

KÜRD

xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır

Heydər Əliyev

DİPLOMAT

Nö 12 (572) 25-31 mart, Adar, sal, il 2024
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û sîyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Həjaye:

**31 MART AZƏRBAYCANLILARIN SOYQIRIMI GÜNÜDÜR
31-Ê ADARÊ ROJA KOMKÛJÎYA GELÊN AZERBAYCANÊYE**

Prezident İlham Əliyev Rumınıyanın energetika nazirini qəbul edib

Xocalı soyqırımı Kürdüstanın Ərbil şəhərində keçirilən konfranslarda qaldırılıb

Serok Barzanî: Bi rêya saziyeke nedestûri pêkanîna hilbijartinan tê ferzkirin

Nêçîrvan Barzanî û Balyoza Amerikayê hilbijartina Parlamentoya Kurdistanê gotûbêj kir

Serokwezîr Mesrûr Barzanî çend biryaren girîng di berjewendiya gelê Kurd de ragihandin

Ji Ermenistanê heta Kazakistanê axîneke ji kezebê

Qazi Muhammed ve arkadaşlarının şehit edilmesinin üzerinden 78 yıl geçti

Rayonlarda 31 mart soyqırımı

Kurd yoxsa Erməni Soyqırımı: Fərziyələr və həqiqətlər

31 mart soyqırımı – tarixin qanlı səhifəsi

Faciələrimizi yaşadaraq, erməni daşnaqlarının xisletini dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq hər bir Azərbaycan vətəndaşının borcudur

XX əsrde erməni rəsmi dairələrinin kürdlərə qarşı həyata keçirdiyi deportasiya, repressiya və terror aktları haqqında

KÜRD XALQININ QƏHRƏMAN OĞLU QAÇAQ NƏBİ

Leyla Zana: Güçlü olursak muhatap alınırız

Ermənilərin "dənizdən dənizə" Ermənistən xüyasını gözündə qoyan İsmayıllı ağa simko?

Peyma rəzdər Mistefa Hicrî bi hilkevta roja Şəhîdên Kurdistanê

Xudu Məmmədovun axtardığı, ermənilərə qan udduran laçılı Çal Aslan

Prezident İlham Əliyev Rumınıyanın energetika nazirini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 1-də Rumınıyanın energetika naziri Sebastiyan Ioan Burdujanı qəbul edib.

Görüşdə Azərbaycan ilə Rumınıya arasında strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin olduğu məmənunluqla vurğulanaraq bütün istiqamətlər üzrə əməkdaşlığın genişləndiyi bildirildi.

Azərbaycan Prezidenti ikitərəfli münasibətlərin fəal inkişaf mərhələsində olduğunu qeyd edərək, dövlət başçıları, eləcə də

Sebastiyan Ioan Burduja İlham Əliyevə prezident seçkilərində qələbə və COP29-un ölkəmizdə keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırıldı. Qonaq dövlətimizin başçısının rəhbərliyi ilə həyata keçirilən işlərin, Bakının gözəlliyinin və inkişafının onlarda dərin təəssürat doğurduğunu dedi.

Azərbaycan Prezidenti təbriklərə və xoş sözlərə görə minnədarlığını bildirdi.

Söhbət zamanı energetika sahəsində artıq xeyli irəliləyişin olduğu vurğulanaraq Azərbaycan-

digər səviyyələrdə həyata keçirilən qarşılıqlı səfərlərin əlaqələrimizin genişlənməsi baxımından əhəmiyyətini vurguladı.

Prezident İlham Əliyev Bakıda keçirilən Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Rumınıya Hökuməti arasında iqtisadi-ticari əlaqələr və elmi-texniki əməkdaşlıq üzrə Müstərək Komissiyanın 8-ci iclasının münasibətlərimizin perspektivlərinin müəyyənləşdirilməsi baxımından önəminə toxunaraq bu iclasın gündəliyində enerji ilə yanaşı, digər sahələrə aid məsələlərin də olduğunu məmənunluqla qeyd etdi.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanda enerji sektorunda, xüsusilə indiki dövrde yaşıl enerji sahəsində böyük layihələrin reallaşdırıldığını deyərək, ötən ay Bakıda keçirilən Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin 10-cu və Yaşıl Enerji Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin 2-ci iclaslarının önemini vurguladı.

dan təbii qazın və Qara Dəniz vasitəsilə yaşıl enerjinin Rumınıyaya ixracı ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

Qeyd olundu ki, LNG, yaşıl enerji və qaz təchizatı layihələri üzrə müzakirələr davam edir və Azərbaycan şaxələndirilmiş şəkildə Rumınıyanın energetika bazarına daxil olmayı hədəfləyir.

Görüşdə ölkələrimiz arasında iqtisadi-ticari əlaqələrin genişləndiyinə toxunuldu, ötən il ticarət dövriyyəsinin daha əvvəlki illə müqayisədə təqribən 30 faiz artaraq 670 milyon ABŞ dollarına çatdığını qeyd olundu, investisiya sahəsində də əməkdaşlığın möhkəmləndiyi bildirildi. SOCARın Rumınıyada çox aktiv fəaliyyətinə toxunularaq onun bu ölkənin yanacaq bazارında kifayət qədər əhəmiyyətli yer tutduğu diqqətə çatdırıldı.

Söhbət zamanı kənd təsərrüfatı, səhiyyə və təhsil sahələrində də əməkdaşlığın genişlənməsi məmənunluqla vurğulandı.

Serok Barzanî: Bi rêya saziyeke nedestûrî pêkanîna hilbijartinan tê ferzkirin

Serok Mesûd Barzanî, Balyoza Amerikayê ya İraqê Alina Romanowski

avakirin"

Di heman hevdîtinê de Serok Barzanî

qəbul kir û ragihand,"PDK hertim ligel pêkanîna hilbijartinan bû lê aliyen din 2 sal in rê li ber pêkanîna hilbijartinan digirtin."

Baregeha Barzanî di daxuyaniyekê de ragihand ku iro Serok Mesûd Barzanî li Pîrmamê Balyoza Amerikayê ya İraqê Alina Romanowski pêşwazî kir.

Hat ragihandin ku di hevdîtinê de rewşa siyasi ya İraq û Herêma Kurdistanê hat gotübékirin.

Herwiha her du aliyan rewşa navxwe ya Herêma Kurdistanê û hilbijartîn Parlamento Kurdistânê, daxuyaniya Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) ya derbarê hilbijartinan de jî nixandin.

Serok Barzanî spasiya dostaniya Amerikayê kir û got:

"PDK hertim piştevaniya pêkanîna hilbijartinan kiriye lê ev du sal in aliyen din rîgiriyê li hilbijartinan dikan û niha jî bi piştevaniya welatên derve hatine bi rêya saziyeke nedestûrî îstikêni siyasi bi budce û xwireka gelê Kurd dikan û ev jî ji bo lawazkirina pêgeha Herêma Kurdistanê ye."

Serok Barzanî bal kişand ser wê yekê ku ji bo bêzarkirina gelê Kurd, şerê birçikirina gelê Kurd dikan.

Herwiha İraq demeke dirj e, siyaseta ïzolekirin û lawazkirina Herêma Kurdistanê dimeşîne û niha jî Dodgeha Federali jî wek çek ji bo berdewamkirina vê siyasetê tê bikaranîn.

"Bêyî pêkhateyan parlamento nayê

bal kişand ser daxuyaniya PDKyê û ragihand ku PDK alfgirê hilbijartînan zelak û dûrî destwerdanê derve ye.

Barzanî amaje bi wê yekê jî kir hilbijartîn bêyî besdariya pêkhateyan nayê kirin û bêyî nûnerên pêkhateyan parlamento nayê avakirin.

Divê aliyen İraq jî pabendî rêkeftina di dema avakirina hevpemaniya rêveberiya dewletê bin ku heta niha xalekê wê jî nehatiye bicikirin.

Serok Barzanî bal kişand li ser wê yekê ku pirsgirêkên Herêma Kurdistanê ne tenê hilbijartîn in û di heman demê de birîna mûçeyen xelkê û êrîskirina ser herêmê û pêkanîna siyaseteke şaş a li hemberî Herêma Kurdistanê ye.

Serok Barzanî da zanîn, eger hemû alî dixwazin PDK beşdari hilbijartînan bibe, divê têbîniyê PDKyê yên ji bo lidarxistina hilbijartîn zelak û adil ku xizmeta aramî û proseya demokrasiyê dike li berçav bigirin.

Serok Barzanî herwiha anî ziman:

"Hilbijartîneke ku bi rojeveke derve û destwerdanê neqanûnû û nedestûrî ji bo ferzkirina rewatiya derewîn pêk were dê ci aramiyê bi xwe re bîne û ibradeya rastin a dengdêran çawa ifade bike?"

Serok Barzanî destnîşan kir ku helwest û têbîniyê PDKyê gelekkî zelal in û daxwaz ji civaka navneteweyî û aliyen siyasi yên İraqê kir ku piştevaniya helwesteke dadperver, zelal, yasayî û dûr ji her destwerdanê bikin.

Nêçîrvan Barzanî û Balyoza Amerikayê hilbijartîna Parlamento Kurdistânê gotûbêj kir

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî li gel Balyoza Amerikayê ya İraqê Alina Romanowski civiya.

Malpera Serokatiya Herêma Kurdistanê ragihand ku Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî Balyoza Amerikayê ya İraqê Alina Romanowski kir. Li gorî daxuyaniye di civinê de pêşhatên dawî yên siyasi û navxweyî yên İraq û Herêma Kurdistanê, peywendîyen Hewlêr-Bexdayê hatin gotübékirin.

Ji bilê wê yekê mijara hilbijartîna Par-

lementoya Kurdistanê, pêwendiyê Amerikayê yên bi Herêma Kurdistanê û İraqê re jî hatin gotübékirin.

Her du aliyan li ser girîngîya hilbijartînê Parlamento Kurdistânê dilgiranîyên aliyan anîn ziman.

Herwiha her du aliyan tekezî li ser çareserkirina kêsheyen navbera Hewlêr-Bexdayê li ser bingeha destûrê û parastina mafêñ hemû aliyan kir.

Gef û metirsîyen terorê û çend mijarîn din ên di berjewendiyê her du aliyan de mijarîn din ên civinê bûn.

Xəzər rayonunda 31 Mart - Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü qeyd edilib

29 mart 2024-cü il tarixində Xəzər Rayon İcra Hakimiyyətinin təşkilatçılığı

ilə Mərdəkan qəsəbəsində yerləşən naməlum türk şəhid məzarları öndən "31 Mart - Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü"nə həsr olunmuş anım tədbiri keçirilib.

Soyqırımin 106-ci il dönümüne həsr olunmuş tədbirdə RİH başçısının müavini ve şöbə müdirləri, rayonun hüquq-mühafizə orqanlarının nümayəndələri, Xəzər Rayon Ziyalılar Cəmiyyətinin sədri, RİH başçısının qəsəbə inzibati ərazi dairələri üzrə nümayəndələri, bələdiyyə sədrləri, təhsil, səhiyyə və xidmət müəssisələrinin rəhbərləri, şəhid ailələrinin üzvləri və qazılər, rayon ziyalıları və ictimaiyyət nümayəndələri iştirak edib.

Azərbaycan Respublikasının dövlət himinin səsləndirilməsi ilə başlayan tədbirdə ölkəmizin ərazi bütövlüyü naməni canından keçən şəhidlərimizin əziz xatirələri bir dəqiqəlik sükutla yad edilib.

Tərtərdə 31 Mart-Soyqırımı qurbanlarının xatirəsi ehtiramla anılıb**Laçınlılar 31 Mart Soyqırımı qurbanlarının xatirəsini ehtiramla yad etmişlər**

1918-ci ilin martında erməni milletçiləri tərəfindən azərbaycanlıların kütəvli şəkildə amansızcasına qetle yetirilməsi, soyqırımına məruz qalması XX yüzillikdə miyəyasına və qəddarlığına görə dünya tarixinin ən qanlı şəhifələrindən biridir.

31 Mart - Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü ilə əlaqədar Laçın Rayon İcra Hakimiyyətinin təşkilatçılığı ilə rayonun idarə, müəssisə və təşkilatlarının fəaliyyət göstərdiyi, həmçinin rayon sakinlərinin müvəqqəti məskunlaşlığı Ağcabədi rayonu Taxta körpü qəsəbəsində "Şəhidlərin xatirə kompleksi" qarşısında anım mərasimi keçirilmişdir. Rayonun hüquq mühafizə orqanlarının, idarə, müəssisə və təşkilat rəhbərləri, şəhid ailə üzvləri, qazılər və mühərbi veteranları habelə çoxsaylı rayon ictimaiyyəti nümayəndələrinin iştirakı ilə keçirilən mərasimdə soyqırımı qurbanlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilərək, əbədi məşəlin alovlanması "Şəhidlərin xatirə kompleksi"nə tərəfənlər düzülmüşdür.

Tədbirdə çıxış edən Xəzər Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının birinci müavini

hadisələrinə siyasi qiymətin verilməsi xüsusi önem daşıyır. Məhz Ulu önderin 1998-ci il martın 26-da imzaladığı "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" Fərmanı ile soyqırım hadisələrinə hüquq-siyasi qiymət verilərək 31 mart "Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü" elan edilib. Eyni zamanda 44 günlük Vətən Mühəribəsində qazanılan zəfəre toxunan E.Qurbanov ölkə Prezidenti Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin uğurlu siyaseti və müzəffər ordumuzun əzmi sayəsində işgalçi və terrorçuların döyük meydanında layiqincə cəzalandırdığını, yaxın tarixdə töredilən qanlı cinayətlərin qurbanlarının qisasının alınaraq ölkəmizin ərazi bütövlüğünün təmin olduğunu vurğulayıb.

Daha sonra Xəzər rayon Ziyalılar Cəmiyyətinin sədri Təvəkkül Səlimov, Mərdəkan qəsəbəsinin Ağsaqqallar Şurasının sədri Altay Mansurov və şəhid anası Reyhan Yusifova çıxış edərək 1918-ci ilin mart hadisələri barədə danışaraq, bu qanlı hadisələrin Azərbaycan xalqının yaddaşından heç vaxt silinməyəcəyini və dövlətimizin soyqırımla bağlı tarixi faktların dünya ictimaiyyətinə çatdırılması ilə bağlı fəaliyyəti xalqımız tərəfindən yüksək qiymətləndirildiyini vurğulayıblar.

Tədbirdə 123 nömrəli tam orta məktəbin şagirdləri tərəfindən vətənərvərlik ruhunda şeirlər səsləndirilib.

Sonda tədbir iştirakçıları 1918-ci ilde Bakıda ermənilər tərəfindən töredilən azərbaycanlıların soyqırımının qarşısını almaq üçün köməyə gələn türk orduşunun şəhid olmuş iki naməlum əsgərinin məzarları üzərinə gül dəstələri düzərək, xatirələrini ehtiramla yad ediblər.

Tərəflər 31 mart - Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü ilə bağlı Şəhidlər Abidə kompleksini ziyarət edib, soyqırım qurbanlarının və ölkəmizin ərazi bütövlüyü uğrunda canlarını fəda etmiş şəhidlərin xatirəsini ehtiramla anıblar.

Anım mərasimində Tərtər Cümə Məscidinin imamı Sadiq Cəfərov Ümummilli Liderin, soyqırım qurbanlarının və şəhidlərin ruhuna dualar oxuyub, tədbir iştirakçıları abidələrin önünə gül dəstələri düzəblrə.

Tədbirdə Tərtər Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Müstəqim Məmmədov, hüquq-mühafizə orqanlarının rəhbərləri, YAP rayon Təşkilatının və Ağsaqqallar Şurasının sədrləri, idarə, müəssisə, təşkilat kollektivləri, şəhid ailələri, qazılər, veteranlar, ictimaiyyət nümayəndələri iştirak ediblər.

25-31 mart, Adar, sal. il 2024

Samux rayonunda "31 mart-Azərbaycanlıların Soyqırımı günü" qeyd edilib

Samux rayonunda "31 mart-Azərbaycanlıların Soyqırımı günü" qeyd edilib.

Samux Rayon İcra Hakimiyyətinin təşkil etdiyi tədbirdə Samux RİH-nin başçısı Firdovsi Əliyev, şəhid ailələri, İcra Hakimiyyətinin eməkdaşları, idarə, müəssisə və təşkilatların işçiləri, rayon ictimaiyyəti iştirak edib. Tədbir iştirakçıları Samux şəhərindəki Samux Şəhidləri Kompleksini ziyarət edib, önünə gül dəstələri düzərək Soyqırımı qurbanlarının əziz xatirəsini dərin ehtiramla yad ediblər.

31 mart-Azərbaycanlıların Soyqırımı günü Kəlbəcər rayonunda qeyd edilib

Tədbirdə Kəlbəcər rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı vəzifəsini müvəqqəti icra edən Eldəniz Mehtiyyev, Kəlbəcər rayon Məhkəməsinin sədri Həsən Qəniyev hüquq-mühafizə orqanlarının məsul eməkdaşları, idarə, müəssisə rəhbərləri və rayon ictimaiyyəti iştirak edib. Əvvəlcə Ümummilli lider

Heydər Əliyevin və torpaqlarımızın ərazi bütövlüyü uğrunda Şəhid olan, eləcədə soyqırıma məruz qalan vətən övladlarının əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib, ruhlarına ehtiramlarını bildirib. Tədbirdə 31 mart - Azərbaycanlıların soyqırımdan behs edən sənədlə filimə baxılıb.

Tədbirdə çıxış edən natiqlər qeyd ediblər ki, 1998-ci ildən 31 mart Azərbaycan Respublikasında dövlət səviyyəsində Azərbaycanlıların soyqırımı günü kimi qeyd edilir. Bu soyqırım Azərbaycan xalqı və dövlətçiliyinin tarixində baş vermiş faciəli hadisələrə milli yaddaşın təzahüründür. Azərbaycanlıların kütəvli surətdə qırğını, represiya lara məruz qalması, doğma yurdlarından sürgün edilməsi və didərgin salınması XX əsr tarixinin ən faciəli və dehşətli səhifələrindəndir. Bu qanlı faciəyə əsil hüquqi qiymət məhz Ulu Öndər tərəfindən verildi. Məhz ümummilli lider Heydər Əliyev 1998-ci il martın 26-da "1918-ci il mart soyqırımı haqqında" Fərman imzalayıb. Fərmanda bu hadisələrlə bağlı Milli Məclisin sessiyalarının keçirilməsi, bu sahədə tədqiqat işlərinin aparılması, hər il mart ayının 31-nin milli matəm günü kimi qeyd edilməsi, bu faciənin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması kimi konkret vəzifələr qoyulub. Bununla da Azərbaycan tarixində erməni məsələsinə münasibətdə yeni strategiya müəyyənəşib. Həmin ildən etibarən bütün xalqımız bu tarixi "31 Mart Azərbaycanlıların soyqırımı günü" kimi qeyd edir.

Eyni zamanda vurğulanıb ki, ermənilərin xalqımıza qarşı tərəfdi qanlı faciələrdən biri də 1918-ci ilin 31 mart tarixində azərbaycanlılara qarşı soyqırımı hadisəlidir. İştirakçıları 31 mart və 1-2 aprel tarixlərində qırğını kütəvli şəkil alması, silahlanmış erməni əsgərlərinin dinc əhalini amansızcasına qetle yetirmələri, qırğını davam etdiyi dövrə Azərbaycan ərazisində yüz minlərlə soydaşımızın qəddarlıqla öldürüləsi, tarixi binaların, məscidlərin, məktəblərin dağıdılması barədə məlumat verilmişdir. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin imzaladığı "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" 26 mart 1998-ci tarixli Fərmanı ilə bu hadisələrə ilk dəfə siyasi qiymət verilməsi və azərbaycanlıların ermənilər tərəfində soyqırımına məruz qaldıqlarının rəsmi suretdə bəyan edilmesi, habelə digər mühüm məqamlar xüsusi vurğulanmışdır. Qeyd olunmuşdur ki, son dövrədə Quba 1918-ci il hadisələri zamanı ermənilərin tərəfdikləri kütəvli insan qətəlləri aşkarlayan faktlar üzə çıxarılmışdır. Belə ki, tapılmış sayız-hesabsız insan sümükleri bu qırğını zamanı erməni qatillərinin vəhşiliyini və vandallımızı təsdiqleyən əyani delillərdir. Bu ərazidə on minlər insan qetle yetirməsinin səbətu kimi və onların xatirəsinə ehtiram əlaməti olaraq Quba soyqırımı Memorial Kompleksi yaradılmış və ölkəmizin əhalisi, həmçinin xarici qonaqlar tərəfindən bu kompleks ziyarət olunur. Natiqlər 31 mart Azərbaycanlıların Soyqırımı bütönləşdirən inanlığa qarşı soyqırım kimi qiymətləndirmiş və bu soyqırım həqiqətlərinə gəncərimizə çatdırılmasının vacibliyini vurğulamışdır.

Qeyd olunmalıdır ki, Ulu öndər Heydər Əliyevin "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" 1998-ci il 26 mart tarixli Fərmanı ilə soyqırımı aktlarına siyasi-hüquqi qiymət verilməsi bu sahədə aparılan tədqiqatlara, həqiqətin üzə çıxarılması istiqamətində səylərin artırılmasına təkan vermişdir. Eyni zamanda Azərbaycan xalqına qarşı tərəfdiləşən bütün soyqırımı faciələrini qeyd etmək məqsədilə 31 Mart Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü elan edilmişdir.

31 MART - AZƏRBAYCANLILARIN SOYQIRIMI GÜNÜDÜR

SOYQIRIM - tarixin qanlı sahifəsi

Azərbaycanlılara qarşı iki əsr davam edən soyqırım düşünülmüş şəkildə geniş-miqyaslı qanlı aksiyaların nəticəsində yüzlərlə yaşayış məntəqəsini yerlə-yeksan edib, min-lərlə azərbaycanlı böyük qəddarlıqla qətlə yetirmişlər. Ermənilərin Azərbaycana qarşı

lərindən başlayaraq bütün Bakı quberniyasında yaşayan azərbaycanlıların çıxarılması məqsədlərini güdən cinayətkar planın, reallaşdırılmasına başlıyır. 1918-ci ilin mart-aprel aylarında isə qanlı hadisələr zirvə nöqtəsinə çatıb. O aylarda ermənilər tərəfindən

nistan SSR-dən çıxarılmasını eləcə də qonşu respublikaların torpaqları hesabına öz ərazi-lərini böyütməkdə davam ediblər. 1943-cü ildə Tehranda keçirilən konfransda ermənilər İranda yaşayan ermənilərin Sovetlər Birliyinə köçürülməsinə icazə verilməsi xahişi ilə SSRİ xarici işlər naziri Molotova müraciət edirlər. Bu məsələdə Stalinin razılıq verməsi faktiki olaraq azərbaycanlıların 1948-53-cü illərdə kütłəvi şəkildə Ermənistandan deportasiya olunmasının əsasını qoyur.

1988-ci ildən başlayaraq yenidənqurma, aşkarlıq prosesi antiazərbaycan əhval-ruhiyyəsinin və ərazi iddialarının yeni dalğasını yaratdı. 1945-ci ildə sınaqdan çıxarılmış guya Ermənistanda Qarabağın iqtisadi cəhətdən bir-birinə bağlı olması barədə əsəssiz iddialarla erməni millətçiləri azərbaycanlıları Ermənistandan qovmağa, Qarabağ isə Azərbaycandan ayırmaya başlıdlar. 1988-ci ildən başlayaraq kütłəvi hədə qorxular, fiziki güc, ölüm, kəndlərin talan edilməsi yandırılması həyata keçirilir. Qukarkda baş verən qanlı hadisələr nəticəsində 70 nəfər öldürüllər, onların 21-i qadın 6-sı uşaq olur. Vardenis rayonunda isə 40 nəfər öldürüllər. Ermənistannın digər rayonlarından - Yerevan, Masis, Kalinino, Kadjaran, Qafan, Kirovakan, Qoris, Sisian, Amasiya və Alaverdi'dən 250 min azərbaycanlı öz ev-eşiyindən qovulur. 1905-1920-ci

qədər adam doğma yurdundan didərgin düşdü. Tarixən Azərbaycan xalqına qarşı soyqırım siyaseti həyata keçirən erməni millətçiləri öz vəhşi simalarını bir daha bütün dünyaya nümayiş etdirərək Xocalını yerlə-yeksan etdilər. 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən ölüm doğan o gecədə hələ də dəqiq olmayan məlumatlara görə, 613 nəfər xocalı şəhid oldu. Onlardan ancaq 335 nəfərinin meyidini dəfn etmək mümkün olub. 1275 nəfər dinc sakın girov götürülüb, onlardan 150 nəfərinin taleyi bu gün də məlum deyil.

Bu faktlardan göründüyü kimi, ermənilər öz şovinist məqsədlərinə çatmaq üçün beynəlxalq hüquq normalarına məhəl qoymadan bütün mümkün vasitə və metodlardan istifadə ediblər. Sovet hakimiyəti illərində ermənilər adət etdikləri metodlarla azərbaycanlıların daimi yaşadıqları Ermənistann SSR-dən çıxarılmasını eləcə də qonşu respublikaların torpaqları hesabına öz ərazi-lərini böyütməkdə davam ediblər.

Azərbaycanın XIX-XX əsrlərdə baş verən bütün faciələri torpaqlarının zəhti ilə müsayiət olunaraq, ermənilərin azərbaycanlılara qarşı düşünülmüş, planlı surətdə həyata keçirdiyi soyqırımı siyasetinin ayrı-ayrı mərhələlərini təşkil etmişdir.

Bu hadisələrin yalnız birinə - 1918-ci il mart qırığını siyasi qiymət vermək cəhdini göstərilmədir. Azərbaycan Xalq Cumhuriyyətinin varisi kimi Azərbaycan Respublikası bu gün onun axırı qədər həyata keçirə bilmədiyi qərarların mənəti davam olaraq soyqırım hadisələrinə siyasi qiymət vermek borcunu tarixin hökmü kimi qəbul edir. 31 Mart faciəsi tarixə qanlı bir ləkədir. Bu qanlı ləkə, bu faciə düşmənin üzündəki maskaların düşdürüyü və canilərin bütün cilpaqlığı ilə ortaya töküldüyü gündə baş verib. Bu qanlı faciənin gözə çarpan obyektiv mənzərəsi sadəcə kökündən yixiləməq istəyən böyük bir imrəratorluğun çökəməsindən ibarətdir.

Hər şeydən əvvəl, hamımızın birinci vəzifəsi millətimizin üzərindən bu qanlı ləkəni silmək, onları tarix öündə təsvir etmək və bu qanlı ləkəni bir daha təkrar etməmək, onların murdar və maskali üzlərinə çırpmاقdır. Milli intibah müsəlman Türk düşmənlərinin məzarı və ölümü olacaqdır.

26 mart 1998-ci ildə "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" Azərbaycan Respublikası prezidenti H. Əliyevin "31 Mart Azərbaycanlılarının soyqırımı Günü" kimi qeyd olunması üçün xüsusi fərmani olmuşdur. 28 mart 2006-ci ildə Azərbaycan Respublikası

uzun illər boyu apardığı ardıcıl etnik təmizləmə, soyqırım və təcavüzü nəticəsində minlərlə insan evindən-obasından didərgin düşməndür. Soyqırım siyasetini həyata keçirmək üçün IV-XIX əsrlər ərzində öz dövlətlərinə malik olmayan ermənilər "Böyük Ermənistən" dövlətini yaratmaq üçün Rusyanın imperiya siyasetindən alət kimi istifadə etmişdilər.

Azərbaycanın XIX-XX əsrlərdə baş verən bütün faciələri torpaqlarının zəhti ilə müsayiət olunaraq, ermənilərin azərbaycanlılara qarşı düşünülmüş, planlı surətdə həyata keçirdiyi soyqırımı siyasetinin ayrı-ayrı mərhələlərini təşkil etmişdir.

1813-1828-ci illər Rusiya ilə İran arasında gedən iki müharibənin (1804-1813, 1826-1828) sonunda imzalanmış Gülistan (12 oktyabr 1813-cü il) və Türkmençay (10 fevral 1828-ci il) müqavilələri Azərbaycan xalqının tarixində faciəvi rol oynamış və Azərbaycanın parçalanmasına gətirib çıxmışdır. Azərbaycanın şimalı Rusyanın, cənubu isə İranın idarəciliyinə keçmişdir.

1905-1906 illərdə İrəvan və Gəncə quberniyalarının 200, Şuşa, Cəbrayı və Zəngəzurun isə 75 azərbaycanlı kəndini ermənilər talan ediblər. Statistik məlumatlara əsasən demək olar ki, 1905-1907-ci illərdə baş verən hadisələrdən sonra azərbaycanlılara qarşı kütłəvi repressiyalar gizli şəkildə aparılıb.

1916-ci ilin məlumatları göstərir ki, 1831-ci illə müqayisədə həmin il İrəvan quberniyasının 5 əyalətində əhalinin sayı 40 dəfə artaraq 14 min 300-dən 570 min nəfərədək yüksəlmüşdür. Ancaq həmin zaman kəsiyində azərbaycanlıların sayı cəmi 4,6 faiz artaraq 246 min 600 nəfər təşkil edib. Yaxud başqa bir nümunə, əgər 1886-1897-ci illərdə əhalinin mütləq artımı 40 min nəfər olubsa, 1905-1916-ci illərdə bu rəqəm cəmi 17 min nəfər olub. Halbuki hələ 1905-ci ildə 1886-ci illə müqayisədə əhalinin sayı 61 min nəfər çox olub. Bu rəqəmlər çar Rusyasının idarəciliyi dövründə erməni millətçilərinin şovinist siyasetini həyata keçirməsindən, "Türksüz Ermənistən" planının reallaşdırılması istiqamətində azərbaycanlıların qovulmasından xəbər verir.

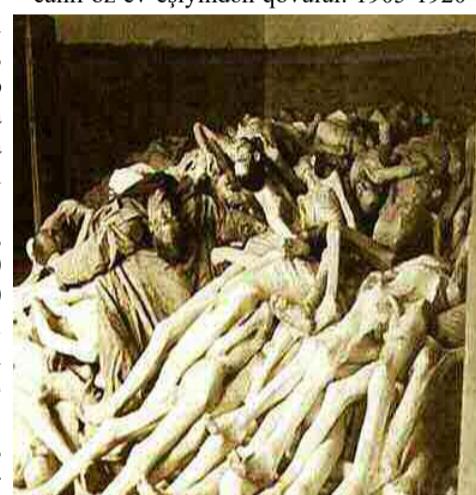
1918-1920-ci illər Birinci dünya müharibəsindən sonra Rusiyada yaranmış vəziyyətdən istifadə edən ermənilər 1917-ci ildə baş vermiş fevral və oktyabr inqilablarından sonra öz istəklərinə bolşevizm bayrağı altında nail olmağa cəhd edirlər. Bakı Soveti əksinqilabi elementlərlə mübarizə şəhəri altında 1918-ci ilin əvvəl-

tərəfdilən cinayətlər azərbaycan xalqının yaddaşında silinməz iz qoyub. Təkcə milli mənsubiyyətinə görə minlərlə dinc azərbaycanlı məhv edilib. Ermənilər evləri yandırır, insaniarı diri-dirə oda atırıdlar. Onlar tərəfindən milli memarlıq abidələri məktəblər, xəstəxanalar, məscidlər və digər tikililər dağıdırılır. Azərbaycanlıların soyqırımı xüsusi qəddarlıqla Bakı, Şamaxı Quba, Qarabağ, Zəngəzur, Naxçıvan, Lənkəran və Azərbaycanın digər ərazilərində həyata keçirilir. Bu torpaqlarda kütłəvi qaydada dinc əhali qırılmış, kəndlər yandırılmış, milli mədəniyyət abidələri məhv edilmişdir.

1918-ci ilin mart-aprelində Bakı, Şamaxı, Quba, Muğan və Lənkəranda ermənilər 30 mindən çox azərbaycanlı qətlə yetirmiş, 10 minlərlə insanı öz torpaqlarından qovmuşdur. Təkcə Bakıda 10 min yaxın azərbaycanlı xüsusi qəddarlıqla öldürüllər, Şamaxıda 58 kənd dağıdırılmış 7 min nəfər (1653 qadın, 965 uşaq) məhv edilmişdir. Quba ərazisində 122, Qarabağın dağlıq hissəsində 150, Zəngəzurda 115, İrəvan quberniyasında 211, Qars əyalətində 92 kənd yerlə yekşan olunmuş; əhali üzərində yaş və cinsə məhəl qoymadan qotliam həyata keçirilmişdir. İrəvan azərbaycanlıların coxsayılı müraciətlərinin birində ("Aşxadavor" ("Əməkçi")) qəzeti, 2 noyabr 1919-cu il) göstərilirdi ki, azərbaycanlıların bu tarixi şəhərində və onun ətrafında qısa zaman ərzində 88 kənd dağıdırılmış, 1920 ev yandırılmış, 131 min 970 nəfər isə öldürülmüşdür.

28 may 1918-ci ildə Azərbaycan Demokratik Respublikasının yaradılması da qurbansız ötüşməyib. ADR-in Nazirlər Sovetinin sədri F.X. Xoyskinin xarici işlər naziri M.H. Hacinskiyə yazdığı məktubda deyilir: "Ermənilərlə biz bütün mübahisələrə son qoymuşq. Onlar ultimatumu qəbul edib mühərribə ilə qurtaracaqlar. Biz ermənilərə İrəvanı güzəştə getdik. Cənubi Qafqazda 3 suveren respublikanın yaranması və müttəfiqlərin köməyi ilə Ermənistən ərazisi 1 milyon 510 min nəfər əhali ilə (795 min erməni, 575 min müsəlman, 140 min digər xalqlar) 17 min 500 ingilis kvadrat mili həcmində olur. Bununla kifayətlənməyən ermənilər heç bir şəyə məhəl qoymadan "Böyük Ermənistən" ideyası ətrafında Gürçüstanın tərkibində olan Axalkalaki, Borçalı, Azərbaycanın Qarabağ, Naxçıvan, Gəncə quberniyasının cənub hissəsinə iddia irəli sürürələr.

1948-1953-cü illər Sovet hakimiyəti illərində ermənilər adət etdikləri metodlarla azərbaycanlıların daimi yaşadıqları Ermə-

illərin tarixi yenidən təkrar olunur - qadın və uşaqlar, yaşıllar qarlı dağlar aşaraq, dona-dona, insani itkilər verə-verə öz xilaslarını Azərbaycanda axtarırıdlar. Yenidən 1948-53-cü illərin tarixi təkrar olunur - İttifaqın mərkəzi hakimiyətinin qərarları ilə azərbaycanlı qaćqınların Qarabağda yerləşdirilməsinə icazə verilmir, onlar özlərinə qadır şəhərciklərində sığınacaq tapırlar. 1991-ci il

avqustun 8-də (18 fevral 1929-cu ildə Ermənistən tərkibinə verilib) sonuncu azərbaycan kəndi Nüvədidən əhalinin çıxarılmasından sonra Ermənistən faktiki olaraq monomillətçi dövlətə çevrildi. "Türksüz Ermənistən" kimi daşnak ideyası reallaşdı. 1988-ci ildən sonra Ermənistən Azərbaycan torpaqlarını işğal etməsi nəticəsində 7 rayon talan olundu, 1 milyona

prezidenti İl. Əliyevin "31 Mart Azərbaycanlıların soyqırımı Günü" münasibətilə Azərbaycan xalqına müraciəti olmuşdur. Bir daha soyqırımı qurbanlarının əziz xatirasını dərin hüzün və ehtiramla yad edir, Allahdan onlara rəhmət, yaxınlarına səbr diləyir, xalqımıza səadət, ümummilli vəzifələrimizin həlli yolunda uğurlar arzulayırıq.

Səhifəni hazırladı: Namiq Həsənov

XX əsr də erməni rəsmi dairələrinin kürdlərə qarşı həyata keçirdiyi deportasiya, repressiya və terror aktları haqqında

Qərbi Azərbaycanda kürdlərə qarşı tərədilən deportasiya, repressiya və terror aktlarından bəhs etməzdən once həmin regionda kürdlərin məskunlaşma areali və demografik vəziyyətəri barədə məlumat verməyə ehtiyac vardır.

Qərbi Azərbaycan ərazisində yaşayan əhalinin milli tərkibi haqqında ilk müfəssəl məlumatı İrəvan xanlığının rus qoşunları tərefindən işğalından sonra rus tarixçi-statisti İvan Şopen tərefindən 1829-1832-ci illərdə aparılan kameral siyahıyaalmanın nəticələrindən əldə etmək olar. İ.Şopenin verdiyi məlumatata görə, işğaldan sonra keçmiş İrəvan xanlığının ərazisində 6435 nəfər şə, 3.978 nəfər sünni, 324 nəfər yezdi kurd yaşamışdır.

İrəvan xanlığının işğalından sonra Alagöz (Ələyəz) dağının etəyindəki bir sıra boşalmış türk kəndlərində de Türkiyədən gələn yezdi kürdlər məskunlaşmışdır. Yezdi kürdlər 1839-cu ildə Mirək, Quruboğaz, Carrarçı, Çobangərəkməz kəndlərində, sonralar isə Pəmbək, Qundaxsaz, Böyük Camışlı, Kiçik Camışlı və Korbulaq kəndlərində yerləşmişdir. Nəhayət, yezdi kürdləri 1877-1878-ci illər rus-türk müharibəsindən sonra Türkiyə ərazisində gələrək Bağdad Dolu-Taxt və Kiçik Cəngi kəndlərində yerləşmişdir. Sonralar Ermənistən rəsmi dairələri tərefindən adları dəyişdirilən, lakin əsasən yezdi kürdlərinin yaşadıqları kəndləri əhatə edən Araqats (Ələyəz) rayonu təşkil edilmişdir.

1886-cı ildə keçirilən ailəhesabı siyahıyaalmanın nəticələrinə görə, İrəvan quberniyasında 670.405 nəfər yaşadıqları kəndləri əhatə edən Araqats (Ələyəz) rayonu təşkil edilmişdir.

1890-cı illərdə Türkiyədə baş qaldıran erməni üşyanlarının yatırılmasından sonra təqribən 400 min erməni Rusiyaya köç etmiş, onların da xeyli hissəsi İrəvan quberniyasının ərazisində məskunlaşmış və nəticədə quberniya ərazisində ermənilərin xüsusi çəkisi sünü surətdə yüksəlmüşdi. 1897-ci il Ümumrusiya siyahıyaalmanın nəticələrinə görə, İrəvan quberniyasında yaşayan 829.556 nəfər əhalinin 313.176 nəfərini azərbaycanlılar, 49.389 nəfərini kürdlər təşkil edirdi. Kürdlərin də 35.675 nəfərini müsəlman kürdlər, 13.714 nəfərini isə yezdi və erməni-qriqorian dinini qəbul etmiş kürdlər təşkil edirdi. Ümumiyyətlə, XIX əsrin sonlarında müsəlman və yezdi kürdlər inddi Ermənistən ərazisinin 34 kəndində yaşayırdılar.

Türkiyədən gələn yüz minlərlə erməniləri daimi məskunlaşdırmaq üçün 1905-1906-ci illərdə erməni silahlı dəstələri kütlevi qırğınlara töötmişdilər. Təkcə həmin illərdə İrəvan quberniyası ərazisində 150-yə yaxın türk-müsəlman yaşayış məntəqəsi viran edilmiş, əhalisi qırğınlara məruz qoyulmuş və evlərindən didərgin salınmış, həmin kəndlərin eksəriyyətində Türkiyədən gələn ermənilər məskunlaşdırılmışdı.

1915-1916-ci illərdə Türkiyə ərazisin-dən 300 mine yaxın erməni gələrək Cənubi Qafqazda məskunlaşmışdı. Həmin ermənilərin böyük bir

qismi İrəvan quberniyasının ərazisində cəmləşmişdi. 1917-ci il "Qafqaz təqvim" nə görə, 1916-ci ildə İrəvan quberniyasında yaşayan 1.120.242 nəfər əhalinin 373.582 nəfərini azərbaycanlılar, 59.132 nəfərini kürdlər, onlardan 36.508 nəfərini müsəlman kürdlər, 12.624 nəfərini isə yezdi kürdlər təşkil etmişdir.

1919-cu ilin iyun-avqust aylarında Ermənistən daşnak hökuməti Daxili İşlər Nazirliyinin qərarı ilə siyahıyaalma keçirilmişdir. Respublika ərazisində qeydə alınan 917.297 nəfər əhalidən 122.185 nəfərini müsəlmanlar, 48.672 nəfərini isə qeyri-müsəlmanlar təşkil etmişdi [5, s. 178]. Erməni müəllifi

Zaven Qorqodyan yazıçı ki, daşnakların "təmizləmə" siyasəti nəticəsində 1919-cu ildə 200 min nəfərdən artıq türk və kurd Ermənistəndən qovulmuşdur.

1922-ci ildə Sovet Ermənistəndə keçirilən siyahıyaalmanın nəticələri daşnakların hakimiyəti dövründə həmin ərazidə türk-müsəlman əhaliyə qarşı tərədilən soyqırımın miqyasını əyani şəkildə nümayiş etdirir. Belə ki, Ermənistəndə yaşayan 781.011 nəfər əhalinin 76.555 nəfərini Azərbaycan türkləri (9,8 faiz), 705 nəfərini (0,1 faiz) kürdlər təşkil etmişdir.

1926-ci ildə keçirilən ikinci Ümumittifaq siyahıyaalmanın nəticələrinə görə, Sovet Ermənistəndə 880.464 nəfər əhali yaşadıq, onlardan 85.554 nəfəri azərbaycanlılar, 3.025 nəfəri müsəlman kürdlər, 12.237 nəfəri isə yezdi kürdlər olmuşdur [13, s. 4-8]. Faiz etibarilə azərbaycanlılar ümumi əhalinin 9,76 faizini, müsəlman kürdlər 0,4 faizini, yezdi kürdlər isə 1,4 faizini təşkil etmişdir.

1931-ci il siyahıyaalmanın nəticələrinə görə, Ermənistəndə yaşayan 1.050.633 nəfər əhalinin 106.768 nəfəri azərbaycanlılardan (10,1 faiz), 19.268 nəfəri (1,9 faiz) kürdlərdən ibarət olmuşdur.

1930-cu illərdə Ermənistəndə həyata keçirilən repressiyaların dalğasının fonunda azərbaycanlılar və müsəlman kürdlər daha ağır zərbə almışdır. Xalq düşmənlərini, trotskiçi-buxarıncı casusları ifşa etmek məqsədilə A.Mikoyan, N.Yeov və L.Beriya Ermənistana gəlmisdilər. Moskvaya belə məlumat verilmişdi ki, Ermənistənda Araz və Yuxarı Arpaçay çayları boyalarında yaşayan müsəlmanlar casusluq edir və guya elliklə Türkiyəyə keçmək fikrindədirler. Ona görə də 1937-ci ilin payızında və 1938-ci ilin yanında Ağbabə, Vedibasar, Zəngibasar, Qəmərli, Eçmədzin, Hoktemberyan, Meğri rayonlarının Türkiyə və İranla həmsərhəd

kəndlərində yaşayış azərbaycanlı və müsəlman kurd ailələri kütlevi surətdə repressiyaya məruz qalmışdır. Minlərlə ailə Orta Asiyaya və Qazaxistana sürgün edilmişdir. Ümumiyyətlə, XX əsrin 30-cu illərində Ermənistəndən 50 mindən artıq azərbaycanlı və müsəlman kurd repressiyaya məruz qalmışdır.

1939-cu ildə keçirilən üçüncü Ümumittifaq siyahıyaalmanın nəticələrinə görə, Ermənistəndə yaşayan 1.282.330 nəfər əhalinin 130.997 nəfərini azərbaycanlılar (10,2 faiz), 20.481 nəfərini kürdlər (1,6 faiz) təşkil etmişdir.

1947-ci il dekabrın 27-də SSRİ Nazirlər Sovetinin "Ermənistən SSR-

1988-ci ildə keçmiş SSRİ rəhbərliyinin Azərbaycana qarşı qərəzlə mövqeyində istifadə edən Ermənistən Respublikası Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətini anneksiya etməyə cəhd göstərməklə yanaşı, Ermənistən SSR Ali Soveti sessiyasının məxfi göstərişinə əsasən, 1988-ci il noyabrın 22-dən 28-dək olan müddət ərzində azərbaycanlılar yaşayış 22 rayonda 170 sırf və ermənilərlə qarşıq 94 yaşayış məskənləri boşaldılmış, nəticədə 200 minden çox azərbaycanlı, 18 min müsəlman kurd, min nəfər rusdilli əhali Azərbaycana qovulmuşdur.

Ermənistən Ələyəz rayonunda doğulub böyüyən, İrəvan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsini bitirən, sonralar İrəvan radiosunun kürdçə verilişlə redaksiyasında və Ələyəz rayon komsomol komitəsinin katibi işləyən İşxan Aslanoviç Ankosi Ermənistən müstəqilliyə qovuşmasından sonra təzyiqlərə tab gətirməyərək Ermənistəni tərk etmək məcburiyyətində qalmış və 1993-cü ildən Krasnodarda yaşayı, "Midiya" Kurd Milli-Mədəni Muxtariyyətinin sədri, Kürdüstan Milli Konqresinin üzvü kimi yezdi kürdlərin hüquqlarının müdafiəsi istiqamətində fəaliyyətini davam etdirir. Onun atası Aslan Xudoyan uzun müddət yezdi kürdlərin yaşadığı rayonlarda rəhbər vəzifələrde işləmiş, ermənilərin kürdlərə qarşı diskriminasiyasının canlı şahidi olmuşdu.

İşxan Ankosi yazıçı ki, hələ ötən əsrə 50-ci illərin sonu, 60-ci illərin əvvəllerində Ermənistəndə millətçilik əhval-ruhiyyəsi ən yüksək həddə çatmışdı. Millətçilik daha çox Yakov Zarobyanın Ermənistən KP MK-nin birinci katibi olduğu dövrə özünü bürüzə vermişdir. Məhz Y.Zarobyanın açıq şəkildə dəstəyi sayesində Ermənistənda antikurd siyasəti yeridilmişdir. İşxan Ankosi yazıçı: "Biz kürdlər praktik olaraq hər gün, hər saat hakimiyət dairələri tərefində xalqımıza qarşı yeridilən diskriminasiya siyasətini hiss edirdik". O, daha sonra qeyd edir ki, hələ XX əsrin 80-ci illərində Ermənistən rəhbərliyi kürdlərlə azərbaycanlılar arasında qarşıdurma yaratmaq siyasəti yeritmişdir. Belə ki, kürdlərin kəndlərindən olan təmsilcileri Ermənistən KP MK-ya dəvet edilərək onlara "respublika ərazisində yaşayan bütün kürdlərin kompakt ərazidə yaşamları və heyvandarlıqla məşğul olmaları üçün" onların Amasiya rayonuna köçmələri təklif edilmişdi. Həmin vaxt Amasiya rayonunda yaşayan əhalinin 85 faizindən çoxunu azərbaycanlılar təşkil edirdi. İşxan Ankosi yazıçı ki, bununla Ermənistən rəhbərliyi kürdlərin əli ilə azərbaycanlıların Amasiya rayonundan sıxışdırılıb çıxarılmasına nail olmaq və gələcəkdə müsəlman kürdlər ilə azərbaycanlılar arasında yaratdıqları düşməncilikdən istifadə etmək məqsədi güdürdü. Məhz müsəlman kürdlərin Amasiya rayonuna köçməkdən imtina etmələrindən sonra onları cəzalandırmaq üçün 1983-cü ildə Ermənistən hökuməti Ararat vadisində qoyunçuluğun qadağan edilməsi barədə qərar qəbul etmişdi.

(Ardı səh. 6-də)

XX əsrde erməni rəsmi dairələrinin kürdlərə qarşı həyata keçirdiyi deportasiya, repressiya və terror aktları haqqında

(Əvvəli səh. 5-də)

Ermənistən hökuməti yezdi kürdlərinin əli ilə Amasiya rayonunda yaşayan azərbaycanlıları deportasiya etmək istəmişdi. Belə ki, Amasiya rayonu ərazisində Ələyəz rayonunun kurd kəndləri üçün yayaq yerlərinin ayrılmalarını istəmişdilər. Bu məqsədə yezdi kurd kəndlərinin təmsilçilərinin iştirakı ilə Amasiya rayonunun dağ kəndlərinə baxış keçirilmişdi. Əslində, Ələyəz rayonunun özü yayaq rayonu olub, dəniz səviyyəsinə görə Amasiya rayonu ilə eyni səviyyədə idi. Digər tərəfdən, onuz da olaq sahəsinin qıtlığından əziyyət çəkən Amasiya rayonunun ərazisində Axuryan və Ani rayonlarının erməni kəndləri üçün çox-çox əvvəl yayaq yerləri ayrılmışdı. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Amasiya rayonunda yaşayan azərbaycanlı əhalinin böyük eksəriyyəti mal-qarasını uzun sürən qış aylarından salamat çıxarmaq üçün qonşu erməni rayonlarının kəndlərindən ot almaq məcburiyyətində qalırdılar. Yezdi kürdləri Ermənistən hökumətinin əsl niyyətini başa düşüb, bu təklifdən imtina etmiş və əhalisinin sıxlığına görə Amasiya rayonundan qat-qat seyrək olan və geniş olaq sahələrinə malik qonşu Qukasyan rayonundan yayaq yerlərinin ayrılmalarını istəmişdilər. Lakin Ermənistən rəhbərliyi buna razı olmamış və bu məsələ beləcə gündəlikdən çıxarılmışdı.

İşxan Ankosi yazar ki, hələ 1987-ci ildən Ermənistən KP MK-nın, Nazirlər Sovetinin, Ali Sovetin və güc strukturlarının bilavasita örtüyü altında "Antikurd komitəsi" fəaliyyət göstərirdi. Bu qrupa İrəvanda yezdi kürdlərinin daha çox yaşadığı Myasnikyan rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi Muradyan rəhbərlik edirdi. 1990-ci ildə ermənilərin antikurd kampaniyası apogey həddinə çatmış, kürdlər əleyhinə vərəqələr yayılmış, onların evləri yandırılmışdı. Bundan sonra İşxan Ankosinin iştirakı ilə 9 nəfərdən ibarət kürdlərin nümayəndələrini uzun təkidlərdən sonra Ermənistən KP MK-nın birinci katibi Vladimir Movsesyan qəbul etmişdi. Nümayəndə heyəti bir daha əmin olmuşdu ki, müəyyən antikurd qüvvələri mövcuddur və onların qarşısında konkret vəzifələr qoyulmuşdur. Elə həmin görüşdən ayrılan nümayəndə heyətini ermənilər Mərkəzi Komitənin qarşısındaca döymüşdülər. İşxan Ankosi yazar: "Hər şey aydın idi: əgər sağ qalmaq istəyirsənə, çamadanını götür, haydi vağzala doğru".

O, daha sonra qeyd edir ki, 1988-ci ildə Spitakda baş verən zəlzələdən iki gün sonra Araqats (Ələyəz) rayon partiya komitəsinin üçüncü katibi Valeri Tonoyan Camışlı kəndində yaşayan yezdi kürdlərinə demişdi ki, dekabrın 11-də erməni millətçiləri kürdlərə qarşı qırğınlara törədəcəkdilər. Təkcə Ələyəz rayonunda 11 yezdi kurd kəndi darmadağın ediləcəkdi. Bunun üçün yezdi və müsəlman kürdlərin yaşadıqları evlər və cinayətin konkret icraçıları əvvəlcədən müəyyən edilmiş, benzindəşianın maşınları hazır vəziyyətə getirilmişdi. Sadəcə olaraq, dekabrın 7-də baş verən zəlzələ nəticəsində ermənilərin növbəti

cinayətlərinin qarşısı alınmışdı.

1991-ci ildə kurd ziyanlarından ibarət bir qrup müsəlman və yezdi kürdü arasında Ermənistən rəhbərliyinin apardığı təfriqəcilik siyasetinə qarşı etirazlarını bildirmək üçün prezident Levon Ter-Petrosyanın qəbulunda olmuşdu. Kurd ziyanı Çerkəze Raş demişdi: "Məgər siz bir şərqsünas kimi bilmirsiniz ki, yezdilər digər kürdlərdən yalnız dini inanclarına görə fərqlənir və kurd xalqının bir parçasıdır? Sizin siyasetiniz kürdlərin müxtəlif konfessiyaları arasında nifaq yaratmağa yönəlib". Levon Ter-Petrosyan cavab vermişdi: "Biz erməni xalqının maraqlarından çıxış edirik".

Kürdlərə qarşı töredilən qətl və

dünya xalqlarına müraciət edərək qeyd edirdi ki, "qanıçən erməni hərbçiləri Vedi (Ararat) rayonunun yezdi kürdlər yaşayış Qaralar kəndində 50-dən çox dinc sakini qətlə yetirmişlər". Azərbaycan Kurd Mədəniyyət Mərkəzi ermənilərin təcavüzünə son qoymaq və yezdi kürdlərini məhv olmaqdan xilas etmək üçün dünya xalqlarını səslərini ucaltmağa çağırılmışdı.

Ermənistəndə daşnakların hakimiyəti dövründə aparılan etnik təmizləmə siyaseti nəhayət, müasir Ermənistən hakimiyəti tərəfindən başa çatdırıldı. Erməni ümummilli hərəkatının 1994-cü ildə İrəvanda keçirilən mitinqlərindən birində Levon Ter-Petrosyan demişdi: "O şeyi ki biz 2-

həyata keçirilən diskriminasiya siyasəti Avropa Şurasının İraqçılık və irqi düzümsüzlüyə qarşı mübarizə komissiyasının hesabatlarında da öz əksini tapmışdır. Komissiyanın 13 fevral 2011-ci ildə dərc edilən hesabatında qeyd edilir ki, etnik azlıqlar olan yezdilərin torpağa mülkiyyət sənədi almaq, suvarma və olaqlar problemləri mövcuddur. Həbelə, yerli hakimiyət, polis və ordu tərəfindən yezdi icmalarının hüquqlarının pozulması faktları aşkar edilmişdir.

Müsəlman kürdlərin Ermənistəndən deportasiyası zamanı yezdi kürdlər, çox təessüf ki, erməni millətçi dairələrinin yanında yer almışdır.

qırğınlara cəzasız qalması erməni millətçilərini yeni-yeni qırğınlara həvəsləndirirdi. 2006-cı il avqustun 17-də Kotayk vilayətinin Zovuni kəndində yaşayan yezdi kürdlərlə ermənilər arasında kütləvi dava baş vermişdi. Həmin vaxt 42 yaşında yezdi kurd Kərəm Avdalyan qətlə yetirilmişdi. Hadisə yerinə gələn Ermənistən Yezdiləri İttifaqının sədri Aziz Tamoyanın başına odlu silahı dayayaraq demişdilər ki, kürdlər rədd olub öz ölkələrinə getsinlər. Bu cinayəti Ermənistən hüquq-mühafizə orqanları ört-basdır etmişdilər. 2006-ci il dekabrın 7-də K. Avdalyanın anası, arvadı və iki oğlu Ermənistən Prezidentinin iqamətgahı qarşısında özlərini yandırmışdır.

2009-cu il iyun ayının 3-də Aboyan rayonunda Məcid Hasoyan adında yezdi kürdün 6 nəfərlik ailə üzvünün hamısını erməni qonşuları qətlə yetirmişdilər. Hansı ki, həmin ailənin qətlə yetirilən ən kiçik üzvü Tengizin 13 yaşı var idi və ona daha çox işgəncə vermiş, venalarını doğramışdır. Üstüste Hasonan ailəsinin üzvlərinə 80 biçaq zərbəsi vurmuşdular. Bundan sonra erməni qonşuları yezdilərin saxladıqları pulları və qızılları oğurlamışdır.

Ararat (Vedi) rayonunun Qaralar kəndində 1988-ci ildək azərbaycanlılarla yanaşı, ermənilər, müsəlman və yezdi kürdləri birgə yaşayırdılar. Azərbaycanlılarla müsəlman kürdlər 1988-ci ildə Qaralardan deportasiya edilmişdilər. 1994-cü ilin iyul ayında ermənilər Qaralar kəndində yaşayan yezdi kürdlərə qarşı qırğınlara törətmışdilər. Bununla bağlı Azərbaycan Kurd Mədəniyyət Mərkəzi

3 il ərzində etdi, digərləri bunu 600-700 il ərzində edə bilməyiblər. Biz Ermənistəni digər xalqlardan təmizlədik".

Erməni eksperti Karine Ter-Saakyanın verdiyi məlumatə görə, 2002-ci ildə Ermənistən parlamenti yezdilərin kurd olmaması barədə qətnamə qəbul etmişdir. Ermənistən hökumətindən dəstək alan həftəlik "Yezdixana" qəzeti kürdlərə qarşı yazılar dərc edir. İrəvan radiosunda bir saatlıq kurdçə verilişlərdə yezdilərin kurd olmadığı təhlili aparırlar. 1992-2012-ci illərdə Ermənistəndə yaşayan yezdilərin 30 faizi ölkəni tərk etmək məcburiyyətində qalmışdır. Məsələn, əgər 1990-ci illərin əvvəllərində Ələyəzin Hakko kəndində 100-dən çox yezdi ailəsi yaşayırırsa, 2012-ci ildə burada 16 yezdi ailəsi qalmışdır. Bir çox yezdilər iqtisadi vəziyyətin ağırlığına tab gətirməyərək ərzaq və digər yardımalar almaq üçün xristianlığı qəbul etmək məcburiyyətində qalırlar. Məsələn, Ələyəz rayonunun Amre-Taza (keçmiş Karvansara, hazırda Saduns kəndi - N.M.) kəndində yaşayan yezdilərin təqribən 35 faizi xristian protestanta çevrilərək məcburiyyətində qalmışlar.

Rəsmi Ermənistən dairələrinin azərbay-canlılara və müsəlman kürdlərə qarşı apardıqları etnik təmizləmə siyaseti hazırda yezdi kürdlərə qarşı davam etdirilir. Bir zamanlar kürdlərin ermənilərlə birlikdə türklərə qarşı vuruşduqlarını yazan erməni tarixçiləri və siyasetçiləri bu gün kürdlərin ermənilərin soyqırımında iştirakçı olmaları barədə iddialarla çıxış edirlər.

Etnik azlıqlara qarşı Ermənistəndə

Lakin çox keçmədi ki, yezdi kürdləri de eyni aqibəti yaşadılar. Bu gün diskriminasiyaya və kütləvi qırğınlara məruz qoyulan yezdi kürdlər Rusiyaya, Ukraynaya, Belorusa, Qərbi Avropa ölkələrinə, ABŞ-a, hətta Avstraliyaya üz tuturlar. Erməni vandalları kürdlərin qəbiristanlıqlarını buldozerlərlə yerlə yeksan edirlər.

2011-ci ildə keçirilən siyahıyalmanın nəticələrinə görə, Ermənistəndə yaşayan 3.018.854 nəfər əhalinin 35.308 nəfərini yezdilər, 11.911 nəfərini ruslar, 2.162 nəfərini kürdlər təşkil etmişdir. 1979-cu ildə keçirilən siyahıyalmanın nəticələri ilə müqayisədə kürdlər artmaq əvəzinə 13.352 nəfər azalmışdır. Əslində, kurd ailələrində coxuşaqlılığın normal həyat tərzi olması nezərə alınsa, 1979-cu ildən keçən 32 il ərzində, yəni 2011-ci ildə Ermənistəndə yaşayan kürdlərin sayı azı iki dəfə artmışdır.

Ermənistən şəhərlərində yaşayan yezdi kürdləri əsasən şəhərin kommunal xidmət və yaşıllaşdırma sahələrində çalışırlar. Ermənilərin özlərinə rəva görmədikləri işlərdə çalışdırılan yezdilər diskriminasiyaya məruz qalırlar. Əgər 1989-cu ildə İrəvanda 7086 yezdi kürdün yaşadığı qeydə alınmışdisə, 2011-ci ildə onların sayı 3268 nəfər idi. Şəhərlərdə yaşayan yezdilər öz evlərini dəyərdəyməzinə satıb Rusyanın şəhərlərinə köçmək məcburiyyətində qalırlar. Təkcə bu faktlar kürdlərin Ermənistəndə nə dərəcədə diskriminasiyaya, deportasiyaya və terrora məruz qalmalarının əyani göstəricisidir.

Nazim MUSTAFA,
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
İşlər idarəsinin Prezident Kitabxanasının
şöbə müdürü, tarix üzrə felsəfə doktoru

Xocalı soyqırımının bünövrəsi erməni daşnaklar tərəfindən 1897-ci ildə Xanasorda 40000 kürd və türk xalqlarının qətlili başlayaraq, Qərbi Azərbaycanda, Qarabağda, Naxçıvanda, Bakı və ətraf rayonlarda və sonda 26 fevral Xocalı soyqırımına qədər gəlib çatmışdır

Kürd yoxsa Erməni Soyqırımı; Fərziyyələr və Həqiqətlər

Hərədən biz ata-babalarımızın nəsihetlərini unudur, özü də tez unudur. Babam Kürd Musa, ömrünün sonuna-yəni 115 yaşına qədər Qərbi Azərbaycanın Vedibasar əyalətində yaşamışdır. O, hər zaman ermənilərin müxənnet olduğunu danışardı və bizə tövsiyəsi də o olardı ki, ermənilərə etibar etməyin. Çünkü, onlar fürsət düşən kimi, öz pis

məsələsində çox da əhəmiyyətli olmayan bir problemi (demoqrafik ağırlığına görə) öne çıxarıır çünkü, "tarix boyunca ermənilərlə kürdlər anlaşmamışlar və 1915-ci ildə erməniləri osmanlılarla birlikdə kürdlər də soyqırma məruz qoyublar".

İlk olaraq, yalnız kompleks bir problem olan erməni - kürd əlaqələri və problem-

komitesi köhnə başçısı, Ermənistən Kommunist Partiyası köhnə I katibi - AM).

"Hörmətli Stepan Bogosyan... Məqalədən ortaya çıxan budur ki, Xanasor hərəkəti erməni milletinin yaddaşında qorunduğu kimi reallaşmamış. Bununla nə demək isteyirsiniz? "Ey ermənilər, eger indiya qədər erməni fədailərinin (Hayduk) silahlarını qadın və uşaqlara doğrultmadıqlarını və gülələmədiklərini zənn edirsınızsə yanılırsınız. Gülələdim! Həm də necə gülələdimmi demək isteyirsiniz? Bunumu göstərmək isteyirsiniz? Xalqın gözündə fədailərin əziz xatirəsini alçaltmaqmı isteyirsiniz? "- Bu məktub" Հայկական ("erməni aryanlar", № 63, 64, Oktyabr, 2005) qəzetində və daha sonra" ՀԱՅԱՐԴԱԿԱՆ ("Zovarmari – Ermənilərin səsi") saytında nəşr olundu.

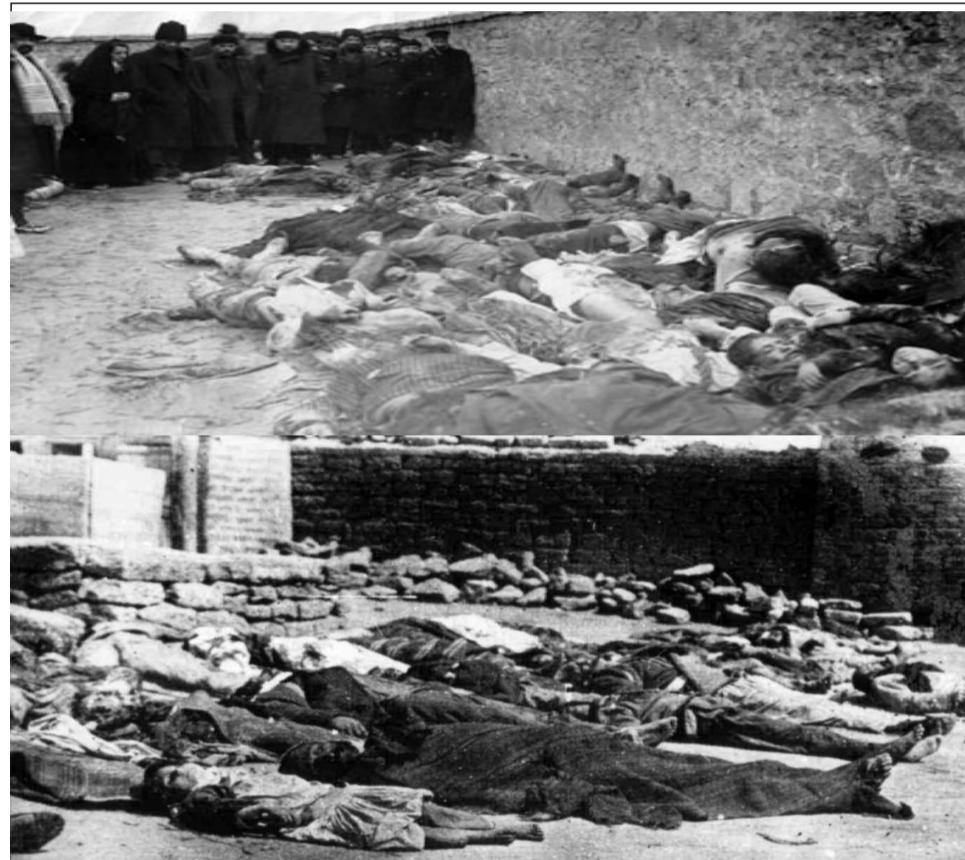
Vazgen Kazaryanın söz açdığı Xanasor hərəkəti haqqında ermənilərin "nari-land.com" saytından oxuyuruq: (Xatırladım ki, bu hərakat ermənilər müqəddəs hərakat hesab edirlər N.Ə.)

"Xanasor hərəkəti 25-27 iyul 1897 "başlığı altında belə yazılıb: " Xanasor hərəkəti erməni döyüşçülərindən ibarət olmuşdur. Bu hərakatın məqsədi Mazrik Kurd Tayfaları İttifaqını məhv etmək idi. Bu hərakat Daşnak Partiyası tərəfindən yaradılmışdır. Onların məqsədi bu tayfanın döyük gücünü məhv etmək və intiqam almaq idi və onlar kürdlərdən intiqam aldılar. (Nəyin intiqamını görəsən? N.Ə) 25 iyul 1897-ci ildə səhərə yaxın vaxtda 250 (başqa qaynaqlara görə, 150-300 arası) döyüşçülər bir basqınla Mazrik Kurd Aşiretinə hücum etdilər və zəfər qazandılar

Məqalədə isə yalnız 25 inansın öldürülüyü yazılib. (başqa qaynaqlara görə -20). Bu ortaya çıxan sayı tərəflərin döyüşdə verdikləri itkin sayı deyil. Ayrıca məqalədə izah edildiyinə görə iki erməni keşş də silahlı qruplarla birlikdə bu hərəkətə qatılmışdır. Xanasora edilən hücumun 1915-ci il hadisələrindən 18 il əvvəl icra edildiyinə diqqət yetirək. 1915-ci il gelindiyində kürdlərin yeni bir Xanasor qisası quruplaşdırılmışının yetişdiyini də anlamaq lazımdır. Ermənilərə qarşı nifret səbəbi olan, erməni fədailərinin hərəkətlərinin xatirələrində gücünü almış bu kürdlərin bir hissəsinin ermənilərə qarşı cəzalandırma əməliyyatlarında iştirak etmiş ola biləcəkləri qəbul edilə bilər. Xanasor hərəkəti erməni hərbiçilər tərəfindən edilən tək qanlı hücum deyil. Ermənilərin onlarla belə hücumları olmuşdur, lakin Osmanlı hokuməti əhəmiyyət verməmişdir.

Sərhat bölgəsində bir Yezidi Kurd də zamanında mənə buna bənzər bir hadisə söylemişdir. 1915-ci il hadisələrindən sonra qəçqin olaraq 1918-ci ildə yaxın qohumlarıyla birlikdə Ermənistəndəki Kurd kəndimiz Pampada məskunlaşmışdır. Onun dediyinə görə, kurd kəndi Sorkuli (yüzlərlə evə sahib böyük bir kənd) eyni şəkildə bir gecədə yox edilmiş əhalisi qətlə yetirilmişdir. Gece vaxtı kəndə hücum edən ermənilər kəndin bütün sakinlərini qətlə yetirmişlər və kəndə od vurub yandırmışlar.

O zaman qətlə yetirilmiş kürdlərin fotosəkillərini çəkəcək və ya hadisələri detallarıyla yazacaq olan kəslər yox idi. Bu

əməllərini heyata keçirəcəklər.

Mən ona qədər erməni-müsəlman davası görmüşəm. "İtlə yoldaş olanın zopası əlində olmalıdır", deyə bizə nəsihat verərdi. Son günlərdə erməni soyqırımında əhəmiyyətli rol aldığı iddia edilən kürdlər və bu rol səbəbiylə kürdlər tərəfindən ermənilərdən istenilən üzvlər danişılmaqdadır. Görəsən, Xocalı, Xanasor, Sorkuli və bu kimi yüzlərlə şəhər və kəndlərdə aparılan soyqırımlar üçün erməni daşnakları na vaxt üzr isteyərək soyqırım iddialarından el çəkəcəklər. 1915-ci ildə yaşanan acı hadisələrlə üzləşmək nə qədər lazımdırsa, kürdlərin də bütünlükə olaraq bu qırğında iştirak almadiqlarını söyləmək və müdafiə etmək də bir o qədər əhəmiyyət ifade etməkdədir. Bu mövzu ilə əlaqədar araşdırmaçı -yazar və dilçilik mütexəssisi Mamostə Əziz Cəvonun keçdiyimiz aylarda rusca nəşr olunmuş məqaləsində bəzə məqamları dərc etməyimizi məqsədəyən hesab etdik.

Doğruları görmek lazımdır ... - Eziz Cəvo

Modest Kolerovun "Yeni partlama nöqtələri: Kurdistan, Qarabağ və Rusiya" başlıqlı məqaləsi içinde yaşadığımız dövrdəki dünya siyasetinin bir sıra aktual mövzularına öz prizmasından baxır. Məqalənin yazarının təqdim etdiyi, eyni müddət içerisinde yaşanan bu problemlərin strateji və geosiyasi istiqamətlərinin analizlərini özünəməxsus şəkildə təhlil edir.

M. Kolerov deyir ki: "... Ermənistən geosiyasi zəifliyi və kürdlərin dövlətin səh-nəsinə çıxmaları, obyektiv olaraq bir dəfə daha erməni siyasetində, zəmanət sistemləri arasında - əsgəri olaraq Kollektiv Təhlükəsizlik Razılaşması Təşkilatında, siyasi olaraq da ABŞ və NATO da - sağlam seki edə bilmə problemini deyil, amma Daşlıq Qarabağın idarəsi

ləri haqqında deyil, eyni zamanda Osmanlı İmperatorluğunda yaşamış digər millətlərin əlaqələri və problemləri haqqında da belə ayaqüstü bir şey söyləmək gərəksizdir. Bu mövzular xüsusi diqqət tələb edir. İkincisi M. Kolerovun ən sonunda dövlətləşmə yoluna girmiş Kürdərin guya erməniləri soyqırma məruz qomyaları fikri tamamı ilə yanlış və absurdur.

Başda deyilməsi lazımdır; yunanlıların, kürdlərin, assurlar və Osmanlı İmperatorluğunda yaşayan türk olmayan digər millətlərin soyqırımlarından olduğu kimi erməni soyqırımının da bu dövlətin siyasetinin bir nəticəsi olduğunu söyləmək və müdafia etmək məhv etmək ifade etməkdədir. Soyqırım, bir dövlətin öz vətəndaşlarından bir seqmentə və ya başqa ölkədəki insanlara qarşı tətbiq məhv siyasetidir. Soyqırım termini, nəticələri nə qədər trajik olursa-olsun, dövlət statusunda olmayan milletlər və dini icmalar arasında baş verən qarşıdurmalar üçün istifadə edile bilməz və onlar üçün etibarlı ola bilməz. Və Osmanlı İmperatorluğunda, kürdlər və ermənilər arasındaki qarşıdurmaların nəticəsi də tragik olmuşdur. Bunu inkar etmək mümkün deyil. Amma soyqırım tamamilə fərqli bir hadisədir. Məqsədi bir milləti və ya dini bir birliyi tamamilə məhv etmək istəyi olan bir dövlət siyasetidir.

Xainlər və günahkarlar öz xalqlarından deyildirlər! Kürdlər bu günə qədər davam etdirilən soyqırım siyasetinə qurban edilmişdir və xainlərin işlədikləri cinayətlər səbəbiyle bütün xalqın cinayət məsuliyyətinə cəlb heç bir dayağının ola bilməyəcəyi kimi ermənilərində bu iddialarının əsası və dayağı yoxdur.

Bir də tarixi həqiqətlərə müraciət edək. Ən başda, Vazgen Kazaryanın məşhur erməni alimi Stepan Boqosyanı yazdırdığı məktuba baxaq. (S. Boqosyan - alim, Sovet Ermənistən Rəsədi-TV nəşrləri

... Basqın 27 iyulda sona çatdı".

Bu məqalədə döyüşçülerin əsas olaraq tayfanın kişilərini öldürdüklərini qadın və uşaqlara isə toxunmadıkları yazılır. Amma silahlıların döyük taktikalarını azca da olsa bilən anlaysı ki, anı bir həcumda, hələ ortaçı aydınlanmadan səhərə yaxın, insanların coxu yuxudaykən bu hücum edilibsə, kişilərin harada, yaşlı qadın və uşaqların harada olduqlarını bilməyin mümkün ola bilməyəcəyini anlar. Bu üç günlük müharibənin sonunda Mazrik Kurd Aşireti bütünlükə qətlə yetirilmiş, 40.000 qədər insan öldürülmüşdür (bax: <http://www.aztagdaili.com/archives/22143> 40 000 insan öldü)

siyaset bu gün də icra edilməkdə və yenə kimsədən bir səs çıxmır. Kürd xalqı etmədiyi şeylər üzündə günahkar gösterilmə siyasetinin, haqsızlığının və əxlaqsızlıkların əlaqəsizliyinin qurbanı olmuşdur. Kürdlər, Osmanlı Dövlət mexanizmində silah vəzifəsi görmüş bu xainləri günahkar elan etmiş olmalarına baxmayaqaraq, ermənilər qanlı "Xanasor qətləmənin" ildönümünü "zəfər günü" kimi, bir bayram kimi qeyd edir və bu hückuma həsr edilən mahni və marşları oxuyurlar. Erməni siyasi liderləri bu qanlı və faciəli hadisəni tərifləmə və ucaltma fikirlərindən bu güne qədər əl çəkməyiblər.

Səhifəni hazırladı Tahir Süleyman

ERMƏNİLƏRİN "DƏNİZDƏN DƏNİZƏ" ERMƏNİSTAN XÜLYASINI GÖZUNDƏ QOYAN İSMAYIL AĞA SIMKO

**İran Hökumətinin xaincəsinə öldürdüyü
İsmayıllı Ağa Simkonun ölümündən 87 il keçdi.**

1880-ci ildə böyük inqilabi hərakata başlayan Şeyx Ubeydulla inqilabının yatırılmasından sonra İran Kürdüstənində, əşirət rəisi və dərəbəylərinin rəhbərliyində siyasi və milli məqsədlərlə başlayan hərəkat demək olar ki, sona yetdi.

Kəlbağı, Cuanruyi kimi əşirətlərin ağır vergi ödəmələri səbəbindən zaman-zaman baş qaldırdıqları üzənlər gerçəkdə milli məqsədlərdən və yurdsevər bir anlayışdan baş qaldırmışdı.

Muzafferruddin şah zamanında İran hər baxımdan ağır çətinliklərlə üz-üzə qaldı. Ölökənin gəlir və zənginlik qaynaqları iflasa uğradı. Hər əşirət rəisi özünün bölgəsinə müstəqil hökumət kimi baxırdı. İran Kürdüstənində Səlmas (Şapur), Urmiya (Rzaiyə) və ətrafinin ən böyük kürd əşirəti olan Şikakilər hökumətə tabe olmurdu. Sımkо, bütün Şikakı əşirətinin rəisi olub, Avdoyu boyuna mənsub idi. Sımkо olduğu əraziyə hər baxımdan sahib olmuş, dövlətin buradakı hökmünə son vermişdi.

1905-ci ildə Muzafferruddin şahın avropa səyahətinə çıxdığı bir vaxt Nizamül-Səltənə adlı bir əsilzadə Azərbaycana vali olaraq göndərildi. Nizamül-Səltənə, Şikakı əşirətini dövlətə boyun əydirmək istəyirdi. Amma bunun Şikakı əşirət rəisi Məhməd ağa məharibə ilə qalib gələcəyinə inanmındı. İkiüzlü sümürgəci bütün düşmənlər kimi o da müxtəlif planlar, hiylələr hazırlamağa başladı.

Özlərinə pislik etməyəcəyini və işbirliyi görəcəyini söyləyərək rəsmi bir dəvətlə Məhməd ağanın

oğlu Cəfər ağırı Təbrizə dəvət etdi. Yaxşı niyyətli və Quvana inamı olan Cəfər ağa dayısı Mirzə və altı qoruyucusu ilə birlikdə Təbrizə gedir və ilk önce yaxşı qarşılanır.

O vaxtlar Qafqazlarda ermənilər rus havadarlarının köməyi ilə

Türkiyə, İrəvan və Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində və eləcə də Şəumyanın və Mikoyanın planları əsasında Bakıda Azərbaycanlıların soyqırımına başlamışdır. Onların planlarına görə, bu günü işgal olunmuş ərazilər, Zəngəzur, Naxçıvan, Gəncə, Qazax, Tovuz, bir sözə, Kürə qədər olan ərazilər, Bakı və Bakı ətrafi ərazilər onlar tərəfindən soyqırım aparılırlaraq işgal olunmalıdır.

Nizamül-Səltənə 1915-ci ildə Türkiyədə kürdlər tərəfindən burunları ovularaq geri qayıdan ermənilərin asayışı pozmalarının qarşısını almağa və xalqın güvenliyini saxlamaq işini Cəfər ağıaya həvalə etmək istədiyini bildirir. Əl altından isə onu öldürməyin planını hazırlayırdı. Məsələ ilə

bağlı planı həyata keçirməkdən ötrü bura gəlişinin ertəsi günü Cəfər ağa Nizamül-Səltənə ilə görüşmək məqsədilə valiyə aid olan qonaq evinə göndərilir. Ancaq onun öldürülməsi üçün qonaq evinin çevrəsinə tapşırıqla lazımi pusqular qurulmuş, silahlı adamlar uyğun yerlərdə yerləşdirilmişdi.

Cəfər ağa hər şeydən xəbərsiz qonaq evinə gəlir və Qaracadağlı Məhməd Hüseyin xan Zərhami və adamları tərəfindən yaylım atəşinə tutularaq öldürülür. Cəfər ağının adamları silah səsinə hadisə yerinə gəlirlər. Cəsədin aparılmasının qeyri-mümkün olduğunu görüb canlarını qurtarmaq üçün vuruşurlar və iki ölü verərək Urug kəndində düşmənlə qarşı-qarşıya gəlirlər. Bu beş kürd qəhrəmanı çətin bir döyüş sonunda bir neçə əsgər öldürərək onların atlarına minir və Kürdüstana dönməyi bacarırlar.

Cəfər ağının bu şəkildə tələyə salınıb öldürülməsi Məhməd ağa və oğlu İsmayıllı ağa Simkonu dərinində hiddətləndirdi. Bunun sonucu İran dövlətinə qarşı mübarizə aparmaq, İran hökumətinin Kürdüstənindən hökmənlığına son verib öz idarəciliyinə keçirmək qərarına gəlir.

Ismayıllı ağa Simko başqa siyasetçilər kimi istək və arzularını

gerçəkləşdirmək üçün bir-birlərinə düşmən olan Türk və İran dövlətləri arasındaki münaqişədən yararlanmışdır. O vaxtlar Osmanlı-İran sərhədlərini müəyyənləşdirmək üçün təyin edilmiş komissiya fəaliyyət göstərirdi. BMT-nin qərarına görə, Qotol (Qopur) dərəsi və ətrafi İranda, Şikak əşirətlərinin hakimiyyəti altında olan əraziyi Osmanlı dövləti qəbul etmək istəmirdi. Sımkо bu anlaşılmamazlıqdan yararlanaraq o ərazilərə əl qoyub öz hökmü altına aldı və dövlət elan etdi.

İsmayıllı ağırı oldurmək planları

Sımkо İran dövləti qarşısındaki mövqeyini bildirdikdən sonra silahlı qüvvə toplamaqla, bölge üzərindəki hökmənliliyini göstərdi.

Azərbaycan valisi Mükərrəm Məlik Sımkо ilə məharibə etməyin çıxış yolu olmadığı düşüncəsiyle onu xaincəsinə öldürmə planlarını hazırlamağa başladı. Bir bombanı şirniyat qutusu həcmində hazırlayaraq Xoydan xüsusi olaraq İsmayıllı ağa adına göndərir. Hadisəni İsmayıllı ağa belə nəql edir:

"Həyətdə oturmuşdum. Uşaqlar bir şirni qutusu gətirdilər. Nənələrinin onlar üçün göndərdiyini güman edərək həmən içində baxmaq isteyirlər. O anda Heydər Əroğluna Nizamül-Şucadan bir şirni qutusu göndərildiyini və açıldıqda partlayışdan öldürünü eşitmışdım. Bir şübhə düşdü içimə. Uzağa götürün dedim. Uzaqlaşdırıllarkən bir aydınlıq göründü gözümə. O saat oğlumu qucağıma alaraq özümü yerə atdim. Bomba partladı. Mən qurtuldum, ancaq qardaşım Əli və bir neçə adam öldü".

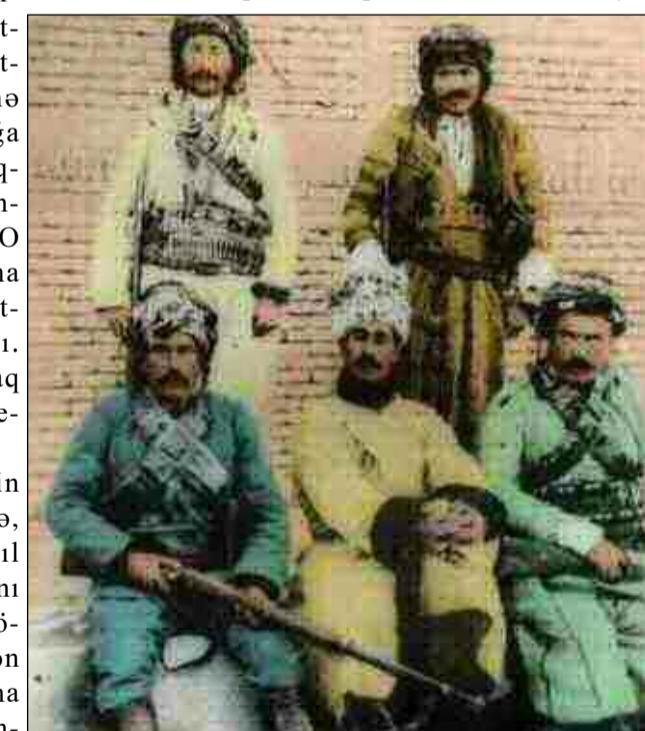
Mükərrəm Məlikin bu namərdiliyinə görə, 1919-cu ildə İsmayıllı ağa Sımkо çalışmalarını daha gücləndirərək bölgəni dövlətin əlindən alır və öz hökmü altına salaraq daha da gücləndirdi. Təbriz-Urmiya yolunu tutub, gediş-gelişi kəsdi. Hökumət yalnız Urmiya gölü üzərindən bölgə ilə əlaqə saxlaya bilirdi.

Erməni-Assuri ordusunun rəhbəri Mar Şəmunun Sımkо^{tərəfindən öldürülməsi}

I Dünya Müharibəsi və Türkiyədə ermənilərin Rus-İngilis-Alman-Yunan havadarları tərəfindən bir erməni dövlətinin qurulması planı üzrə ermənilər kütləvi qırınlar törətdilər, bir milyondan artıq insanı qətlə yetirdilər. Bundan sonra 25 minlik rus-erməni-

assuri ordusu İran ərazisinə keçərək Səlmas, Urmiya və Xoy ətrafında yerləşdirilər. Bunlar rus-türk məharibəsi zamanı Çar Rusiyası tərəfindən silahlandırılmışdır. Amerikalı erməni milyonerlər də onlara arxa dururdular. Başqa bir tərəfdən onların ingilislərlə də əlaqələri vardı. Bu dövlətlər Səlmas, Urmiya və Həkkari arasında qalan ərazidə Erməni-Assuri dövləti qurmaq isteyirdilər. Hətta, Rusiya və İngiltərə kimi iki böyük dövlətin də bu planda barmaqları vardı. Məqsədləri Səlmas, Urmiya bölgəsi ilə Həkkari sərhəddi arasında özlərinə bağlı və Türkiyəyə qarşı bir dövlət qurmaq, sonra isə Van və Həkkarini də bu əraziyə qatmaq isteyirdilər. Bu hədəfə çatmaq məqsədiylə yüksək ingilis nümayəndəsi, assuri, erməni və kürd xalqları arasında bir birlik yaratmaq isteyirdi. Ancaq kürdləri belə bir plana razı salmadan erməni-assuri dövləti qurmaq ideyasını gerçəkləşdirə bilməyəcəklərini yaxşı bildirdilər.

Türkiyədən qovulmuş ermənilərə assurilər Urmiya və Təbrizə tərəf qəçidiqları zaman qırğına və talana girişdilər. Yerli əhalinin qırılanı qırıldı, qalanı isə canlarını qurtararaq içərilərə köçməyə

başladılar. Assurilərin rəhbəri Mar Şəmun, qərargahını Səlmas yaxınlığında Xosrov ağa qəsəbəsində qurdu və 25 minlik ordu ilə bölgədə aqalıq etmək fikrinə düşdü.

Ermənilərin və assurilərin bu bölgədə yerləşməsi Sımkо ağırı narahat etməyə başladı. O, əl altından Azərbaycan bəylərindən, ağalarından kömək istədi. Lakin Sımkо ağa bölgədə müstəqillik əldə etdiyindən şah Azərbaycan dan ehtiyat edərək böyük bir gücü Azərbaycanda saxlayırdı.

(Davamı səh. 9-da)

ERMƏNİLƏRİN "DƏNİZDƏN DƏNİZƏ" ERMƏNİSTAN XÜLYASINI GÖZUNDƏ QOYAN İSMAYIL AĞA SIMKO

(Əvvəli səh. 8-de)

Şeyx Ubeydulla, İsmayıllı ağa hərakatı şahın gözünü qorxutmuşdur. Neçə illəridi ki, Kürdüstanada ağalar baş qaldırmış və özlərini müstəqil elan etmişdilər. Lakin rusların, ingilislərin, ermənilərin Amerikadakı havadarları və İran, Türkiyə dövlətləri imkan vermirdilər ki, dünya dövlətləri Kürdüstanı tanışınlar.

Ona görə İran şahı erməni və assurilərin rus və ingilis havadarlarının Kürdüstan və Azərbaycanda yerləşməsinə göz yumurdu. Ona görə ki, əsrlərdən bəri Kürdüstan inqilablar ocağı olmuşdur. İstər İran, istərsə də Türkiyə parçalanmış Kürdüstanın gücünü, birliyini daşıtmak üçün həmin ərazilərdə ermənilərlə assurilərin yerləşməsinə göz yumurdular. Ancaq onlar düşünmürdülər ki, belə bir dövlətin qurulmasının aqibəti necə olacaqdır.

A. Kəsrəvi "İran Məşrutiyət Tarixi" adlı kitabında bunları yazar:

"Erməni və Assuri ordusu Urmiya şəhərini asanca ələ keçirdi. Mar Şəmun bir qrup assuri və erməni ilə birlikdə Səlmasa doğru hərəkət etdi. Mar Şəmun İsmayıllı ağı yaniltmaq istəyirdi. İsmayıllı ağına xəbər göndərərək onuna bir yerde görüşmələrini arzu etdiyiini bildirdi. 1918-ci ilin fevral ayında Konəşarda görüşməyi qərara aldılar.

Mar Şəmun yanına silahlı 140 süvari və seçkin adamlar alaraq bir faytona minir və şərtləşdikləri gündə görüş yeri olan Konəşara gəldi".

Təqdimatçı və tarixçi yazar Ələddin Secadi "Kürd inqilabları(başqaldırılarında)" kitabında göstərir ki, çar Rusiyası, bu ölkədə bolşeviklərə qarşı əngəllər etmək istəyirdi. Bunun üçün üsyənlər ölkəsi olan Kürdüstanın bu bölgəsində yaşayan kürdlərin, ələlxüsus İsmayıllı ağanın səsini söndürmək fikrindəydilər. Ruslar Mar Şəmunla danışqlar aparaq bir anlaşma əldə etdilər: "Bu məmələkətə İsmayıllı ağı var. O, həm çarın, həm də Mar Şəmunun önünde bir əngəldir dedilər. Başlangıçda kürdlərlə ermənilərin birlikdə bir hökumət qurmalarını əldə etmək məqsədilə Simko ağı ilə görüşmələr etdilər. Ancaq həqiqətdə Simkonu və kürdləri aradan çıxaraq doğrudan doğruya bir erməni və assuri dövləti qurmaq istəyidilər".

Bu həqiqətə çox bənzəyirdi. Çünkü, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi Mar Şəmunun təlimli 25 min silahlı varidi. Bunlar əsgəri ordunun komandası altındadı idi. Arxasında ingilislər və Rus çarının hər cür dəstəyi vardı.

I Dünya Müharibəsinin sonunda ölkədə olan şərait və durum

İsmayıllı ağanın qüvvələri isə nə o dərəcədə təlimli, nə də dissiplinə sahib idi. Təməldə əşirət qüvvələri birliyi id. Ayrıca, ona arxa çıxıb silah və cəbhəxana baxımından yardım verən hər hansı bir dövlət də yox idi. Belə olunca Simkonun ortadan qaldırılması ermənilər üçün bir içim su kimi asan olacaqdı.

İsmayıllı ağı Simko yaxşı bilirdi ki,

erməni və assurilər Türkiyədə kurd bəy və ağalarını bir yerə yiğaraq güya kurd dövləti qurmaq planlarını hazırlayırmışlar. Lakin, qəfildən xain ermənilər kurd bəylərini atəşə tutub hamısını güllələyirlər. Ancaq onlardan biri bayırda olduğu üçün atına minib xalqı xəbərdar edir. Beləliklə kürdlər Türkiyədə ermənilərin kökünü kəsir. Əslində isə ermənilər kurd bəy və ağalarını öldürərək, onların türklər tərəfindən qətl edildiyini yayaraq, onsuza da aralarında olan münaqişəni qızışdıraraq iki müsəlmanı bir-birinə qarşı saldıraraq qırdırmaq istəyirdilər. Bu məsələləri yaxşı bilən İsmayıllı ağı Simko hər addımını ölçüb-biçib, düşünülmüş şəkildə atıldı. Necə deyərlər, suyu üfləyə üfləyə içirdi.

Hətta, bir dəfə Simkonun siyasetindən baş aça bilməyən bir kurd bəyi Simkoya qarşı çıxır. Onu başa düşən Simko ona deyir: "Mən səni yaxşı başa düşürəm, narahat olma. Ata-babalaramızın qanı ilə suvarılmış bu müqəddəs torpaqların üstündə nəinki erməni dövlətinin qurulmasını, heç onların ayaq basmalarını da istəmirəm. Səbrli ol, nəticəni görəcəksən".

İsmayıllı ağı Simko ilə Mar Şəmun arasında keçən görüşmələr haqqında tarixçi və tədqiqatçı Ələddin Səcadı bunları yazar:

"İsmayıllı ağı Mar Şəmunu padşahlar üçün hazırlanan rəsmi qayda ilə qarşılıyor. Mar Şəmun dini liderlərin geyidiklərə allı-şallı geyimlər içində gələcəkdə bir xalqın rəhbəri olacaq adam kimi, çevre mühafizələri ilə zərli dörd atlı bir faytona minərək, dördü rus olan və faytonda oturmuş vəziyyətdə üzəri qarşıya və yana baxan atlı yüksək rütbəli əsgərin ikisi Mar Şəmunun arxasında ayaq üstə gözləyirdi. Qılınc dəstəklərinə zümrüd və dəyərli mücəvhərlərlə bəzədilmiş qılınclarını qururdan çəkib əllərində tutmuşdular. Bu görkəm padşahlara yaraşan bir görkəm idi. Günəş şüaları düşəndə insan heyətində qalırı. Mar Şəmun bu biçimdə Teymur ağanın qonaq evinə endi".

Mar Şəmun görüş yerinə çatan vaxt İsmayıllı Ağı arxasında bir sıra adamlı Konəşara gəldilər. Ancaq İsmayıllı ağı daha qabaqcadan öz adamlarını Teymur ağanın imarətinə göndərmiş və evin əhatəsində özlərinə uyğun mövqə tutmuşlar.

Mar Şəmun oraya çatınca özü otağa keçib oturur və atlıları tam hazır bir vəziyyətdə eşikdə gözləyirdilər. Kəsrəvi bu haqda belə yazar:

"Bizim Mar Şəmun və Simko görüşməsindən xəbərimiz yox idi. İsmayıllı ağanın hadisə haqqında özünün söylədiyinə görə, Mar Şəmun "İndi Kürdüstan deyə adlandırılın bu ölkə bizim, bizim vətənimizmiş. Nə var ki, din Aləmi qarşı-qarşıya bizi bölmüş. İndi birləşməmiz gərəkdir. Ölkəmizi ələ keçirib birlikdə yaşamalıyıq. Ordumuza birləşdirsek siz də bizimlə olur-

sanız TƏBRİZİ almaq bizim üçün çox asan olar". Çünkü şimalda da rusların köməyi ilə Şəumyan və Mikoyanın rəhberliyi altında Xəzərdən Qara dənizə, Diyarbekirdən İran körfəzinə kimi bir federativ dövlət yaradacaqıq.

Simko Mar Şəmunun planını öyrəndikdən sonra gülümşəyərək ona "düşünərəm" - dedi. Mar Şəmunu yola salmaq üçün onunla birlikdə bayırı çıxır. Mar Şəmun faytona minən zaman silah səsi eşidilir. **Bu səs istər Kürdüstanı, istərsə də Azərbaycanı ingilis rus havadarları olan erməni,**

Assuri lideri Mar Şəmun

Kürdüstanından Şeyx Mahmud Bərzənci qüvvələri gec də olsa köməyə gəldi, erməni və assuri ordularına ağır zərbələr vuraraq möğləbiyyətə uğradılar. Ermənilər ingilis ordusuna sığınmaq üçün Sayınqəlaya çəkildilər. Mukriyani kürdləri arasında bu il "Çilo ili" olaraq adlandırıldı. Mar Şəmunun öldürüləşindən sonra Rzayidə yaşıyan (Urmiya) tarixi yaziçi və tədqiqatçı Əli Dehqanının dediyinə görə ermənilər və assurilər 109 gün Urimya bolğesində qətləyimlər etdilər. Uşaq, qadın, kişi demədən 140 min adamı öldürdülər. Kənd və qəsəbələri talan etdilər.

Yaxşı, Simko heç bir səbəbi olmadan nə məqsədlə Mar Şəmunu öldürdü? Bu haqda müxtəlif fikirlər var. Bəzi tədqiqatçılar Simkonun bu hərəketini böyük səhv olaraq qiymətləndirdilər. Ancaq bir qism sənədlərə görə Simko Rusiya və İngiltərənin dəstəyi ilə Mar Şəmunun belə böyük bir qüvvə ilə Kürdüstanın bu bölgəsində dövlət quracağına inanmışdır. Xüsusilə M.Şəmunun öldürüləşindən sonra liderliyə gətirilən Petros, Lozan konfransında Kürdüstanada assurilər üçün bir yerin təyin edilməsini istəyirdilər. Tipik Fələstində yəhudilərə yaradıldığı İsrail dövləti kimi. Və ya Leninlə Atatürkün razılılaşması ilə Araz boyu qədim Azərbaycan torpaqlarının İqdir, Ərzurum, Ağrı, Amasiya, Vana qədər yəni Araz Azərbaycan Cumhuriyyətinin bir hissəsinin Türkiyəyə verilməsinə qarşılıq Türkiyədən qovulmuş və qədim Azərbaycan torpaqlarında yeni qondarma Ermənistən respublikasının yaranması üçün şərait yaratdı və Musavat hökumətini bolşeviklərə təslim etdi.

İranın adlı-sənli yazarı və şairi Məliküm-Şüərəy Bahar "Siyasal Partilərin qısa tarixi" adlı kitabında belə yazar:

"Lozan" konfransında erməni Petros Londonun dəstəyi ilə assur və kəldənilərin ən köhnə milletlərindən olduqları, yurdularının isə Mosuldan Osmanlı Kürdüstanından və İran Kürdüstanından Urmiya qədər olan ərazilini onlara verilməsini, ayrıca özləri üçün bələli bir mərkəz və iqamətgahın verilməsini tələb edirdilər. Bununla birlikdə assurların İngiltərə və Rusiya üçün müxtəlif xidmətlər etdiklərinə və edəcəklərinə söz verirdilər. Türkələrin yürüdükləri çabaların Mar Şəmunun öldürüləşindən əlaqə bir fikir yoxdur. Hər necə olursa-olsun Simkonun bu planı İngiltərə və Rusyanın Kürdüstanada və Cənubi Azərbaycanda bir assur - erməni dövləti qurmaq planını pozmuşdur. Cilo məsələsinin yatırılmasından sonra 1919-cu ilin yanında Simko bölgədəki gücünü artırmaq məqsədilə planlarını hazırladı. Təbriz Urmiya yolunu öz himayəsi altına aldı. 1919-cu ilin sonlarında Sipahandari Azam Azərbaycana vali təyin edildi. Sipahalar Ziyaud Devlə adında birini Urmiya hakimi olaraq göndərmişdir. O, Simkoya qarşı diroməyə və öz müdafiəsini əldə etməyə çalışdı.

Araşdırıcı: Tahir SÜLEYMAN

Kimliyindən asılı olmayaraq, hər bir Azərbaycan vətəndaşı harada olmayıñdan asılı olmayaraq faciələrimizi, ələlxüsüs Xocalı faciəsini dünya ictimaiyyətinə çatdırmalıdır!

Xocalı soyqırımı Kürdüstanın Ərbil şəhərində keçirilən konfranslarda qaldırılıb

Kürdüstan bölgəsinin Səlahəddin universitetinin rektoru Əhməd Dzeyinin rəhbərliyi ilə "Osmanlı döñəmində Yaxın Şərq və Kürdüstanın siyasi durumu" mövzusunda 17 ölkənin iştirakı ilə keçirilən konfransda Azərbaycandan beş nəfərlək nümayəndə heyəti də dəvet olunmuşdur.

İlkin olaraq türkmən Yazıçılar Birliyinin sədri və "Yurd" dərgisinin baş yazarı, sabiq türkmən millət vəkili Əsəd Ərbil, Ərbil

törətdikləri faciələri, ələl xüsus Xocalı soyqırımı məsələsini gündəmə qoyun. Əvvəlcə onlar təreddüb etdilər və dedilər ki, bu gündəlikdə yoxdur. Amma mən təkid etdim, Xocalı ilə bağlı apardığımız kitabları, şəkilləri göstərdik. Dedik ki, Səddam Hüseyn kimyevi silahla insanları kütlevi şəkildə qırıb. Ermənilər isə qırmaqdan əlavə insanların gözlərini çıxardıblar, başlarının dərisini soyublar. Yeni bunlar daha dəhşətlidir. Xocalıda azəri türkləri ilə bərabər kürdlər də olub.

Yəni təkidlə məsələni gündəliyə saldım. XIX əsrden ermənilərin Qarabağa gətirilməsi, 1915-ci illərdə erməni-türk müharibəsi dövründə camaatin Qərbi Azərbaycandan məcburi İrana mühacirət olunması, Sovet hökuməti dövründə qayıtması, 1937-ci ildə kürdlərin Orta Asiya və Qazaxistana sürgün olunması, 1947-ci ildə azərbaycanlıların Qərbi Azərbaycandan kütlevi şəkildə deportasiya edilməsi, Dərələyəz, Zengəzur mahallələrinin boşaldılması məsələlərini tarixi faktlərlə gündəmə getirdim. Xocalı məsələsinə geniş yer verərək orada olan hadisələri, əlimizdə olan məlumatları çatdırıldım. Apre-

neyd etdi ki, bu tarixi bir mövzudur, siyasi mövzu deyil. Dedim o halda icazə verin xaricdən gələn jurnalistlərə metbuat konfranslı keçirim. Biz Xocalı ilə bağlı əlimizdə

məlumat verdik, onlara əlimizdə olan vərəqələr payladıq. Ayın 20-də mən məsələni Kürdüstan parlamentinin gündəminə qoymaşa çalışdım. Lakin Siyasi Bürodan bize bildirdilər ki, biz Kürdüstan Hökuməti olaraq dəfələrle Azərbaycan hökuməti ilə diplomatik əlaqələrə girməyə çalışsaq da, bu məsələ hələ də baş tutmayıb. Dedilər 50-yə yaxın ölkənin səfirliyi,

olan 300-400-ə qədər şəkilləri, fakt olaraq çıxardıq və xaricdən gelən jurnalistlər təqdim edərək başa saldıq ki, belə bir hadisə baş verib. 50-dən artıq xarici jurnaliste 20 yanvar hadisələrini, Qarabağ hadisələrində partladılmış avtobusları, Bakı met-

konsulluğu Kürdüstan bölgəsində var. Lakin təessüflər olsun ki, Azərbaycan hökuməti soyqırımla bağlı bize müraciət etməyib. Ona görə də məsələni Kürdüstan parlamentine qoya bilmerik. Bu, qanundan kənardır. Türkiyənin Ərbildəki konsulunun

şəhərində Yazıçılar Birliyinin konfransında iştirak etmek üçün bizi dəvet etdi. Mövzu "Hələbçədə, Balisanda kürdlərin, türkmənlərin Səddam Hüseyn tərefindən kimyevi silahlarla soyqırıma məruz qalması" mövzusunda, yaxşı yazarlara təqdimat keçiriləcəkdi. Əsəd Ərbil başda olmaqla türkmən və kurd şair və yazıçıları bizi də dəvet etdi və biz konfransda getdik. Yazıçılar Birliyinin konfransında, mən cəhd etdim ki, ermənilərin 1992-ci ildə Azərbaycanda yaşayan türklərə, kürdlərə qarşı

lin 16-da Səlahəddin Universitetində 17 dövlətdən gələn qonaqların iştirak etdiyi konfransda mən Xocalı məsələsini qaldırmak istedim. Bu zaman konfrans rəhbərliyi

rosundakı terror aktını əks etdirən şəkillər payladıq. Onlarda böyük maraq oyandı və dedilər ki, niyə Azərbaycan hökuməti və diasporası bu məlumatları bizlərə çatdırır, bizimlə əlaqə saxlamır? Mən də onlardan xahiş etdim ki, siz də konferans rəhbərliyinə deyin, Xocalı soyqırımı məsələsini gündəliyə salarsa, biz konfrans iştirakçılarına Xocalı məsələsini şərh edirik. Xaricdən gələn jurnalistlər yerli jurnalistlər gedib konfrans rəhbərliyindən xahiş etdilər və bu məsələnin gündəliyə qoyulmasının razılığını aldıq.

Konfrans qabağı biz Xocalı, Qarabağ, 20 yanvarla bağlı 400-dən artıq şəkil və məlumatlar payladıq. Ondan sonra mən Xocalı soyqırımı ilə bağlı, Azərbaycanla bağlı geniş çıxış etdim. Çıxışım böyük alqışlarla qarşılandı. Bundan sonra müxtəlif siyasi partiyalarla görüşdük və Azərbaycanın başına gətirilən hadisələri gündəmə gətirdik. Mən universitetin tarix və ədəbiyyat fakültəsində də müəllim və tələbələrlə qarşısında seminar keçirdik, tarixi hadisələr, başımıza gələn bələlər haqqında

müavini İbrahim bəylə görüşdük. O da dedi ki, Xocalı məsələsinin qaldırılması çox yaxşı oldu. Əger burada Azərbaycan səfirliyi olarsa biz bu məsələni daha qabarık şəkildə gündəmə getirə bilərik. Beləliklə biz Azərbaycanla bağlı beş konfrans və seminar keçirdik. Türkmen Yazıçılar Birliyinde, Türkmen Mədəniyyət Mərkəzində olduq, Molla Musa Berzanının mezarını ziyarət etdik". Tahir Süleyman onu da vurğuladı ki, "Diplomat" qəzetinin idarə heyəti adından İraqda Azərbaycan səfirliyinin açılması üçün ölkə prezidenti İlham Əliyev cənablarına iki dəfə müraciət ediblər, lakin Xarici işlər nazirliyinin verdiyi cavab sabitliyinə olmamasıdır.

Azərbaycanın İraqda səfirliyin açılması haqqında 2010-cu il noyabrın 12-də prezydent İlham Əliyevin sərəncamı var. Lakin nədənsə, bu sərəncam indiyə qədər icra olunmayıb. Ermənistanın səfirliyi isə on illərdir İraqda fəaliyyət göstərir. Arzu edirik ki, yaxın zamanlarda Azərbaycanın da səfirliyi Kürdüstan bölgəsində fəaliyyət göstərsin.

Kimliyindən asılı olmayaraq, hər bir Azərbaycan vətəndaşı harada olmağından asılı olmayaraq faciələrimizi, ələlxüsüs Xocalı faciəsini dünya ictimaiyyətinə çatdırmalıdır!

Kürdüstən muxtarıyyətində Azərbaycan söhbəti...

Xocalı faciəsi Ərbil şəhərində anıldı; müxbirimiz Şimali İraqdan yazır...

Azərbaycandan Şimali İraqın Kürdüstən muxtarıyyətinin paytaxtı Ərbil şəhərinə gedən 5 nəfərlik nümayəndə heyəti artıq bu ölkəyə çatıb. Məlum olduğu kimi, "Diplomat" qəzetinin baş redaktoru Tahir Süleymanın təşəbbüsü ilə 5 nəfərlik nümayəndə heyəti Səlahəddin Universitetində keçiriləcək "Osmanlı imperiyası dövründə Yaxın Şərqiye ictimai-siyasi vəziyyət" mövzusunda konfransda iştirak etməyə dəvət olunublar.

Heyətdə təşkilatçıların dəvətinə qəbul edən "Yeni Müsavat"ın əməkdaşı Emil Salamoğlu da var. Nümayəndə heyətinin Ərbildə yaşayan kurd və türkmən ziyalıları, eləcə də hökumət təmsilçiləri, ədiblərlə görüşləri

lar. Yalnız şübhələndikləri adamları saxlayırlar. Ərbil İraqın ən sabit bölgəsidir. Ona görə də başqa əyalətlərdən Ərbilə axın var. Şəhərdə tikinti bumu yaşıanır. Hər yerdə binalar inşa edilir, parklar salınırlar. Türkiyə mətbuatının da yazdığı kimi, görünən budur ki, Ərbil gəlmişkədə olan yüksək səviyyəli bir paytaxtdır.

Nümayəndə heyəti aprelin 14-də Ərbil şəhərində təşkil olunmuş Kürdüstən Yazıçılar Birliyinin tədbirində iştirak edib. Tahir Süleymanın təşəbbüsü ilə programda olmayan Xocalı faciəsi ilə bağlı mövzu gündəmə salınıb və çıxışçıların sırasında T.Süleyman Xocalı faciəsində ermənilərin başımıza getirdiyi

nəzərdə tutulur.

Bu görüşlərdən əlavə, müxbirimiz Şimali İraqda ictimai-siyasi vəziyyət haqda reportajlar da hazırlanır. Reportorumuzun bölge ilə bağlı ilkin təessüratları belədir:

"Şimali İraqın sərhəd qapısından şəhər mərkəzinə qədər yoxlanış məntəqələrində əli silahlı polislər şəhəre daxil olan hər kəsə nəzəret edir. Şəhərin giriş-chıxışında hər bir maşın yoxlanılır, maşındakı şübhəli sərnişinlərin pasportlarına baxılır. Burada deyilir ki, polislər terrorçuları bir baxışdan tanıyır-

fəlakətləri konfrans iştirakçılarının diqqətinə çatdırır.

Türkmən Yazarlar Birliyinin sədri Əsəd Ərbil və İdare Heyətinin üzvü Riyaz Dəmirçi de konfransda dəvət əsasında iştirak ediblər. Tədbirin əsas məqsədi Səddam Hüseynin hakimiyəti dövründə küləvi qırğına məruz qalan hələbcililərə dair bədii əser yanan ədiblərin mükafatlandırılması olub.

Konfransda ölkənin mədəniyyət naziri Doktor Kava Mahmud və Ərbil valisi Nevzad Hadi iştirak ediblər.

Mərasim Hələbcə və Xocalı qətləmə qurbanlarının bir

Xatın, nə de Songimidir. Xocalı faciəsi daha ağır və dözlüməz olub. Bu ağrı yaddaşımızdan heç vaxt silinə bilməz".

T.Süleyman Xocalı soyqırımında qətlə yetirilənlərin statistikasını açıqlayıb və vurgulayıb ki, bu dəhşətli faciə haqda bütün dünya məlumatlı olmalıdır: "Xocalıda 623 nəfər həlak olub, 8 ailə tam məhv edilib, 25 uşaq hər iki valideynini itirib. 230 uşaq bir valideynini itirib.

1275 nəfər əsir götürüllər. Xocalıya 5 milyard manat ziyan dəyib. İnsanlarımıza zülüm olunub. Körpələr, yaşıllar, qadınlar amansızlıqla qətlə yetirilib.

dəqiqəlik sükütlə yad edilməsi ilə başlayıb. Hələbcə qətləmə ilə bağlı Ərbil valisi və başqa yetkililər çıxış ediblər.

Daha sonra Tahir Süleyman söz verilib. Azərbaycan mediasında birmənəli qarşılamaşan T.Süleyman "Yeni Müsavat" müxbirinin birbaşa müşahidəsi olan konfransda erməni faşistlərinin Xocalıda azərbaycanlıların başına getirdiyi müsibətlərdən, vəhşiliklərdən söz açıb. Qeyd edib ki, illər keçidkə bizi göynədəcək bu faciə xalqımızın yaddaşından silinməyəcək:

"Öksinə, xalqımıza daha düzümlü olmağa, erməni şovinizminə qarşı mətin mübarizə aparmağa səbəb olacaq. Xocalı faciəsi nə Hələpcə, nə

Nə yaxşı ki, Çingiz Mustafayev kimi öğullar həyatlarını təhlükəyə ataraq bu hadisələri çəkib bütün bəşəriyyətə çatdırırlar. Xocalı bizim sağalmaz yaramız, ana-bacılarımızın ahanəsi, körpələrimizin göz yaşalarıdır". T.Süleymanın çıxışına görə konfrans iştirakçıları ayağa qalxaraq alqışlayıblar. Konfransdan sonra onlar Xocalı hadisəsinin Ş.Iraq ictimaiyyətinə lazımi şəkildə çatdırılmamasından şikayətləniblər. Yekunda Ş.Iraqın mədəniyyət naziri və Ərbil valisi Hələbcə mövzusunda yanan bədii əsərlərin qaliblərini mükafatlandırlıblar.

**Emil SALAMOĞLU,
musavat.com
"Diplomat" qəzetinin
240-ci sahifəndən**

Facielerimizi yaşadaraq, erməni daşnaqlarının xisletini dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq hər bir Azərbaycan vətəndaşının borcudur

Hər il imkan daxilində, Şimalı İraqın Kürdistan bölgəsinə gedir və orda yaşayan qardaşlarımız haqqında məlumat əldə edir və oxuculara çatdırırıq. Bu il də ermənilərin yalan soyqırım uydurmalarını və ermənilərin Azərbaycan xalqının başına gətirdikləri faciələri İraqda yaşayan medya mənsublarına, yerli xalqa çatdırmaq üçün, bir neçə jurnalist dostumla Şimalı İraqa getmək istəsək də, gedəcək jurnalıstlərə viza əldə edə bilmədik. Mən iki iş adamı ilə gedəsi oldum.

Səhəre yaxın Erbil şəhərinə çatdıq, İşİD-lə müharibələrinə baxmayaraq şəhərin hər yerində yeni çıxmərtəbəli tikililər göze dəyirdi. Səhər ilk işimiz

erməni daşnaqları hələ 1897-ci ildə Türkiyənin Xanasor əyalətində bir gecədə 40 000 kurd və türk xalqını qətl etmişlər. Hörmətli qonaqlar, hörmətli konfrans iştirakçıları, babalarımızın erməni daşnaqları haqqında söylədiklərini və tarixən oxuduqlarımız tarixi faktları sizə çatdırmaq istəyirəm. İstəyirəm biləsiniz erməni daşnaqları özlerinin yazdıqları kimi 1897-ci ildən başlayaraq 1905-ci ildə, 1907-ci ildə, 1915-ci ildə, Türkiyənin və Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində kütləvi qətliyamlar törətmışlər, olmazın müsibətlərini azərbaycan, kurd və türk xalqına yaşatmışlar. 1934-cü ildə, 1937-ci ildə, 1947-ci ildə, 1948-ci ildə azərbaycan və kurd xalqını doğma yurdaların-

1992-ci ilin qarlı qış günü nəqədər çətin olsa da, sizlərə erməni daşnaqlarının və rus bu olayı anlatmaq bir o qədər (London) 1 mart 1992-ci il

"Sandi Tayms" qəzeti

(London) 1 mart 1992-ci il

ordusunun birləşmələri xalqımıza qarşı törendikləri

zəruridir. Bu qanlı faciə nəticəsində 623 nəfər vəhşicəsinə qetl edilmiş, 8-aile tamamilə yer üzündən silinmiş, 25-uşaq hər iki valideyini itirmiş, 230-uşaq isə valideyinlərindən birini itirmiş, 487-nəfər yaralanmışdır. Onlardan 76-nəfəri uşaqdır. 1275 nəfər əsr götürülmüşdür, 250 nəfər isə itgin düşmüşdür.

01.04. 1992-ci il tarixinə olan məlumatə görə Xocalıya 5 milyard manat məbləğində ziyan deymışdır. O dövürki SSRİ rəhbərliyi bu faciəni gizleməyə çalışsa da, hadisələrin şahidi olan xarici jurnalistlər, belə bir faciənin tarixdə olmadığını bildirərək belə yazırdılar: "Krua Eveneman" jurnalı (Paris) 25-mart 1992-ci il Ermənilər Xocalıya hückum

-erməni əsgərləri minlərlə ailəni mehv etmişlər.

- "Faynenssl Tayms" qəzeti (London) 9 mart 1992-ci Ermənilər Ağdamə tərəf gedən dinc əhalini gülələmişlər. Azərbaycanlılar 200 nəfərə qədər cəsəd saymışlar.

Bu barədə yüzlərlə qəzet-jurnal yəzsada, təessüflər olsun ki, burdakı soydaşlarımız, dindaşlarımız Azərbaycan xalqının başına gələn faciələrdən xəbərsizdir. Güman edirəm ki, bundan belə əlaqələrimiz yaranacaq, biri birimizin ictimai-siyasi durumundan xəbərdar olacaq və lazımi məlumatları zamanında dünya ictimaiyyətinə çatdıracağıq.

Bizə vaxt ayırdığınız üçün, Kürdistan rəhbərliyinə və konfrans iştirakçılarına təşəkkür edirəm. Selaheddin Universitetinin tarix və ədəbiyyat fakültəsində seminar və Universitetin müəllim heyəti qarışındada bu mövzuda konfrans keçirdik.

Mənə elə gəlir ki, Respublikamızın inkişafını tebliğ etmək, eləcə də faciərimizi yaşadaraq, erməni daşnaqlarının xisletini dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq hər bir Azərbaycan vətəndaşının mənəvi borcudur.

Tahir Süleyman
Azərbaycan Kürdləri İctimai Birliyinin sədri,
"Diplomat" qəzeti
baş redaktoru

Kürdistan Parlamentinin zi-yareti ilə başladı. Bizi Parlamentin çıxdan tanıdığım sədr müavini Cəfər Heminki qəbul etdi. Biz Xocalı Soyqırıminın Kürdistan Parlamentinin gündəminə salınmasını və tanınmasını istədik. Lakin Cəfər bəy Azərbaycanın İraqla, eləcə də Kürdistan bölgəsi ilə heç bir siyasi əlaqəsi olmadığını və bu məsələnin fərdi şəkildə deyil dövlət səviyyəsində qoymaq lazım olduğunu bildirdi və dedi:

"Biz sizə imkan yaradarıq ki, medya mənsubları qarşısında, Universitetlərdə konfranslar keçirəsiniz və isteyinizi bu vasitə ilə xalqa, ictimaiyyətə çatdırınız".

Aprelin 22-də beş ulduzlu "Şiraton" mehmanxanasında "Kürdistan" qəzeti 117-ci il dönümü münasibəti ilə konfrans keçirildi, biz də dəvətlidik. Mənə də söz verildi, mən də "Kürdistan" qəzeti tarixindən, xidmətindən danışaraq medya iştirakçılarına Azərbaycanımız haqqında məlumat verdim. Ermənilərin aprelin 24-də keçirəcəyi yalan soyqırıma qarşı olan tarixi faktları qoyaraq bildirdim ki,

dan var yoxlarını əllərindən qətliyam heç zaman alıb sürgün etmişdilər. Və xalqımızın yaddasından silin-

sonda 1989-cu ildə Qarabağ məsəlesi ilə bağlı, Qərbi Azərbaycandan yeni indiki Ermənistandadan azərbaycanlıları və müsəlman kürdlərini zorla evlərini, mülklərini əlinənən alıb qovmuşdular. Hətta körpə uşaqları dəmir borulara dolduraraq boruların ağızını qaynaqlamışlar. Bu gün sizlərə məlum olmayan bir qətliyam haqqında məlumat vermək istəyirəm, Xocalı Qətliyamı haqqında.

Xocalı qətliyamı XX -esrde törədilən en dəhşətli faciədir. Xocalı faciəsi daha ağır, daha dözlüməz olmuşdur. 26 fevral

məyəcək. Cənablar və xanımlar bu qanlı faciə haqqında danışmaq mənim üçün

etmişlər. Bütün dünya eybəcər hala salınmış meyidlərin şahidi oldu.

KÜRD XALQININ QƏHRƏMAN OĞLU QAÇAQ NƏBİ

"115 il əvvəl – martın 12-də Azərbaycan xalqının yetirdiyi ən məşhur qəhrəmanlardan olan Qaçaq Nəbi xəyanətə qətələ yetirilib. Qaçaq Nəbi 46 illik ömrünün tam 13 ilini əlində silah, vəfali ömür-gün yoldaşı Həcərlə birlikdə fasilesiz olaraq rus-erməni, fars zülmünə qarşı mücadilə aparıb. Bu qoşa ad həm Azərbaycanın qəhrəmanlıq salnaməsinə, həm də dünya qaçaqcılıq hərəkatı tarixinə şərəflə yazılıb, ümumxalq sevgisinin, qorxmazlıq, cəsarət, şücaət, əyilməz iradənin simvoluna çevrilib". Zəngəzur Cəmiyyətləri Birliyinin sədri Hacı Nərimanoğlunun "Media forum" açıqlamasında deyib.

Hacı Nərimanoğlu Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin "Azərbaycan milli istiqlal mücadiləsi" adlı əsərindən sitat gətirir: "Zəngəzur və Naxçıvanda qorxmada partizan müharibəsi aparan Qaçaq Nəbi Gəncə vilayəti, Zəngəzur qəzasının Aşağı Mollu kəndində (indiki Qubadlı) anadan olmuşdu. Yeddi nəfərdən ibarət ailəni atası çətinliklə dolandırırdı. Günlərin birində 16 yaşı Nəbinin atasını bəy döyür. Bunu görən Nəbi bəyin üzərinə atilaraq onunla savaşırlı. Bəyin şikayetinə əsasən Nəbi həbs olunur. O, həbsdən qaçaraq həmfikirlərini ətrafına toplayır. Rus çar rejimine və onun Azərbaycandakı ələtləri olan bəylərə qarşı mübarizəyə başlayır.

Nəbinin arvadı Həcər xanımı yanaşı baldızı Mehri xanım da bu mübarizədə yaxından iştirak edir. Nəbi həbsxanadan qaçğıdan sonra çar idarəsinin Azərbaycandakı ələtləri olan mülkiyyət sahibi xan və bəylərin zülmündən cana gələn kəndlilərdən əli silah tutan bir hissəsi onun ətrafına toplanır. Nəbinin əsas düşmənləri çar rejimi, xanlar və bəylər idi. O bu mübarizədə kasıbları və onların hüquqlarını müdafiə edirdi. Nəbinin mübarizə apardığı ərazi Zəngəzur və Naxçıvan vilayətləri idi. İstismarçı imperializmə və rus çar rejimine qarşı mübarizə aparan qaçqlarla xalq yaxından köməklik edir, onlarla fəxr edirdi. Xalq onları ərzaqla təmin edir, yeri gəldikdə gizlədirdi". Rəsulzadənin yazdığına görə, 1896-ci ilin mart ayında Nəbi Kərbələdən dönerən Türkiye ilə İran sərhəddi arasında olan Larni kəndində rus casuslarının əvvəlcədən hazırladığı pusqunun qurbanı olub.

Hacı Nərimanoğlu bildirib ki, Bəhlul Bəhcətin "Qaçaq Nəbinin tarixi vəsiqə və sənədlər üzrə" adlı tədqiqat əsəri 77 illik arxiv qaralığından sonra yaxın günlərdə işıq üzünə çıxb: "Qaçaq Nəbinin həmyerisi, müasiri, onu və dəstəsindəkilərin əksəriyyətini şəxşən yaxından tanıyan, görüşüb səhbətəşən, ilahiyyatçı, tarixçi, folklorşunas alım, Zəngəzurun sonuncu qazısı Bəhlul Bəhcətin 1934-37-ci illərdə qələmə aldığı 290 səhifəlik "Qaçaq Nəbinin tarixi" vəsiqə və sənədlər üzrə" adlı tədqiqat əsəri yaxın günlərdə işıq üzü görəcək. Tədqiqat əsərindəki ayrı-ayrı başlıq-bölümlər Qaçaq Nəbinin düşmənlərinə, kimlərlə savaşmasına, mübarizə yoluna güzgү tutur. Bəhlul Bəhcət İrəvan və Tiflis arxivlərindən əldə etdiyi məxfi yazımlardan da nümunələr getirir, Nəbinin artıq 3 imperatorluğu rahatsız etdiyini, başağrisına çevrildiyini faktlarla göstərir". Hacı Nərimanoğlu onu da qeyd edib ki, kitabın müəllifi Bəhlul Bəhcət 1934-38-ci illərdə "Azərnəş"də və Az.RAİ-nin ədəbiyyat bölməsində çalışıb, "Quran", "Şahnamə"ni ilk dəfə orijinaldan dilimizə tərcümə edib, Məhəmməd Peyğəmbərin və ailəsinin tarixi və digər fundamental tədqiqatları tamamlayıb, Hüseyn Cavid, Salman Mümtaz, Əli Nəzmi, Əhməd Cavad kimi müasirleri ilə six ünsiyyətdə olub. 15 mart 1938-ci ilde NKVD üçlüyünün qərarı ilə güllələnib. Zəngəzur Cəmiyyətləri Birliyinin sədri əlavə edib ki, Qaçaq Nəbi ilə Həcərin Azərbaycanın heç yerində abidəsi yoxdur: "Qubadlıda vardi, 18 ildir Qubadlı da yox-

dur".

Qaçaq Nəbinin dostluq etdiyi nəsil - Rüstəmlilər

...Mahmudoba kəndi Şahbuz rayonunun ən qədim-qayım kəndlərindən biri hesab olunur. Bu kəndin salınma tarixi çox qədimlərə dayanır. Hələ 1973-cü ildə rus dilində çıxan tarixi ocerkərin birində Naxçıvanın ən qədim tarixi kökü olan kəndlərindən biri kimi bu kəndin də adı çəkilir. Çox təessüflər olsun ki, zəngin tarixi faktları özündə gizlədən bu kənd haqqında hələ lazımi seviyyədə tarixi araşdırılmalar aparılmayıb. Hələ çox açılmamış sırular özündə gizlədən bu kənddən gələcək tarixi həqiqətdən hələ də lazımnıca bəhrələnə bilməmişik.

Lakin çox sevindiricidir ki, əslən Mahmudobadan olan ayrı-ayrı ziyanlıların, ağsaqqalların müxtəlif dövrlerdə qələmə aldıqları fikirləri həm Mahmudobalıların, həm də Mahmudobanın yaxın iki-üç əsrlik tarixine güzgü tutmaqdadır. Bu günlərdə əslən Mahmudobalı olan nəsil-nəcabətli ziyan dostum Qadir Kərimov oxumaq üçün mənə bir dəfər təqdim edib, Sənin üçün maraqlı olacaq, inşallah, gələcəkdə kitab halına salarıq! - dedi. Yazı Mahmudobanın ağsaqqallarından hesab olunan, iman sahibi, qeyrətli ziyanlı Kərbələyi Qasıma məxsus idi. Yazını demək olar birnəfəsə oxudum. İnsaf naminə demək lazımdır ki, yazı mənə olduqca maraqlı geldi.

Kərbələyi Qasımlı bu yazını Mahmudobanın oturuşmuş nəsillərindən olan Rüstəmlı tayfasının qocaman ağsaqqallarından olmuş, 1958-ci ildə 104 yaşında dünyasını dəyişmiş Abbas kişinin nəvə, nəticə və kötүcələrinin dedikləri çox maraqlı faktlar əsasında yazmışdır.

Onu da deyim ki, Kərbələyinin yazıya aldıqları Mahmudobada hamının bildiyi və təsdiq etdiyi həqiqətlərdəndir. Gəlin əvvəlcə Kərbələyi Qasımlı öz xatirəsində dediklərinə nəzər salaq:

-Mənim babam Rüstəmlı kişi Mahmudoba kəndinin xarabalığa çevrildiyi dövründən sonra bu yerlərin ilk sakınlarından biri olub. Belə ki, babamın əslisi Zəngəzur mahalının Uz kəndindən olub. 1800-cü ildə çar Rusiyasının Azərbaycanı işğalı zamanı gənc Rüstəmlı baş götürüb indiki Mahmudoba kəndinə gəlib. İlk baxışdan bu kənddə olan münbit torpaqlar, meşələr, sular xoşuna gəlir. özüne bir sıqınacaq düzəldir. Rüstəmlin inamında ən çox rol oynayan o olub ki, o haqqı bağlı olub.

Bu torpaqda köhne məzar daşları, tarixi abidələr və əvvəller bu yerlərin yaşayış yeri olması olmuşdur. Rüstəmlı qonşu Məzrə kəndindən olan Ağabəy kişinin Nənəxanım adlı abırlı-həyalı, ismətli qızı ilə ailə həyatı qurur. Rüstəmlin Kərim, Alkərim, Məmmədyar və İbrahim adlı dörd övladı dünyaya gəlir. Rüstəmlı kişi övladlarını yaxşı təlim-tərbiyə etdiyindən sonra hər birini evləndirir. ömrünün sonuna kimi onlara insan kimi yaxşı ad-sən çıxarmalarını, Tanrıya bağlı olmalarını tövsiyyə və vəsiyyət edir.

Rüstəmlı kişinin vəfatından sonra onun övlatlarından çoxlu uşaqlar töreyir. Kərbələyi Kərim və Məmmədyar isə "Hacı" titulu qazanır. Hacı Məmmədyarın iki oğlu və dörd qızı, Alkərimin üç oğlu, iki qızı, İbrahimin iki oğlu, iki qızı olur. O vaxt bu nəslə "Rüstəmlilər" deyirlər. Hazırda Mahmudoba kəndinin böyük bir hissəsi Rüstəmlı kişinin tərəmələrindən ibarətdir. Eyni zamanda da qonşu Külüs, Uzunoba, Şıxmahmudlu və digər bir neçə kəndlərdə de Rüstəmlı nəsilləndən olanlar yaşayırlar. öz ata-babalarının layiqli davamçıları hər şeyi halallıqda görür-lər. Təsadüfi deyil ki, o vaxtlar çar məmurlarının kəndlilərə qoyduğu ağır vergilərə Alkərim öz etirazını bildirib onlara qarşı çıxır. Bu hadisədən sonra onu ömürük həps edirlər. Alkərimin haqq-ədalət uğurunda mübarizliyi bu gün də hər kəsə misal kimi göstərilməkdədir. Mahmudoba kəndinin

günbegün çoxalan insanların haqqı, ədalət, dinə, hökumətə münasibəti də artmağa başlayır. Hər sözünü "Bissimillah"la başlayan Mahmudobalılar heç vaxt ibadətlərini kəsmiyiblər. Keçən əsrin doxsanıncı illərində Hacı Kərim və onun qardaşları öz vəsaitləri hesabına kəndde məscid inşa etdiriblər. Əcar Rusiyasının siyaseti nəticəsində İmam Zeynalabdinin adını daşıyan bu məsciddən uzun müddət ambar

Atam qayıtdı ki, ay Nəbi, mən atı sənin kimi igidə bağışlamışam. Biz verdiyimiz bəxşeyi geri almırıq. Nəbi gülümsəyib dedi: "Mən kişiye mənsub hər nə qədər müsbət keyfiyyət varsa, onu sənde gördüm. Səninə həmişə varam". Bu söz-söhbətdən sonra kimsə içəri daxil olub dedi ki, ə ugullar Nəbinin yerini piristava deyib. Onlar da bütün nə qədər heyyətləri varsa, silahlandırb kendi nəzarətə alıblar. Atam Hacı Məhəmməd dərhal gizli çıxış yolunu Nəbiyə göstərdi... Bir azdan Nəbinin dəstəsinin atlığı güllələrin səsi kazakları qorxuya saldı. Onlar Nəbinin qorxusundan kimsəye bir söz demədən çıxıb getdilər. Lakin Nəbinin dəstəsi kəndin kənarında kazaklara xeyli itki verdirdi... Xeyli sayda ölen və yaralananlar oldu. Nəbi yenidən kəndə qayıdb yiğisan camaahata tapşırıd ki, hər kim Rüstəmlı nəslindən xəberçilik edərsə, onu öz əllrimle gülləliyəcəyəm..."

Nəbi getdi, başqa xatirələr qaldı

Abbas kişi deyir:

-Rüstəmlilərə mənsub olan olan Mahmudoba kəndindəki "Danzıl" adlanan 30 hektarlı yararlı münbit torpağı elə keçirmək üçün Naxçıvan xanları çox çalışırlar. Lakin ömrü boyu bu sahəni Rüstəmlilər nəslə ekib-biçdiyindən hökumət vergi də ödəyirmişlər. Rüstəmlilərin hər vechle məhv edilməsi barədə Naxçıvan xanları kəllə sındırırlar. Dəfələrlə xalq qəhrəmanı Qaçaq Nəbiyə bu nəslin dostluğunu əldə bayraq tutub hökumət şikayət edərək daimi onları incidirmişlər. Artıq hər cür istədiklərinə çata bilməyəcəklərini görən xanlar bu nəslin üzdə olanlarını məhv etmək üçün plan çizirlər. Bunun üçün ağır cinayətlər töredib Naxçıvan həbsxanasında cəza çəkən, Keçili kənd sakınları-Teymur, Yunis və digərlərini həbsxanadan qaçırdırlar. Sonra isə onlara pul verib tapşırıllar ki, Rüstəmlı nəslində kim varsa, böyükdən kiçiyə qədər güllələsindərlər. Bu muzdlu qatiller 19-cu əsrin sonlarında kəndə gelərək Hacı Kərimin evinə basqın edirlər. Onlar vəhşicəsinə Hacı Kərimi və 3 oğlunu, qardaşı oğlu Rüstəmlı və onun nökerini qətlə yetirirler. Güllə səsini eşidən Kərbələyi Həmzə qardaşı Hacı Kərimin son nefəsində özünü ona çatdırır. Hacı Kərim qardaşına deyir ki, siz gizlənin, bu qatillər sizi də öldürəcəklər... Bunu deyib gözlərini əbədi yumar... Kərbələyi Həmzə yerde qalan 3 qardaşının ailələrini bu qatillərdən gizlədib ölümün pəncəsindən qoparır. Qatillər isə yerde qalanları təpə bilmədiklərinə təəssüfələnib atlarını minib geri qayıdır. Əcar hökuməti bu qanlı cinayətə heç bir diqqət yetirmir. Amma rəsmilər bigənəliklə deyirlər ki, hadisəni qazamatdan qaçanlar törediyindən başqa bir ölkəyə (Iran) qaçıblar. Onları isə tutmağa imkanımız yoxdur və s. Bütün bu hadisələrdən xəbər tutan Qaçaq Nəbi Mahmudobaya gelərək dostunun və namərd gülləsiyle qətlə yetirilənlərin hüznündə iştirak edir. Orada söz verir ki, bu müdhiş gecənin qatillərini təpib güllələcək... Bütün bir müddət sonra Nəbi dəstəsiyle Arazın o təyinə adlayır. O, çoxsaylı dostlarının köməyi ilə qəlli töredən qatilləri təpib xalqın gözü qarşısında güllələyir. Nəbinin İranda qatilləri güllələməsi xəbəri bütün hər tərəfə yayılır. Naxçıvan xanları, əcar əməkdaşları qorxuya düşərək Rüstəmlı nəslinin yerde qalanlarıyla mülayim davranmağa başlayırlar...

...Rüstəmlı nəslə və bu nəslin keşməkeşli, lakin şərəfi və maraqlı tarixi haqqında daha geniş məlumatlarla Kərbələyi Qasımlı qələmə aldığı "Bir nəsilin tarixində" kitabında tanış ola biləcəksiniz... Rüstəmlilər bu gün də öz nəsillərinin adanlığını uc tuturlar. Nəzərinizə çatdırmaq istərdim ki, hal-hazırda Bakı Şəhər Baş Polis İdarəsinin reisi işləyən general Rafiq Abbasov da Rüstəmlilər nəsinin nümayəndələrindəndir.

Həmid Ormanlı

kimi istifadə olunub. Lakin Mahmudobalılar buna bir an bele məhel qoymayaraq öz ibadətlərindən geri qalmayıblar.

Rüstəmlı nəslinin nümayəndəsi Hacı Məhəmməd Qaçaq Nəbinin necə xilas edib?

Kərbələyi Qasımlı hamı üçün maraqlı olabilecek bu hadisəni dünya görmüş el ağsaqqalı, hadisənin canlı şahidi olmuş Abbas kişinin söhbətləri əsasında onun dilindən belə qələmə alıb:

- Evimiz kəndin girəcəyində, yol qırığında yerləşirdi. Mən bir neçə nəfərlə oturub səhəbet edirdim. Elə bu vaxt yaşı 35-40 arasında olan, qara və kalı buyunu kimi eşmə bığlı, başında quzu dərisindən alağül papağı olan bir nəfər bize yaxınlaşaraq ədəbələ salam verdi. Sonra soruşdu ki, bu yol kənarındaki ev kimindir? Cavab verdim ki, Hacı Məhəmmədir, mən isə onun oğlu Abbasam... Həmin adam məni bir kənara çəkib dedi:

- Abbas, mən Qaçaq Nəbiyəm... Naxçıvan qazamatından qaçmışam. Tez Hacı Məhəmmədeyən, mənə bir at versin ki, təqib edən piristav və onun silahlı dəstəsindən canımı qurtarım...

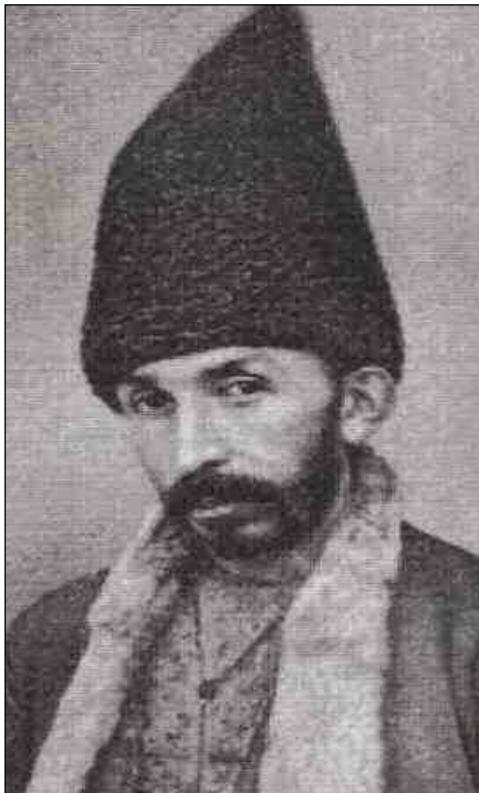
Sən demə, atam Nəbinin tənıyırmış... Atam Nəbi ilə mehriban görüşüb onu evə dəvet etdi... Nəbi təşəkkür etdi. Mən isə hazır vəziyyətdə olan köhlən atımızı irəli çəkib üzengisini basdım. Qaçaq Nəbi qızıl quş kimi atın üstünə sıçradı. Ata bir qamçı vurub yola düşəndə bir daha minnədarlığını bildirib, qayıtdı ki, Hacı, bilmirəm xəcalətindən necə çıxacağam...

Arası 15 dəqiqə keçməmişdi ki, sayı 30-dan çox bir dəstə atlı piristav kəndə dolmuşdu. Əllərinə düşən ilk adam mən oldum. Onlar Nəbinin buradan keçdiyini dedim... Əlacları kəsilmiş dəstə rəhbəri Nəbi gedən tərəfə bir qatar patron boşaldaraq geri qayıtdı... Hacının Nəbiyə kömək etməsini bir sərr kimi kənd camaati özlərində saxladılar. Aradan bir müddət keçəndən sonra Nəbi öz başının dəstəsi ilə atam Hacı Məhəmmədin qonağı oldu. Atam onların gelişini münasibəti ilə iki öyecə kəsdi. Yaxşı bir ziyyət verdi. Qaçaq Nəbi qayıtdı ki, ay Hacı, sənin mənə verdiyin at atışma zamanı oldu. Uşaqlar bunun əvəzində sənə yaxşı bir Qarabağ atı gətirib...

(Əvvəli ötən sayımızda)

Səhərini gün Paşa bəyin dəstəsindən səkkiz nəfər seçmə cavan atlanaraq Dəduq kəndinə tərəf çapdalar. Dəduq kəndinin ətrafında yerləşən dörd ev çox əmin və möhkəm yerdə durmuşdu. Ona görə də burada çoxlu erməni məskən salmışdı. Müsəlmanlar ermənilərin bu evlərdə tutduğu möhkəm mövqeyi dağıtmak üçün hündür bir yerə çıxaraq oradan bu evləri güləbəran etməyə başladılar. Onlar dörd-beş nəfər ermənini qətlə yetirdikdən sonra evdəkələr qaçmağa başladılar. Müsəlmanlar qaçanları təqib edərək atəş tutdular. Onlardan bir neçəsinə öldürdülər, bir neçəsinə də yaraladılar. Sonra evlərə qayıdış orada olan əşyaları qənimət kimi götürdülər, erməniləri isə əsir kimi apardılar.

Ə L A V Ə: Molla Əhmədli kəndinə xəbər gəldi ki, ermənilər toplaşaraq Quşçu müsəlman kəndinə hücum edərək oranı mühəsirəyə alıblar. Molla Əhmədli cavanları dərhal atlanaraq Quşçu kəndinə tərəf çapdalar. Onlar kəndə yaxınlaşarkən gördülər ki, ermənilər Quşunu mühəsirəyə alıblar. Müsəlmanlar kəndin içindən, ermənilər isə çölündən atışdırılar. Kənddə döyüşçülər az olduğuna görə az

Mir Möhsün Nəvvab

hazır vəziyyətdədir. Generalın əmri ilə həmin topala lazımi miqdardan artıq barit

ƏLAVƏ: Əhalidən silahların toplanması ilə əlaqədar zilhiccənin 19-da general öz dəstəsi ilə Xankəndinə gəldi. Generalın göstərişi ilə erməni-müsəlman ədavətini qızışdırğına və ermənilərə gizli silah verdiyinə görə Xankəndində iki dövləti erməni evlərinə dinamit qoyub partlatdırılar. General həmin evlərdə olan topları da götürüb, dəstəsi ilə Malibəyli kəndinə getdilər. General orada camaata ərz etdi ki, biz silahları yığmaq üçün Dağdağan və Harov kəndlərinə getmək istəyirik. Sizlərdən bizi bir neçə bələdçi lazımdır. Cavanlar ərz etdilər ki, sənin qulluğunda bir neçə nəfər yox, lap yüz nəfər hazır dayana bilər və hara desəniz gedə bilər, lakin bizim təfəngimiz yoxdur. Generalın göstərişi ilə on nəfər cavana 10 ədəd təfəng verildi və onlar generalın dəstəsi ilə Harov kəndinə tərəf yola düşdülər. Kazaklar Harov kəndinə çatan kimi onu mühəsirəyə alaraq evləri axtarmağa başladılar. Ermənilərin təfənglərini torpağa basdırmaq istədiyini görən kazaklar silahı onların əlindən aldılar. Kazaklarla kobud rəftər edən ermənilərin birini gülə ilə vurub öldürdülər. Sonra isə onun evini axtarmağa başladılar. Onun evindən Malibəyli kəndinin əhalisinə məxsus olan

əsasən bu şəxslər erməni və müsəlman vilayətlərindən kənar bir

yerə sürgün edilməlidir. Amma Allahın köməyi ilə bu üç müsəlman hərəsi bir vasitə ilə xilas oldular. Erməniləri isə dörd min manat alıb zəmanətlə azad etdilər.

Zilhiccə ayının 28-də Nikolay Zeki oğlu adlı bir erməni müsəlman bazarına gələrək xahiş edir ki, mənə müsəlman məhəlləsində bir dükən və bir ev icarəyə verin. Çünkü erməni qımdatları bizim məhəllədə mənimlə düz dolanırlar, hər ay gəlirlər ki, qımdat pulu verin. Alış-veriş olmayan bir şəhərdə və böyük bir külfət saxlayan adam həm divan pulunu, həm də qımdat pulunu necə versin? Bu gündə olan tək mən deyiləm.

Nikolayın bu hərəkətlərinə görə qımdatlar onu öldürmək üçün fürsət axtarırdı. Axır bir gün səhər tezən Nikolay dükənini açarkən qımdatlardan dörd nəfər gəlib onu çağırırlar. Nikolay dükəninin qifili da əlində meydana qımdatlarının yanına gəlir. Dörd nəfər qımdat ermənilərin gözü qarşısında onu araya alaraq yeddi gülə vururlar. Nikolay yixılıb canını tapşırı. Deyilənə görə qımdatlar onun başını kəsib özləri ilə aparmışlar. Bu hadisənin şahidi olan ermənilərdən heç biri cürət edib qımdatlara

1905-06-ci illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolü

qalmışdı ki, ermənilər qələbə çəlsinlər. Elə bu zaman Molla Əhmədli kəndindən gələn atıllar erməniləri arxadan mühəsirə edərək «Ya Əli!» nərəsi çəkib hər tərəfdən onların üstünə gülə yağırdırmaga başladılar. Quşçu kəndinin döyüşçüləri «Ya Əli!» nərəsi çəkib erməniləri araya aldılar. Ermənilər vəziyyəti belə görüb onların arasına çəşqinlik düşdü. Beləliklə də, onlar yavaş-yavaş qaçmağa başladılar. Müsəlmanlar onları gülə və xəncərlə vurub öldürdülər. Bu vuruşmada əlli nəfər erməni öldürüldü, bir qismi isə yaralandı. Qalanları isə qaçıb canlarını qurtardılar. Molla Əhmədliyənən olan cavanlar öldürülülmüş ermənilərin tüfəng və patrondaşlarını toplayıb Quşçu kəndinin döyüşçülərinə verdilər. Onlar kənd əhlinə təskinlik verib geri qayıtdılar. Yolda onlar ümumi sayı 700 baş qoyun olan ermənilərə məxsus sürüyə rast gəldilər. Molla Əhmədli cavanları bu qoyun sürürlərini qabaqlarına qatıb kəndlərinə getirdilər.

Ə L A V Ə: Başqa bir yerdə, yəni Hacisamlı və Piçanlı kürdləri toplaşaraq Gorusun Xənəzək kəndinə hücum etdilər. Ermənilərin qabaqcadan gördükərini tədarüklerinin çox olmasına baxmayaraq, müsəlmanların bu qəfil hücumundan karixaraq bilmədilər nə etsinlər. Müsəlmanlar onların çəşqinligindən istifadə edərək bir tərəfdən kəndin evlərinə od vurmağa başladılar. Beləliklə, onlar 20 evi yandırdılar. Evlərin alovu və müsəlmanların nərələri göylərə yüksəldirdi. Ermənilər bu hücumun qarşısında davam gətirə bilməyib qaçmağa başladılar. Beləliklə, Xənəzək kəndində 20 nəfər erməni öldürülüdü. Müsəlmanlar əldə etdikləri qənimətləri özləri ilə kəndə getirdilər.

ƏLAVƏ: Bu günlərdə generala xəbər verdilər ki, erməni tayfası bir neçə sənər düzəldərək onların hər birində bir və ya iki böyük top gizlədiblər ki, dava zamanı müsəlmanlara və ya ruslara qarşı istifadə etsinlər. Generalın əmri ilə həmin topaların bir neçəsi əldə edilib generalın yanına gətirildi. Gördülər ki, topalar atəş tamam

doldurub od vurdular. Top elə açıldı ki, sanki onun gurultusundan yer titrədi. Bununla da iyirmiyə yaxın olan həmin topaların lülələri bir neçə yerdən partlayaraq yararsız hala düşdü. Həmin topalar dövlətə məxsus olan köhnə silahlardan idi. Yeni növ topalar gətirildiyinə görə həmin köhnə topaların istifadəsi orduda ləğv olundu və hərbi hissələrin hesabından silindi. Həmin topaların bir neçəsinə Əmrumov alıb balkon sütunu elədi, qalanları dururdu. Ermənilər onları götürüb müsəlmanlara qarşı istifadə etmək üçün hazır vəziyyətdə saxlayırdılar. Hətta sütun yerinə qoyulmuş topları da çıxarıb yararlı vəziyyətə salmışdır və həmin topalar müsəlmanlara qarşı istifadə etmək üçün bir bəhanə axtarırdılar. Girvəngələrin qulplarını sindirib topdan atmaq üçün hazırlamışdır. Birinci davada həmin topaldan bir neçə dəfə atəş açıldılar. Lakin top necə atıldısa, atanlardan bir neçə nəfəri yaralandı. Generalın əmri ilə həmin topaların əksəriyyəti yararsız hala gətirilsə də, hələ bir neçəsi ermənilərdə qalmışdı.

Ə L A V Ə: Fərəcan adlı müsəlman kəndində əlyanlılar bir neçə quyuda bugda basdırılmışdır. Bu günlərdə xəbər gəldi ki, əlyanlıların quyularda tədarük etdikləri bugdaların yerini öyrənmiş ermənilər bu məhsulu ələ keçirmək üçün toplaşaraq Fərəcan kəndinin üstünə hücum əlyanlıları. Ermənilər quyular yerləşən sahəni ələ keçirdikdən sonra quyuları açıb bugdanı çuvallara doldurarkən əlyanlılar xəbər tutub tez atlanaraq golib erməniləri mühəsirəyə almışlar. Əlyanlılar iyirmi nəfərdən ibarət olan erməni dəstəsini gülləyə tutarkən onlar qorxuya düşüb yaxındakı dəyirmanı qaçdırılar. Ermənilər dəyirmandan Əhməd adlı bir oğlanı da öldürmüştürlər. Ermənilər dəyirmandan hıyle ilə daha bir müsəlmani öldürdürlər. Bundan qəzəblənən müsəlmanlar dəyirmanın o biri tərəfindən qaçmaq istəyərkən əlyanlılar ermənilərin on yeddisini öldürdürlər. Ermənilərdən biri qaçıb dəyirmanın donuzluğuna girmişdi. Onu da çıxarıb qətlə yetirdilər.

neçə ədəd araba təkərləri tapdılar. Tərtib olunmuş akt əsasında vaxtı ilə qarət edilmiş həmin təkərlər kazaklar tərəfindən məsadırə edildi.

Harov kəndində əməliyyat başa çatdırıldıqdan sonra general öz dəstəsi ilə

köçəri müsəlman kəndinə tərəf getdilər. Vağzal yolu ilə gedən 2-3 faytonun axtarılması haqqında general əmr verdi. Bu faytonların hər birində 4-5 ədəd beşəçilən tüfəng, xeyli patron və bir neçə tapança tapdılar. Generalın əmri ilə həmin silahlar məsadırə edilib, sahibləri isə üç gönülüyünə həbsə alındılar. Sonra onların hər birindən yüz manat cərimə alıddan sonra azad etdilər. Zilhiccə ayının

20-də divanın hökmü əsasında ermənilərdən iki nəfəri (Gerasim Şah-nəzərov və Xaçatur Bahadurov), müsəlmanlardan isə üç nəfəri (uçitel Ağ Mirhaşim bəyi, Cəfər bəy Vəzirzadəni və bir də Ağ Məhəmmədəcəfər Muxtarzadəni) həbs etdilər. Divanın hökmüne

bir söz deyə bilməmişdir. Bununla da Nikolayın bir dam külfəti başsız qaldı.

Ə L A V Ə: Bu günlərdə general və kazaklar bir topa Ağdamə gəlmışdır. General ağacdən tikilmiş bir evdən şübhələndiyinə görə onu topa dağıtmak üçün kazaklara əmr etdi. Kazaklar bu evə topdan atəş açıdılar. Topun mərmisi evin bir tərəfindən dəyiib, o biri tərəfindən çıxdı. Bu zaman Qala əhlindən olan Abbas adlı bir nəfər generalın yanına gələrək ərz etdi ki, ağa bu mənim evimdir, nə üçün dağıdırıñız? Özüm də Qala əhlindənəm. Mənim təqsirim nədir ki, evimi dağıdır, məni bədbəxt edirsən? Generalın əmri ilə ev təftiş edildikdən və bazar əhlindən sorğu apardıqdan sonra aydın oldu ki, evdə şübhəli heç nə, yəni silah-sursat olmayıb. Ev isə həqiqətən qalalı Abbasa məxsus imiş. General bundan sonra peşmanlıq izhar edib, oranın hakiminə buyurdu ki, bazar əhlindən yüz manat pul

yığıb sahibinə versin.

O günün sabahı iki erməni iki araba bugda alıb aparırlar. Gülablı əhli ermənilərin bugda apardıqlarını eşidən kimi yiğisib onların üstünə gedirlər. Neçə gün əvvəl ermənilər Gülablı kəndini tarmar edib neçə adamlarını qırğınlara görə kənd sakınları həmin bugda aparan iki erməniyi öldürdürlər.

ƏLAVƏ: 1324-cü il məhərrəm ayının 23-də Sisyan kürdlərinə xəbər gəldi ki, Ağadıl kəndində yaşayan müsəlmanlar qəflətən 800-ə yaxın erməni silahlılarının hücumuna məruz qalıblar.

Kəndin müsəlmanları silahlınib «Ya Əli!» nərəsi çəkərək ermənilərin qarşısına çıxırlar. Müsəlmanlara gələn kömək erməniləri karixdırıb pərən-pərən etdi. Bir neçə saatın içində 400-ə qədər erməni silahlısı öldürülmüş, qalanları isə qaçıb canlarını qurtarmışlar. Öldürülmüş ermənilərin silah və sursatlarını toplayıb ehtiyacı olan müsəlmanlar arasında bölüşdürüldülər.

(Ardı var)

Büyük Kürt göçünün üzerinden 33 yıl geçti

Saddam Hüseyin liderliğindeki Baas rejiminin saldırılardan kaçarak Rojhılat ve Türkiye sınırına göç etmek zorunda kalan 31 Mart 1991 tarihindeki büyük Kürt göçünün üzerinden 33 yıl geçti.

Kürdistan Bölgesi'nden 5 Mart 1991 Raperin'in ardından aralarında Kerkük'ün de olduğu Kürdistani bölgelerin çoğu özgürleştirilmiştir. Ancak 27 Mart 1991'de Irak Ordusu karadan ve havadan büyük bir saldırı başlatarak, çocuk, kadın, yaşlı, genç demeden sivilleri bir kez daha katletmeye başladı. Aynı gün Kerkük, ayın 31'inde ise Erbil işgal edildi.

Ardından Güney Kürdistan halkın büyük göçü başladı ve yüz binlerce kişi Doğu Kürdistan (Rojhılat) ve Türkiye sınırlarını geçti.

Güney Kürdistan'da 1991 yılında bir milyonun üzerinde insan korunaklı bir barınak bulmak için yollara düştü. Özellikle o dönemde Hakkari ve Şırnak sınırında çekilen görüntülerde Kürt halkın çaresizliği gözlerinden okunuyordu. Zira Türk yetkililer ilk başta Kürt göçzedelere sınırları açmamakta diretiyordu. Sınırda bekleyen askerler halkın geçişine izin vermiyor. Uluslararası baskiların artmasıyla Türk yetkililer halkın sınırda geçişine izin verdi.

Yaklaşık bir buçuk milyon Kürt Enfal soykırımının tekrarlanacağı korkusuyla sınırlara yığıldı. Kısa bir süre içerisinde sınırda kamplar inşa edilmeye başlandı. Birleşmiş Milletler (BM) Yüksek Komisyonu'nun verilerine göre, 750 bin insan Doğu Kürdistan sınırına, 280 bin insan Hakkari ve Şırnak sınırına ulaştı,

ayrıca 300 bin insanda Güney Kürdistan sınırları içerisinde göç etmek zorunda kalmıştı.

Sınırlarını göçzedelere daha erken açan İran yönetimine karşılık Türk yönetimi ilk önce sınırlarını açmakta direttiye de uluslararası baskılar ve mali yardım karşılığında sınırlarını açmıştı.

Cadır, su ve gıdaın bulunmadığı göçte en büyük acayı çocuk ve yaşlılar çekiyordu. Tıbbi desteğin olmamasından dolayı binlerce çocuk ve yaşlı Kürt, soğuk ve açlık nedeniyle yaşamını yitirdi.

Bir çok göçzede Baas rejiminin helikopterlerinden açılan ateşe şehit edildi. Çoğunluğu çocuk olan bir çok kişi de İran-Irak savaşı döneminde sınırlara döşenen mayınlara basarak ya şehit oldu ya da yaralanarak engelli bir insan oldu.

İlaç ve gıda eksikliği nedeniyle çocuklar ishal, enfeksiyon, gıda yetersizliği ve bir çok farklı hastalığa yakalandı. ABD Dışişleri Bakanlığı

ve uluslararası insan hakları derneklerinin raporlarına göre Hakkari ve Şırnak sınırında günlük 500 ile 1000 kişi arasında hayatını kaybediyordu.

Aynı şekilde Doğu Kürdistan sınırında da her gün onlarca kişi hayatını kaybediyordu. Uluslararası ajanslar Kürtlerin içinde bulunduğu ağır insanlık şartlarını dünyaya ulaştırmışla dünyadan Kürtlere ilgisi artmaya başladı.

İnsan hakları dernekleri geçici kamplara ilaç ve gıda yardımında bulunmaya başladı. Ancak buna rağmen Kürtler uzun süre Rojhılat ve Kürt illerindeki kamplarda kaldı.

BM uçuşa yasak bölge ilan etti

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Fransa ve Belçika'nın talebi üzerine 5 Nisan 1991 tarihinde Güney Kürdistan'da oluşturulacak güvenli bölge ile Kürtlerin Irak ordusunun saldırılardan korunması, insanı yardımların ulaştırılması ve göç edenlerin eski yerlerine dönmemelerinin sağlanması karar

verdi.

688 sayılı BMGK kararı ile Baas rejimi güçlerinin 36'inci paralel'in kuzeyine geçişleri yasaklanarak, bu bölgede uçuşa yasak bir alan oluşturuldu. Bu karar ile BM, 1925 yılında Milletler Cemiyeti'nin Musul meselesi ile aldığı karardan sonra ilk kez Kürtleri tanıma ve korumaya dönük bir kararı oldu.

Oluşturulan uçuşa yasak bölge ile bir nevi Kürdistan Bölgesi facto olarak özerk bir bölge oldu.

Raperin Kürdistan'daki siyasi cephede de birliğe yol açtı. 1991 yılının Aralık ayında Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (YNK) öncülüğündeki Kürdistan Cephesi, Kürdistan Bölgesi'nde bir parlamento seçimi yapılmasına karar verdi.

7 Temmuz 1992'de bakanlar kurulunun oluşturulmasının ardından Kürdistan Parlamentosu 4 Ekim 1992'de Kürdistan'ı Irak'ın içinde federal bir yönetim olarak ilan etti.

Bu federal yönetim 2003 yılında ABD'nin Irak'ta Saddam rejimini devirmesine kadar uzanan yaklaşık 10 yıl boyunca Saddam'ın ekonomik ve siyasi baskalarına direnerek işleyişini devam etti.

Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin 5 Nisan 1991 tarih ve 688 no'lu kararında ilk defa Kürt ulusunun ismi, baskı ve zulme uğrayan bir ulus olarak BM belgelerinde yer edinecekti.

91 göçünden sonraki süreçte Kürt ulusunun dünya nezdinde tanınırlığı arttı. Bu tanınırlık, sonraki 12 yıl boyunca uçuşa yasak bölge ilanıyla Kürtlerin özerk bir şekilde kendi kendilerini yönetmelerini getirdi.

Xudu Məmmədovun axtardığı, ermənilərə qan udduran laçınlı Çal Aslan

Düzü əslən Laçınlı olan bu tarixi qəhrəman Çal Aslan haqqında eşitməmişdim. Və bu günə kimi də heç bir məlumatım da yox idi. Amma Qarabağın Çal Aslan adlı igit və qəhrəman oğlu olub. Bəs Çal Aslan kimdir? Bununla bağlı paytaxta çıxb sorğu apardıq. Heç kəs bu qəhrəmanı tanımadı. Amma əslən laçınlı olan bir gənc başını bulayıb dedi ki, belə bir ad eşim. Amma kimliyi haqqında heç nə bilmirəm. Öz-özümə düşündüm:

Bəlkə taksi sürücülərinə müraciət edim? Çünkü sürücülər daha çox əhali ilə six temasda olur, qəzet-jurnal oxuyurlar. Taksi sürücülərindən biri gülə-gülə dedi: "Sizi nə maraqlandır?" Journalist olduğumu ona dedikdə o, belə cavab verdi: Çal Aslan mənim babam olub. Sürücünün adı Məhəmməd Piriyev id. M.Piriyev bildirdi ki, əslən laçınlı olsalar da, Ağdamda doğulub, boy-a-başa çatıb: "Çal Aslan Laçın rayonunun Kürdhacı kəndində doğulub, Soltan bəyin əmisi oğludur. Bölgələrdə, eləcə də camaat arasında adıçılən bu tarixi şəxsiyyət haqqında o qədər də məlumat yoxdur. Çal Aslan elə aslan kimi kişi olub. Cəngavor, qorxmaz, dizi bükülməz bir igit olub. Onun gülləsindən quş da ötə bilməzdi. Çal Aslanın adı gələndə yağı düşmən zağ-zağ əsərdi. Azərbaycan xalqı Soltan bəyi daha geniş taniyır. Amma Çal Aslan ondan da qoçaq olub. Elə Soltan bəy kimi ağıllı adam olub. Bir sözlə, Çal Aslan sultan bəyin sərkərdəsi idi".

M.Piriyev onu da dedi ki, babası haqqında elə dərin məlumatı olmayıb: "Allah rəhmət eləsin akademik Xudu Məmmədova, bir gün Xudu müəllim doğulduğu doğma kəndi olan Mərziliyə gəlir və söhbət Çal Aslandan düşəndə o deyir ki, ə, görün Çal Aslanın burda qohumlarından kimi var, onu mənimlə görüşdüür. Çünkü o igit haqqında sinəm doludur. Nə qədər sağam, qoy bu məlumatları onun qohumlarına çatdırıbm. Onda çox kiçik idim. Ağlım elə sən deyən kəsmirdi. Amma babam haqqında Xudu müəllimin dediklərindən bir-iki kəlmə qalıb. 1918-ci ildə Andranik Gürcüstana getmək üçün Paşa bəyden yol istəyir və bunun müqabilində ona bir qatır yükü qızıl vəd edir. Paşa bəy Çal Aslanla Soltan bəyi yanına dəvət edib bu haqda

onların fikirlərini öyrənir. Bu dəmdə Çal Aslan belə cavab verir ki, biz görək Şuşa qubernatoru Xosrov bəyin yanına gedək və ona bu haqda məlumat verək. Çal Aslanla Soltan bəy Şuşaya

Xosrov bəyin yanına gedib bu haqda ona məlumat verirlər ki, Andranik böyük qoşunla üstümüzə gəlir. Xosrov bəy çox uzaqgörən və ağıllı adam olub. O, Çal Aslanın sözündən tutur və bir az fikirləşib deyir - "Aslan, əmioğlu fikirin nədir?" Çal Aslan Xosrov bəyə belə cavab verir ki, düşmənə yol vermək olmaz. Amma Andranik bizi bir qatır yükü qızıl vəd edib deyir ki, siz yer verin mən qoşunlarımla birgə Gürcüstana keçirəm. Xosrov

bəy Çal Aslanə söyləyir ki, sənin üz-gözündən sərkərdəlik yağır, bir sərkərdə kimi bu haqda nə fikirlərsən? O belə cavab verir ki, Andranikə bildirəcəyik ki, camaat başa düşməsin deyə topları sökün, onu qatırlara yükleyin və sizə onda yol verəcəyik. Bu təklif Xosrov bəyin çox xoşuna gəlir və sağ əlini Çal Aslanın kürəyinə vurub deyir ki, əmioğlu sən əsl sərkərdəsən və mənim sualıma da sərkərdə kimi cavab verdin. Belə də olur. Bu siyasetlə Zabux çayında 3 gün qanlı döyüş gedir. Çal Aslan öz dəstəsi ilə 40 min erməni silahlılarını məhv edir".

Müsahibin onu da söylədi ki, 11-ci qızıl ordu Azərbaycana gələndən sonra bolşeviklərin əlinə keçməsin deyə Soltan bəy Çal Aslanla təklif edir ki, artıq Azərbaycan sovet ordusunun əlində olduğundan onunla Türkiyəyə getsin: "Çal Aslan etiraz edib deyir ki, kişi də vətənini düşmən əlində qoyub gedərmi? Qürbətdə yaşamadqanşasə və yad məzarın olmaqdansə vətəndə qalmaq daha yaxşıdır. Çal Aslan qucaqlaşır, öpüşüb ayrılan zaman Soltan bəy dərindən ah çəkib belə bir bayatı söyləyir:

Əziziyəm, dolan gözüm,

Dol gözüm, dolan gözüm.

Gedərsən qayıtmasan

Vətəni dolan gözüm.

Çal Aslansa belə cavab verir:

Xoruz keçdi, çağırır

Vədə keçdi, çağırır

Başım collad əlində,

Dilim dostu çağırır.

Hətta deyilənə görə orda hər iki qəhrəman düşmən əlinə keçməsin deyə bir-birilərinə güllə də atmaq istayırmışlar. Amma Soltan bəy uzaqgörənlik edib Çal Aslanı deyir ki, özümüzü öldürə bilərikamma arvad-uşağı fikirləşmək lazımdır. Düşmən çoxdur. Soltan bəy ailəsini Çal Aslanla tapşırıb Türkiyəyə gedir. Bolşeviklər Çal Aslanı tutub Qazaxistana sürgün edir. Sürgündə onun iki gözü də tutulur və axırda golub vətəndə ölü". M.Piriyev onu da vurguladı ki, Çal Aslanın nəticəsi Fazıl Mehtiyev də Azərbaycanın milli qəhrənmanıdır.

Qələndər Xaçınçaylı

Zəngəzurun Hacisamlı camaati

XVIII yüzulin ikinci yarısında Qaraçorlu mahalında bir neçə tayfa icması və kənd camaatı cəmlənmişdi. Ən böyük icmalardan biri Hacisamlı camaatı idi.

Camaat öz adını Hacı Sam Şadılıdan alıb. Bəzi qaynaqlara görə, Hacı Sam Xorasanda ömür-gün sürüb. Hacı Samın Hüsən adlı oğlu vardi. Hüsən Xorasanda, Məşhəd dövrəbə-

sonra Qaraçənli tayfası bu yurdda məskunlaşmışdı. Qaraçənlilərin ilk düşərgəsi Bazardüzü idi.

Hacisamlı camaatı Qarabağ xanlığının siyasi yaşamında mühüm rol oynamışdı. Rus-Iran savaşlarında fəal iştirak etmişdi. Gah ruslara, gah da iranlılara kömək etmişdi. Hacisamlıların Qacar ordusuna köməyi haqqında tarixçi Mirzə Yusif Qarabağı

Xudaverdinin (Tanrıverdi, Məmməd), Qələndər (Allahverdi, İmamverdi, Şahverdi) uşaqları dövran keçirirdilər.

1827-ci ildə Hacisamlı camaatının bir böülüyünün başçısı Həsən Qələndər oğlu idi. Onun yanında əslən Dilağardalı Məmmədqasim Xələf oğlu (1787-?), arvadı Nisə, oğlu Allahverdi və qızı Güllü ilə olurdu.

Hacisamlı camaatı bir neçə tayfa-dan ibarət idi. Bu tayflar: qasimuşağı, qarabayramlı, əhməduşağı, qaraçənli... Hacisamlı camaatı Gəvənli, Babadünlü, Babadün, Qaraçənli-Alaqaya, Qaraçənli-Kümbəzli, Qasimuşağı (Kürdhacı), Əhməduşağı (Rəsullu), Namlı (Lələbağırlı), Qarabayramlı, Ərdəşəva, Pircahan, Piçənis, Vağazin və Şəlvə adlı kəndlərdən ibarət idi. Qasimuşağı tayfası Kürdhacı, Şamkənd, Birinci Çorman, İkinci Çorman, Ələkçi, Bozdoğan, Piçənis, Bülövlük şenliklərini salmışdır. Qarabayramlı tayfası Şəlvə, Qabaqtəpə-Daşlı, Kalafalıq-Daşlı, Canibəyli, Narişlar, Vəlibəyli, Budaqdərə, Imanlar, Hacixanlar, Qovuşuq, Dambulaq-Seyidlər, Kaha, Pircahan, Alpout, Qoşusu, Aliqulular kəndlərini yaratmışdır. Əhməduşağı tayfası Hətəmlər, Muncuqlu-Rəsullu, Korcabulaq, Taxtazavod yaşayış məntəqə-lərini bina etmişlər. Qaraçənli tayfası

rovla ailə qurmuşdu. Davud ağa adlı oğlu, Mariya xanım adlı qızı vardi. Davud ağa Həsən bəy oğlu 1864-cü ildə Tiflis şəhərində doğulmuşdu. Əhməd xan həm dini, həm də hökü-mət qaydası ilə onu varisliyə götürmüştü. Şuşada yaşayırırdı. Əhməd xanın ona ayırdığı mülkü idarə edirdi. Sonra Sankt-Peterburq şəhərinə köcdü. Milis praporşiki rütbəsi vardi. Davud ağa 14 yanvar 1890-ci ildə vəfat edib. Davud ağa Natalya losifovna Boyko adlı xristian qızla evlənmişdi. Övladı olmadı. Mariya xanım Tiflis şəhərində dünyaya gəlmişdi. Böyüyəndən sonra xristianlığı qəbul edib (Mariya Aleksandrovna) polkovnik Fon-Kruzenştternlə həyat qurmuşdu. Hacılı camaatının torpaqlarının vergisini Natalya Boyko və Fon-Kruzenşttern toplayırdı. Hacisamlı mahalı XIX yüzildə Alxası, Vağazin, Kalafalıq, Bozgüney, Ağcayazı, Ardıcı, Nurəddin, Fərraş, Korcabulaq, 1-ciTİğıq, 2-ci Tığıq, Qorcu, Zağaaaltı, Oğuldərə, Qoşusu, Alpout, Bülövlük, Daşlı, Vəlibəyli, Narişlar, Hətəmlər, Kaha, Kürdhacı, Ərikli, Hacisamlı, Piçənis, Xaçınçılı, Güləbird, Pircahan, Əliqululu, Qaraçanlı, Təzəkənd, Ərdəşəvə, Haqnəzər, Qozlu, Fingə, Bülüldüz, I Ipək, Ayıbazarı, Hoçaz, Şamkənd, Köhne Çorman, Bozdoğan, Ələkçi, Nağdalı, Şəlvə, Qovuşuq, Zorkeş (Hacixanlar), Budaqdərə, Imanlar kəndlərini yaratdılar.

1905-1906-cı illərdə Hacisamlı

rində dünyaya gəlmışdi. Heyvandırıqla məşğul idi. Müqəddəs Məkkəyi-Mükərrəmi ziyarət etmişdi. Hacı Hüsənin Şirin bəy adlı oğlu vardi. Şirin bəy Məşhəd cəvərində dünyaya göz açmışdı. Yekəlib, yetman igid olandan sonra, tayfa-toluğunu (10 ailədən ibarət Babadünlü tayfasını) başına yığıb, Qarabağa üz tutmuşdu. İlk dəfə Ərdəşəvə və Vağazin torpaqlarında binələmişdi. Zorkeşdə məskunlaşan qeyri-müsəlmanlar Şirin bəyin tayfasına korluq vermiş, mal-heyvanını otlağa buraxmamışdı.

"Tarixi-Safi" adlı əsərində yazır: "Bir tərəfdən qızılbaşlar, digər tərəfdən Hacisamlının kürdləri və qeyri türklər, eləcə də günəşin istisi, yolların çətinliyi, əyri-üyrülüyü ruslara mane olduğu üçün qalaya gələ bilmədilər və batalyonu suya çatdırıa bilməyib, dağıldılar. Bəziləri qətl olundu və bir hissəsi de əsir düşdü..." (Bax: Qarabağnamələr, 2-ci kitab, Bakı, "Yazıcı", 1991, səh.)

Ibrahimxəlil xan hakimiyyətinin son dönməndə Qaraçorlu tayfasını, Hacisamlı camaatını oğlu polkovnik Xanlar ağıya tapşırılmışdı. Qaraçorlu elini savaşlara Xanlar ağa aparırdı.

Tarixçi Mir Mehdi Xəzani "Kitabi-Tarixi-Qarabağ" adlı əsərində Xanlar ağına Qaraçorlu elinə başçılıq etməyindən dəfələrlə bəhs etmişdir. Tarixçi yazır: "Xanlar ağa öz müqərribi və ixtiyarı olan Əhməd ağa ilə Qaraçorlu və Hacisamlı kürdlərinin mahalına daxil olub..." Başaqa bir yerde yazır: "...Xanlar ağa dəxi öz ixtiyarında olan Hacisamlı və Sultanlı xalqının atlı və piyadəsinin cəm edib..." (Bax: Qarabağnamələr, 2-ci kitab, Bakı, "Yazıcı", 1991, səh.).

1823-cü ildə Hacisamlı camaatı: Vergi ödəyənlər: 132 tüstü, ödəməyənlər: Sultan Əliməhməd bəy 1 tüstü, onun qohumları məaf 4 tüstü, rəiyət-ləri qeyri-müsəlman 6 tüstü, kasib 12 tüstü, molla 2 tüstü, çavuş və onbaşı 1 tüstü.

Hacisamlı camaatının bir hissəsi Mehdiqulü xan Cavanşirə bağlı idi. Bu oba XIX yüzulin öündə, 1827-ci ildə 60 tüstündən ibarət idi. Obada Rövşənin (Molla Şərif, Abbas, Tanrıverdi, Şahbaz), Hüseynin (Haqverdi, Allahverdi, Xıdır, Hüseynşah, Həsən), Bağırın (Xəlil, Cəlil, Mehdi), Əli bəyin (İmamqulu bəy, Vəli bəy, Bayram bəy), Xəlilin (Məmmədəmin, Tanrıverdi), Tərlanın (İman, Məmməd), Hacixanın (Həsən, Fətəli), Cəfərin (Bayram, Süleyman),

Qorcu, Qarabəyli, Zağaaaltı, Löləbağırlı, Ərikli, Güləbird və başqa yaşayış məntəqələrinin əsasını, ilk daşını qoydular. Babadünlü tayfası Bülüldüz, Ipək şenliklərinin bünyadını qoydular.

XIX yüzildə Qarabağda oğruluq qoçaqlıq, qəhrəmanlıq sayılırdı. Qarətəlle sonuclanan xanlıq savaşları bitmiş, silahlar yerə qoyulmuşdu. Dəliqanlılar özlərini yeni atıb-tutmaq, vurub-çapmaq meydani olan qaraogurluqda sınayırdılar. Bu dönmədə Hacisamlı cavanları da qaraogurluğa qurşamışdılar. Ünlü şair Qasim bəy Zakir yazdı:

**Səfikürdi, Hacı Samlı, Kolani,
Tutarlar, soyarlar dalda qalanı,
Viran olsun görüm Doyranbasanı,
Evde yatan yoxdu, qarışib papaq.**

Hacisamlı camaatının bir hissəsinin iyisi isə Xanlar ağa Ibrahimxəlil xan oğlu Sarıcalı-Cavanşir idi. Xanlar ağa 1831-ci ildə varissiz vəfat etdiyindən camaat qardaşı Əhməd xana qaldı. Əhməd xanın oğul övladları hələ sağlığında tələf olduğundan qızı Bikə ağa dövr edildi. Bikə ağa general-leytenant Həsən bəy Ağala-

Sonda Şirin bəy camaatı başına toplayıb, zorkeşliləri qovub-çıxarılmışdı. Köməyə gələn Gəvənli tayfasına xeyli torpaq ayırmışdı. Nadir şah Qırxlı-avşarın ölümündən sonra Şirin bəyin qohumu Qasim da uruğ-turuğunu toplayıb, Qaraçorlu mahalına gelmişdi. Şirin bəy ona Kürdhacı torpağını tuş vermişdi. Qasimuşağından

camaati ermənilərə qarşı qəhrəmanlıq göstərmişdi. Mir Möhsün Nəvvab yazır: "Başaqa bir yerdə, yəni Hacisamlı və Piçənli kürdləri toplaşaraq Gorusun Xənəzək kəndinə hücum etdilər. Ermənilərin qabaqcadan gördükleri tədarükərinin çox olmasına baxmayaraq, müsəlman kürdlərin bu qəfil hücumundan karixaraq bilmədilər nə etsinlər. Müsəlman kürdlər onların çəşqinqılığından istifadə edərək bir tərəfdən kəndin evlərinə od vurmağa başladılar. Beləliklə, onlar 20 evi yandırdılar. Evlərin alovu və müsəlman kürdlərin nərləri göylərə yüksəlirdi. Ermənilər bu hücumun qarşısında davam gətirə bilməyib qaçmağa başladılar. Beləliklə, Xənəzək kəndində 20 nəfər erməni öldüründü. Müsəlmanlar əldə etdikləri qənimətləri özləri ilə kəndə getirdilər". Hacisamlı camaatı tarixən qoçaq, qəhrəman bir toplum olub.

Mənbə

Ənvər Çingizoğlu, Hacisamlı camaati, "Soy" dərgisi, Bakı, 2009.

Ənvər Çingizoğlu. Qaraçorlu mahalı. "Soy" dərgisi, 1 (27), Bakı, 2009. səh.97-106.

17

№ 12 (572)

DİPLOMAT

Qazi Muhammed ve arkadaşlarının şehit edilmesinin üzerinden 78 yıl geçti

Bugün Mahabad merkezli Kürdistan Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Qazî Mihemed ve arkadaşlarının Çarçırı Meydanı'nda asılarak şehit edilişlerinin 78'inci yıldönümü.

Kürdistan Bayrağı'nı, Kürdistan Marşı'nı ve onurlu direniş geleneğini ve Kürtlerin kendini yönetme özlemi geride bırakan Mahabad Cumhuriyeti adı özdeleşen Qadi Mihemed Kürt direnişin simbol isimlerinden biri oldu.

Cumhuriyetin İlani

22 Ocak 1946'da Mahabad Çarçırı Meydanı'nda Qazî Mihemed'in öncülüğünde, Mahabad halkı, tüm Kürdistan parçalarından misafirler, KDP yöneticileri, aşiret liderleri ve Peşmergeleriyle Mela Mistefa Barzani'nin de hazır bulunduğu toplantıda, Kürt ulusal bayrağının göndere çekilmesi, Milli marş "Ey Raqip"in okunması ve dualar eşliğinde Komara Kurdistanê (Kürdistan Cumhuriyeti) ilan edildi.

11 Şubat 1946 tarihinde 30 üyeli Kürdistan Milli Meclisi (KMM) toplantısında Qazî Mihemed Cumhurbaşkanı seçilir. On üç üyeli Bakanlar Kurulu oluşturulur.

Hacı Baba Şêx BaŞbakan,

Mihemed Husên Seyfi Qazî Savunma Bakanı ve Mela Mistefa Barzani Genelkurmay Başkanı seçilir.

Ala Rengin'i resmi olarak Cumhuriyetin bayrağı kabul ettiler

Aynı gün Kürdistan Milli Meclisi,

ordusu Mahabad'ı işgal ederek Kürdistan Cumhuriyeti'ni yıktı. 30 Mart 1947'de Cumhurbaşkanı Qazî Mihemed, Başbakan Hacı Baba Şêx ve Savunma Bakanı Mihemed Husên Seyfi Qazî, Cumhuriyetin kurulduğu yer olan Çarçırı Meydanı'nda asılarak şehit edildiler.

Qazi Muhammed yazdığı vasiyetnamede Kürtlere birlik ve ittifakı, şu sözlerle tembihledi:

"Ben ömrümün son saatlerini yaşıyorum. Allah aşkına artık birbirinize düşmanlık etmeyin, birbirinizi destekleyerek düşmana ve zalimlere karşı durun. Kendinizi düşmana bedava satmayın."

Kürt halkın düşmanları çoktur, zorba ve acımasızdır. Her halkın, ulusun başarı sembolü, birliktir, işbirliği ve dayanışmadır. Birliğini sağlamayan, ittifakı olmayan her halk, her zaman düşmanın baskısına maruz kalır, ezilir.

Kürtlerin, yeryüzünde yaşayan diğer halklardan hiç bir eksigi yoktur. Hatta siz yiğitliğinizle, fedakârlığınızla, baskından kurtulan halklardan daha ileridesiniz. Düşman, işinin gerektiği kadarıyla sizi ister ve işi bittikten sonra size hiç acımadır, sizi hiç affetmez. Düşmanların zulmünden kurtulan halklar da sizin gibiydiler, ama onlar kurtuluş için birliklerini sağlamışlardır.

Yeryüzündeki tüm halklar gibi artık siz de baskından kurtulun. Birlik olursanız, birbirinizi kıskanmazsanız, kendinizi düşmana satmazsanız, siz de kurtulursunuz."

Qazî Mihamed 1900 yılında Doğu Kürdistan'ın Mahabad kentinin ileri gelenlerinden Ali Qazi'nin oğlu olarak dünyaya geldi. Çocukluğunda 'Kutabhanе' denilen medresede okumuş ve babasından temel eğitimini almıştır. Mahabad Vakıflar Dairesi Müdürlüğü görevinden sonra babasının yerine kadılığa atanmıştır.

Nerina Azad

Mehmet GüL: "Kürtler kendi haklarını savunan partilere oy vermeliler"

Siyasetçi Mehmet GüL, Kürtlerin kendi haklarını savunan partilere,

olarak gerek kendi ülkemizde gerek Türkiye'de gerek dünyanının

devam ediyorlar." ifadelerini kulandı.

Kürtlerin dünyadeki bütün milletleri gibi öncelikle kendileri olmaları, Kürt olarak hareket etmeleri ve düşünmeleri gerektiğini söyleyen GüL, "Ne yazık ki günümüz Türkiye'sinde ve Kürdistan'da Kürtler henüz bu düzeyde değildir. Örneğin seçimler döneminde gördüğünüz gibi Kürtler hala kendi taleplerini dile getirmeyen kişilere oy vermeye devam ediyorlar. Bunun sona erebilmesi için Kürtlerin evvela kendileri için siyaset yapan partileri desteklemeleri gereklidir. Türkiye'deki partiler çok yüzeysel olarak birtakım haklarından söz ediyorlar. Ancak Kürtlerin gerçek haklarına geldiğinde zaman öne çıkmış bir partiden söz etmek mümkün değil. Ancak bu seçimlerde Kürtlerin taleplerini savunan partiler de var. Kürtler kendi haklarını savunan partilere, yurtseverlere ve demokratlara oy vermeliler." diye konuştu.

yurtseverlere ve demokratlara oy vermeleri gerektiğini söyledi.

Kurdistan24'e konuk olan Mehmet GüL açıklamalarda bulundu.

"Kürtlerin kendi vatanlarında pekçe özgür yaşayabilen haklarını kullanabilen bir millet olmadığını" belirtten Mehmet GüL, "Biz Kürtler

neresinde olursak olalım sahip olduğumuz hakların tanınmış bir düzende yaşamak istiyoruz, ne yazık ki şimdî böyle bir düzenden söz edemeyiz. Bu seçimler döneminde yine Kürtler gündeme geliyor ve birtakım haklarından söz ediyorlar. Ama Kürtler haklarından mahrum bir şekilde yaşamaya

25-31 mart, Adar, sal. il 2024

BaŞkan Barzani, Kürdistan Sosyal Demokrat Partisi BaŞkanı ile görüştü

BaŞkan Mesud Barzani ile Kürdistan Sosyal Demokrat Partisi BaŞkanı Muhammed Haci

Mahmud ile bir araya geldi.

BaŞkan Mesud Barzani ile Kürdistan Sosyal Demokrat Partisi BaŞkanı Muhammed Haci Mahmud, Kürdistan Bölgesi'ndeki durumu, Irak ve Kürdistan Bölgesi'ndeki siyasi süreci görüştü.

Barzani'nin Ofisinden yapılan açıklamada, BaŞkan Barzani'nin bugün Salahaddin'de Kürdistan Sosyal Demokrat Partisi BaŞkanı Mahmud'u kabul ettiği belirtildi.

Görüşmede, Kürdistan Bölgesi'ndeki durum, Irak ve Kürdistan'daki siyasi süreç, sürecin önündeki engeller ve güncel konular hakkında görüş alışverişinde bulunulduğu aktarıldı.

Kürdistan Bölgesi seçimleri: Adaylık başvuru süresi uzatıldı

Kürdistan Bölgesi Parlamento seçimleri kapsamında siyasi parti ve adayların başvurusu için verilen süre 31 Mart'a kadar uzatıldı.

Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu Sözcüsü Cumana Galayı, bugün Kurdistan24'e yaptığı açıklamada, Kürdistan Parlamento seçimleri için verilen başvuru süresinin uzatıldığını bildirdi.

Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ile Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (YNK) dâne kadar başvuruda bulunmadığını belirten Galayı, "Erbil'de 12, Süleymaniye'de 20 ve Duhok'ta 13 bağımsız aday kayıt yaptırdı." dedi.

Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonunun, Kürdistan Parlamento seçimlerinin altıncı oturumu için hazırlıklarını sürdürdüğini söyleyen Cumana Galayı, geçmişte seçmen kayıtlarının güncellenmesi, parti ve koalisyonların, bağımsız adayların, parti ve koalisyon isimlerinin kaydedilmesi konusunda çok iyi bir iş çıkarıldığını belirtti.

Galayı, şu ana kadar komisyonla Kürdistan Parlamento seçimlerinin ertelenmesi yönünde resmi bir talep sunulmadığını ve seçimlerin belirlenen tarihte yapılması konusunda kararlı olduklarını dile getirdi.

Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu Sözcüsü, "Kürdistan Bölgesi'nde 3 milyon 789 bin 360 kişi oy kullanma hakkına sahipken, bunların 2 milyon 783 bin 552'si seçmen kartını yeniledi. 1 milyondan fazla seçmen, yanı toplam seçmen katılımının yüzde 26'sı seçmen kartlarını yenilemedi." diye konuştu.

Galayı, "24 saatlik oylamanın ardından önsuçular partiler ve adaylar düzeyinde açıklanacak ve komisyonun internet sitesinde yayınlanacak, 72 saat sonra önsuçular istasyonlar düzeyinde açıklanacak ve internet sitesinde yayınlanacak." ifadelerini kullandı.

Başkan Barzani: '2014'ten bu yana Kürdistan Bölgesi'ne yönelik siyasi oyuncular oynanıyor'

Başkan Mesud Barzani, ABD'nin Bağdat Büyükelçisi

"2014'ten bu yana Kürdistan Bölgesi'ne yönelik siyasi oyuncular

Romanowski'ni kabulünde, "Şimdi de dışarıdan aldığı destekle, hukuka ve yasal ilkelere, anayasaya aykırı bir kurum aracılığıyla seçimi dayatıyorlar. 2014'ten bu yana Kürdistan Bölgesi'nin konumunu zayıflatmak, bütçeye Kürt halkın aşını kesmek için siyasi oyuncular oynanıyor" dedi.

Başkan Mesud Barzani Pirmam'daki konutunda ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Alina Romanowski'yi kabul etti.

Başkan Barzani'nin Ofisi'nden yapılan açıklamaya göre; toplantıda Irak ve bölgedeki siyasi durumun yanı sıra Kürdistan Bölgesi genel seçimleri ve Kürdistan Demokrat Parti (KDP) politbürosunun seçime katılma şartlarına ilişkin açıklaması ve tavrı ele alındı.

"ABD güçlü ve istikrarlı bir Kürdistan Bölgesini destekliyor"

Görüşmede KDP'nin seçimlere ilişkin endişe ve tavrını anladıklarını dile getiren ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Alina Romanowski, partinin tavrını ve taleplerini hem BM Irak Yardım Misyonuna (UNAMI) hem de Iraklı siyasi taraflara ilettiklerini söyledi.

Romanowski, ABD'nin Kürdistan Bölgesi'nin güçlü ve istikrarlı olmasını, çözüme ulaşmak için diğer taraflarla diyalogun devam etmesini istediğini sözlerine ekledi.

Leyla Zana'dan CHP'ye yayılım ateşi! DEM Partili seçmene 'oy vermeyin' mesajı

Şırnak'ta konuşan Leyla Zana, CHP'yi topa tuttu. Zana, 'İstanbul, Mersin bilmem nerede bize versinler diyorlar. Neden size verelim? Kime ne borcumuz var? Asıl sizlerin Kürtlere borcu var.' ifadelerini kullandı.

Şırnak'ta DEM Parti seçim çalışmalarına katılan Leyla Zana, CHP'yi kast ederek, "İstanbul, Mersin bilmem nerede bize versinler diyorlar. Neden size verelim? Kime ne borcumuz var? Asıl sizlerin Kürtlere borcu var." ifadelerini kullandı.

oynanıyor"

ABD'ye gösterdiği ilgi ve dostluktan dolayı teşekkür eden Başkan Barzani, KDP'nin her zaman seçim zamanında yapılmasını desteklediğini ancak diğer partilerin iki yıldır seçim yapılmasını engellediğini belirterek şunları söyledi:

"Şimdi de dışarıdan aldığı destekle, hukuka ve yasal ilkelere, anayasaya aykırı bir kurum aracılığıyla seçimi dayatıyorlar. 2014'ten bu yana Kürdistan Bölgesi'nin konumunu zayıflatmak, bütçeye Kürt halkın aşını kesmek için siyasi oyuncular oynanıyor" dedi.

"Irak, federal mahkemeyi Kürdistan Bölgesi'ni zayıflatma politikasının aracı yapıyor"

"Halkı yıldırmak için Kürdistan halkına yönelik aç bırakma savaşı veriliyor" diyen Başkan Barzani "Irak hükümeti uzun bir süreden beri Kürdistan Bölgesi'ni zayıflatma ve izole siyasetini yürütüyor, Federal Mahkemeyi bu politikanın devamı için bir araç ve silah olarak kullanmaktadır" ifadelerini kullandı.

"KDP şeffaf ve Kürt halkın iradesini temsil eden bir seçimden yanadır"

KDP Politbürosunun seçim deklarasyonun çok net ve açık olduğunu belirten Başkan Barzani

sözlerini şöyle sürdürdü:

"KDP seçimden yanadır. Ancak şeffaf, Kürt halkın iradesini ifade eden, dış müdahalelerden ve yasa dışı yöntemlerin dayatılmasından uzak, sonuçlara kendi çıkarları doğrultusunda karar verebilecekleri bir seçimden yanadır.

"Bileşenlerin temsili olmadan parlamento oluşturulamaz"

Bileşenlerin (etnik-dini topluluklar) katılımı olmadan seçim yapılamaz ve bileşenlerin temsilcileri olmadan parlamento oluşturulamaz. Bunun yanı sıra KDP'nin illerdeki sandalye dağılımı ve komisyonun çalışma yöntemleri konusunda bazı teknik görüşleri var. Ayrıca Iraklı partilerin, devlet yönetimi koalisyonun oluşumu sırasında varılan ve hiçbir maddesi uygulanmayan anlaşmaya da uyması gerekiyor."

Kürdistan Bölgesi'nin tek sorunun seçimlerle ilgili olmadığını yineleyen Başkan Barzani, Kürdistan halkın ekmeği ile maaşlarının kesilmesi, bölgeye yönelik saldırı dalgasının başlatılması ve Kürdistan Bölgesi'ne karşı samimiyetten uzak, yanlış politikaların izlenmesi gibi nedenleri sıraladı.

"KDP'nin seçime katılması isteniyor..."

Başkan Barzani, eğer tüm partiler KDP'nin seçimlere katılmasını istiyorsa, istikrara hizmet eden şeffaf ve adil seçimler yapılması ve demokratik sürecin ilerlemesi için KDP'nin not düşüğü, önerdiği noktaları dikkate almaları gerektiğini belirtti.

Başkan Barzani "Yasadışı ve bir yerlerin müdahalesi ile anayasaya aykırı bir şekilde sahte meşruiyet dayatmaları ile yapılan seçimler nasıl istikrarı getirebilir? Nasıl seçimmenlerin iradesini temsil edebilir" şeklinde değerlendirdi.

KDP'nin tutum ve açıklamalarının son derece net olduğunu belirten Başkan Barzani, uluslararası toplum ve Irak'taki siyasi partilere adil, şeffaf, yasal ve her türlü müdahaleden uzak bir seçimi destekleme çağrısında bulundu.

direnmiştir, özgür kadınların yurdudur. Onun için Şırnak'ı kimseye vermiyoruz. Bize diyorlar ki siz kendinizi yönetemiyorsunuz, siz önce kendinizi yönetin. Şimdi bile bakanların çoğu Kürt'tür. Kürt kafası olmasa onlarda yürümez bunları iyi bilsinler. Bizim yolumuz üçüncü yoldur. Ne hükümet ne de muhalefetin yanındayız. Bizim yolumuz doğru olan yoldur. Onlar da buyursunlar gelip bizim yolumuzda yürüsünler" ifadelerini kullandı.

CHP'ye de yüklenen Zana, "İstanbul, Mersin bilmem nerede bize versinler diyorlar. Neden size verelim? Kime ne borcumuz var? Asıl sizlerin Kürtlere borcu var." ifadelerini kullandı.

"Kimse sizin özgür iradenize göz dikmesin" diyen Zana, "Biz Şırnak'ı vermiyoruz Şırnak bizim evimizdir" dedi. Zana, alanda toplanan kitleye, "Şırnak'ı iktidardakilere verecek misiniz?" diye sordu.

"Hayır" cevabı alan Zana, "Şırnak

Neçirvan Barzani ile ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Kürdistan seçimlerini görüştü

Kürdistan Bölgesi Başkanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre Başkan Neçirvan Barzani, ABD'nin

Bağdat Büyükelçisi Alina Romanowski'yi makamında kabul etti.

Görüşmede Irak ve Kürdistan Bölgesi'ndeki siyasi iklim, Erbil-Bağdat ilişkileri, Kürdistan Parlamento seçimleri, ABD'nin Irak ve Kürdistan Bölgesi ile ilişkilerinin gündeme geldiği kaydedildi.

Görüşmede her iki taraf da, Kürdistan Parlamento seçimlerinin önemine vurgu yaparak tarafların bu konudaki endişelerini değerlendirdi. Erbil-Bağdat arasındaki sorunların anayasça çerçevesinde, tüm tarafların anayasal haklarının garanti altına alınması prensibiyle çözülmesine vurgu yapıldı.

Terör tehdidi, tarafların ortak çıkarlarını ilgilendiren bazı konular toplantıda gündeme gelen başlıklar arasında yer aldı.

Mesrut Barzani: Kürdistan Bölgesi'nin anayasal haklarının ihlal edilmesi kabul edilemez

Ote yandan Başbakan Mesrut Barzani ile ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Alina Romanowski de bir görüşme gerçekleştirdi.

Görüşmeye ilişkin Kürdistan Bölgesi Başbakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre; Kürdistan Bölgesi'nin konumuna saygı duyulması, Kürdistan Bölgesi Hükümeti üzerinden bütçenin gönderilmesi ve elektronik banka hesabı projesinin geldiği düzeyde alındı.

Başbakan Mesrut Barzani, Kürdistan Bölgesi'nin üzerine düşen tüm anayasal sorumlulukları yerine getirdiğini dolayı Kürdistan Bölgesi'nin anayasal haklarının daha fazla ihlal edilmesinin kabul edilemez olduğunu söyledi.

Başbakan, Kürdistan Bölgesi'nin haklarının anayasada açıkça ifade edildiğine dikkat çekti.

ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Alina Romanowski ise Irak federal hükümeti ile Kürdistan Bölgesi arasındaki sorunların anayasaya dayalı bir şekilde diyalogla çözülmesini desteklediklerinin altını çizdi.

Toplantıda Kürdistan parlamento seçimleri öndeği engellerin kaldırılması ve sorunların çözülmesine vurgu yapıldı.

PWK: Pêşewa Qazî Muhammed ve Arkadaşlarını Saygıyla Anıyoruz

Kürdistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Pêşewa Qazî Muhammed ve arkadaşları 31.03.1947 günü

Em Pêşewa Qazî Mihemed û hevalên wî bi giramî bibirîn

Ma Pêşewa Qazî Mihemed û embazanê ey bi hurmet yad kenê

تیمه پیشوا قازی مهemed و هارپیان به پیره دینن

Pêşewa Qazî Muhammed ve Arkadaşlarını Saygıyla Anıyoruz

Pêşewa Qazî Muhammed'in yaşamı, şahsiyeti, duruşu, vasiyeti ve mahkemedeki savunması, asılnda Kürdistanlı tutum, yol haritası ve düşünürlerini bizlere sunuyor.

Pêşewa Qazî Muhammed'in vasiyeti ve mahkemedeki savunması bugün de uygulamamız gereken tarihi ve ulusal görevlerimizi bizlere işaret ediyor.

Kürdistan halkı Pêşewa Qazî Muhammed ve Kürdistan şehitlerini unutmayacak.

Pêşewa Qazî Muhammed'in onurlu duruşu ve vasiyeti bugün de özgürlük mücadelede yolumuzu aydınlatıyor.

İdam edilişlerinin 77. Yıl dönümünde Pêşewa Qazî Muhammed ve arkadaşlarıyla birlikte tüm Kürdistan şehitlerini saygıyla anıyoruz.

Kürdistan Cumhuriyeti kurucusu Qazi Muhammed'in son vasiyeti!

Kürdistan Cumhuriyeti'nin Kurucusu Qazi Muhammed, idam edilmeden önce yazdı

okullarda Kürtçe eğitim verilmeye başlandı.

Bu çerçevede, "Kürdistan"

vasiyetinde, "Her halkın, ulusun başarısının sembolü birliği, işbirliği ve dayanışmasıdır" diye yazdı.

31 Mart 1947 yılında Mahabad'da dönemin İran yönetimi tarafından idam edilen Peşewa (Öncü) Qazi Muhammed'in şehadetinin üzerinden 77 yıl geçti.

22 Ocak 1946'da Mahabad kentindeki Çarçırı Meydanı'nda Qazi Muhammed'in öncülüğünde, Mele Mustafa Barzani ve Mahabad halkın da hazır bulunduğu törende Kürdistan Bayrağı göndere çekimlesiyle Kürdistan Cumhuriyeti ilan edildi.

Parlamento'nun 11 Şubat 1946'da yapılan 30 üyeli ilk toplantıda Cumhurbaşkanı seçilen Qazi Muhammed, Mele Mustafa Barzani'yi de Kürdistan Cumhuriyeti'nin Genelkurmay Başkanı olarak görevlendirdi.

Parlementodaki yemini

Qazi Muhammed parlamentoda ki yemin töreninde, şu yemini etti:

"Yüce Allah'ın adına, kutsal Kuran-ı Kerim, ülkem ve bayrağım üzerine ant içiyorum ki, kanımın son damlasına ve son nefesime kadar, canımla ve malımla, özgürlük yolunda bayrağımızın göklerde dalgalandırması uğruna çalışacağım."

11 aylık kısa ömründe büyük ulusal, edebi ve kültürel hizmetler veren Kürdistan Cumhuriyeti'nde Kürtçe resmi dil ilan edildi ve

gazetesi ve Hawar, Hilale, Agir, Gelawêj ve Niştiman dergileri yayıldı. Kürtçe radyo yayımları başlatıldı ve Kürt dili ve edebiyatının gelişmesi için çalışmalar yürütüldü.

16 Kasım 1946'da Sovyetler Birliği'nin (SSCB) İran'dan çekilmesinin ardından, İngiltere'nin desteğini alan İran, bütün gücüyle Kürdistan Cumhuriyeti'ne yönelik saldırısı başlattı.

Qazi Muhammed, Kürtlere katliamlara maruz kalmaması için İran yönetimiyle anlaşma kararı aldı. İran Ordusu 17 Aralık 1946 yılında Mahabad kentini işgal ederek Mahabad Kürt Cumhuriyeti'ne son verdi.

İran yönetimi 2 gün süren göstermelik bir mahkemenin ardından Qazi Muhammed'i idam cezasına çarptırdı. Qazi Muhammed, kardeşi Sedr Qazi ile kuzeni Seyf Qazi 31 Mart 1947'de Çarçırı Meydanı'nda idam edildi.

Vasiyeti

Qazi Muhammed, idam edilmeden önce yazdığı vasiyetnamede Kürtlere birlik ve ittifakı, şu sözlerle tembihledi: "Ben ömrümün son saatlerini yaşıyorum. Allah aşkına, bir birinize düşmanlık etmeyin, bir birinizi destekleyerek düşmana ve zalimlere karşı durun! Kendinizi düşmana ucuz satmayın! Kürt halkın düşmanları çoktur, zorba ve acımasızdır. Her halkın, ulusun

başarısının sembolü, birliktir, işbirliği ve dayanışmadır. Birliğini sağlayan, ittifakı olmayan her halk, her zaman düşmanın baskısına maruz kalır, ezilir.

Kürtlerin, yeryüzünde yaşayan diğer halklardan hiç bir eksisi yoktur. Hatta siz yiğitliğinizle, fedakârlığınızla, baskından kurtulan halklardan daha ileridesiniz. Düşman, işinin gerektiği kadariyla siz ister ve işi bittiğten sonra size hiç açımadır, sizin hiç affetmez. Düşmanların zulmünden kurtulan halklar da sizin gibiydiler, ama onlar kurtuluş için birliklerini sağlamışlardır.

Yeryüzündeki tüm halklar gibi artık siz de baskından kurtulun. Birlik olursanız, birbirinizi kıskanmazsanız, kendinizi düşmana satmazsanız, siz de kurtulursunuz."

Kızı Qazi Muhammed'i anlatmıştı

Qazi Muhammed'in yedi kızından biri olan Münire Qazi, Rûdaw ile yaptığı röportajda, Kürdistan Cumhuriyeti'nin kurucusunu sözlerle anlatmıştı:

"Babam dünyadaki en merhametli babalardan biriydi. Fakat o Kürt halkını bizden daha çok severdi. Annem ona, "peki bu çocuklara ne yapayım?" diye sorduğunda o, "Ben çocukların için halkının önünde yüzümü kara çıkaramam. Halkıma bir söz verdim ve iyi günde, zor günde yanlarında olacağım" demişti.

Münire Qazi, 31 Mart 1947 gününe ilişkin hatırladıklarını şöyle dile getirmiştir:

Çarçırı Meydanı'na idam sephası için ağaç kurduklarını gördüm ama ne olduğunu anlayamıyorum. Ninem kendini dövüyor, "bunu ağam için mi kuruyorlar?" diyor. Daha sonra askerler gelip ninemi ve dayımı ittiler ve oradan uzaklaştılar. Babamın sesini duyдум; "Bu gün bir Qazi Muhammed'i öldürürsünüz, yarın binlercesi doğar" dediğini hatırlıyorum. Ürganı iki defa koparmış, her iki defa da idam mangasının komutanını dövmüş. Sonra dünya bizim için ağladı.

Hakkari'de sandığı boykot ettiler

Hakkari'de Çalımlı mezarlarında yaşayan 150 seçmen sandığı boykot etti. Hizmet alamadığı için sandığa gitmeyeceklerini söyleyen seçmenler "Bizler okul, yol, su, iletişim istiyoruz. Yetkililer, ne zaman hizmet getirirse o zaman sandığa gitdeceğiz" dedi.

Hakkari'de Çalımlı mezarlarında yaşayan 150 seçmen hizmet alamadıklarını belirtip, sandığa gitme-

di.

Mezra sakini Adem Karaman, "Bizler okul, yol, su, iletişim istiyoruz" dedi.

Yüksekovalı 30 kilometre uzaklıktaki Dilektaş köyüne bağlı Çalımlı mezarlarında 150 seçmen, hizmet alamadıklarını belirtip, sandığı boykot etti.

'Okul, yol, su, iletişim istiyoruz'

25-31 mart, Adar, sal. il 2024

Bafil Talabani Moskova'da Lavrov ile görüştü

Kürdistan Yurtseverler Birliği (YNK) Başkanı Bafil Talabani, Moskova'da Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ile görüştü.

YNK Dış İlişkiler Dairesi Başkanı Darbaz Kosret Resul'un da katıldığı toplantıda bölgedeki son siyasi, ekonomik ve güvenlik gelişmeleri ele alındığı kaydedildi.

Edinilen bilgilere göre, Bafil Talabani görüşmede, uluslararası girişimlerin güçlendirilmesine vurgu yaparak ayrılıkçı fikirler, güvenlik sorunları ve devam eden terör saldırısını yok etmek için koordinasyon sağlanması konularına dikkat çekti.

YNK lideri Talabani geçtiğimiz günlerde Moskova'da sivillerin hayatına mal olan terör saldırısını kınadığı ve Rusya halkına taziyelerini iletiği belirtildi. Görüşmede ayrıca Kürt halkı ile Rusya arasında uzun süredir devam eden ilişkiler de ele alındı. Her iki taraf da bu ilişkinin ilerlemesi ve genişlemesi arzusunu vurguladı.

Leyla Zana: Güçlü olursak muhatap alınırız

Leyla Zana, "31 Mart'ta başımız dik sandıklardan çıkalım. Eğer biz güçlü olursak muhatap da oluruz. Eğer güçlü olmazsa muhatap da olamayız!" dedi.

Leyla Zana, Kürt seçmenlere Asopress aracılığı ile seslendi. Zana, Kürt kentlerinde özellikle de ilçelerde yaşayanlara da seslenen Zana, oylara ve sandıklara sahip çıkma çağrısında bulundu.

31 Mart yerel seçimlerinde DEM Partinin sandıktan güçlü çıkışması gerekliliğine vurgu yapan Zana, "Biz zamanı direngen ve direniçi yapmak için mücadele veriyoruz. Çağrım tüm Kürdistanlı erdir. Sadece Kürdistan'da değil tüm metropollerde yaşayanlara da çağrı var. Herkes kimliğine ve iradesine sahip çıksın. Kimse alıqlara dayalı sözlere kulak asmasın. Herkes gücünü birlik yapsın. 31 Mart'ta başımız dik sandıklardan çıkalım. Eğer biz güçlü olursak muhatap da oluruz. Eğer güçlü olmazsa muhatap da olamayız! Eğer tecridin kapısı kırılırsa istiyorsak, zindanların kapısı açılsın istiyoruz, bu halk yeni bir yaşam ınsa etsin ve yeni bir yaşamı elde etsin istiyorsak o zaman tüm ülke bir olmalıyız" dedi.

Zana, demokrasi bileşenlerine de çağrıda bulunarak "Tüm dostlarımız da bize oylarını verecek yardımçı olmalıdır" dedi. Seçimde umutların yükseldigine dikkat çeken Zana, "Halkımız umudunu daha da yükseltebilir. Sandıklara sahip çıkararak çocuklara yeni özgür bir yaşam sunmalıdır" dedi.

Nêçîrvan Barzanî, Balyozê Brîtanyayê yê Îraqê qebûl kir

Serokê Herêma Kurdistanê, Balyozê Brîtanyayê yê Îraqê qebûl kir.

Serokatiya Herêma Kurdistanê li ser civîna Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî û Balyozê Brîtanyayê yê Îraqê Stephen Hitchen daxuyaniyek belav kir.

Serokatiye ragihand ku Nêçîrvan Barzanî û Stephen Hitchen di civînê de behsa hilbijartinê Parlamentoya Kurdistanê, rewşa navxwe ya Herêma Kurdistanê û pêwendiyêن Hewlêr û Bexdayê gotûbêj kirin.

Di daxuyaniyê de hat gotin:

"Her du aliyan tekezî li ser girîngîya encamdana hilbijartinan kir û ji bo derbaskirina pirsigirêk behsa hesasiyeta rewşê û çareserkirina pirsigirêk û nakokiyêni di navbera aliyan siyasi de gotûbêj kirin."

Serokê Herêma Kurdistanê û Balyozê Brîtanyayê li ser wê yekê hevfikir bûn ku divê pirsigirêkên Hewlêr û Bexdayê bi rîya diyalogê, li ser esasê destûrê û parastina mafan bi rîya diyalogê bên çareserkirin.

PWK: Em Pêsewa Qazî Mihemed û hevalêni wî birêzdarî bibîrtînin

Em di 77yemîn salvegera darve kirina wan de Pêsewa Qazî Mihemed û hevalêni wî û hemû

Em Pêsewa Qazî Mihemed û hevalêni wî bi giramî bibîrtînin

Ma Pêsewa Qazî Mihemed û embazanê ey bi hurmet yad kenê

ئىمە پېشوا قازى مۇھەممەد و ھاۋپىتىان بې زىزىمەد بېر دېتىن

Pêsewa Qazî Muhammed ve Arkadaşlarını Saygıyla Anıyoruz

PARTİYA WELATPARÊZËN KURDISTANË (PWK)

şehîdîn Kurdistanê bi giramî bi bîr tînin.

Serokkomarê Komara Kurdistanê Pêsewa Qazî Mihemed û hevalêni xwe di roja 31.03.1947an de li bajarê Mehabad a Rojhilatê Kurdistanê, li Meydana Çarçirayê, ji alîyê Dewleta İranê ve hatin darve kirin.

Jiyan, helwest, şexsîyet û wasîyet û parastinnameya li mahkemê ya Pêsewa Qazî Mihemed di eslê xwe de rîbaz û hişmendîya Kurdistanâ pêşkêşî me dike.

Wasîyet û parastinnameya Pêsewa Qazî Mihemed ji bo iro jî wazîfeyêne me yênetîwî û dîrokî nîşanî me didin.

Gelê Kurdistanê dê Pêsewa Qazî Mihemed û şehîdîn Kurdistanê ji bîr neke.

Helwesta Pêsewa Qazî Mihemed ya bi rûmet û nesîhetîn wî iro jî di têkoşîna azadîya Kurdistanê de rîya me rohnî dike.

Em di 77yemîn salvegera darve kirina wan de Pêsewa Qazî Mihemed û hevalêni wî û hemû şehîdîn Kurdistanê bi giramî bi bîr tînin.

Binkeyên dengdanê li Bakûrê Kurdistan hatin daxistin

Ji ber ku roj li Bakurê Kurdistanê li gorî rojavayê Tirkîyê demjmîrek zûtir dije ava, navendîn dengdanê dê demjmîrek zûtir werin girtin. Li gor biryara komîsyona bilind a hilbijartinê Tirkîyê, demjmîr 5ê êvarê, binkeyên dengdanê li ser dengdêrên tê girtin, lê belê li Bakûrê Kurdistan demjmîr 4rê de tê girtin. Li gorî agahîyan, binkeyên dengdanê li Bakûrê Kurdistan hatin daxistin û tê çaverê kirin ku demjmîrekî din wê li bajaren Tirkîyê jî bîn daxistin. Iro li hilbijartinê şaredariyan li Tirkîyê hat encamdan û wê 61 milyon dengdêr besdârî dengdanê bibin. Pişî demjmîr 21.00'an wê qedexeya li ser çapemeniyê rabe û heta demjmîr 12.00'an ji sedî 100 encam bi awayekî nefermî bîn eşkeririn.

Serok Barzanî: Em dixwazin hilbijartîn bên kirin lê bê desttêwerdanê derve

Serok Barzanî pêşwaziya Balyozê Brîtanyayê li Îraqê dike û her du alî bi hev re danûstandinan li ser çend mijaran dike.

Serok Barzanî pêşwaziya Balyozê Brîtanyayê li Îraqê dike û her du alî bi hev re danûstandinan li ser çend mijaran dike.

Serok Mesûd Barzanî iro (Çarşem, 27.03.2024) li Pîrmâmê pêşwaziya Balyozê Brîtanyayê li Îraqê Stephen Hitchen kir û bi hev re danûstandinan li ser çend mijaran kirin.

Li dû ragehandina Baregayê Barzanî, di wê hevdîtinê de her du aliyan dîtin û nerînên xwe li ser rewşa siyasi ya Îraq û Herêma Kurdistanê li hev guhertin û Serok Barzanî di derheqa hilbijartinan de tekez kir ku "Her ji sala 1991ê ve PDK pêşenga birêveçûna hilbijartinan û veguhastina rewatiya şoreşgêrî bo rewatiya destûrî bûye û her car jî di hilbijartinan de bûye serkeftiya yekê. Ev du sal in ku hilbijartin bi behaneyê cuda cuda yên siyasi û paldanên derve tên paşxistin, niha jî, ku bi biryara siyasi ya Dadgeha Federalî û li dû ecêndaya derve destkarî di qanûna hilbijartinan de hatiye kirin, ji nû dibêjin bila hilbijartin bên kirin".

Serok Barzanî tekez jî kir, "Em dixwazin hilbijartîn bên kirin lê bê desttêwerdanê derve û biryaren siyasi yên metîrsîdar ên Dadgeha Federalî ku armanc jê şkandina PDK ye".

Serok Barzanî herwesa ragehand, "Em naçin bin barê biryaren nedestûrî yên Dadgeha Federalî ku

tê de xwe danaye cihê desthilata qanûndanan û bicihanînê". Herwesa

tekez jî kir, "Têbînî û daxwaziyê PDK'ye qanûnî û di çarçoveya destûrî de û pêxemetî hilbijartîn rast û rewa û zelal in".

Serok Barzanî di pareke din a gotinên xwe de bal kêşa ser siyasetta bîrsîkirinê û birîna budgeya xelkê Herêma Kurdistanê û tekez kir ku nabe serdererieke siyasi ji bo lawazkirin û şkandina îradeya gelê Kurdistanê bi budge û qûtê xelkê Kurdistanê re bê kirin. Serok Barzanî pêdivî jî zanî ku çare-serieke yekalîker ji bo mijara budceya Herêma Kurdistanê bê dîtin.

Serok Barzanî herwesa ji şanda mîvan re got, "Em bi rewatiya doza gelê xwe piştgerm in û Herêma Kurdistanê bi xwîn û rondikên gelê Kurdistanê çê bûye, ne ku bi biryareke derveyî îradeya gelê Kurdistanê".

Her di wî hevdîtinê de, Balyozê Brîtanyayê li Îraqê Stephen Hitchen

jî tekez kir ku welatê wî her ji destpêka salên 1990an heta niha bi giringî ve temaşeyî Herêma Kurdistanê kiriye û piştevana wê bûye û Herêma Kurdistanê bi awayekî seqamgir û bîhêz dixwaze.

Balyozê Brîtanyayê li Îraqê herwesa got, "Rôlê PDK'ye di piroseyâ siyasi ya Îraq û Herêma Kurdistanê de giring e û piroseyâ siyasi û hilbijartîn li Herêma Kurdistanê bê rôlê PDK'ye piroseyeke kamla nabe û em dixwazin hûn ji bo çarekirina arêşeyan alîkar bin".

Stephen Hitchen herwesa ragehand, "Em nîgeraniya we fêm dikin û lewma jî em li vê derê ne ku em bîzanin çawa tevlî wê yekê bibin û ji bo çareseriya arêşeyan û birêveçûna hilbijartinan bi awayekî azad û pakij û bêarêşe alîkar bin".

Tulay Hatîmogulları: Bi awayekî rêxistinkirî sindoqan biparêzin

Hevseroka Giştî ya DEM Partiyê Tulay Hatîmogulları got, "Em tenê dengên xwe dernexin. Werin em bi hev re li dijî dizên dengan, dizên

bi du sernavan rave kiribû. Em dixwazin di dawîya kampanyayê de careke din van her du sernavan li vir parve bikin. Ya yekem; ji bo çare-

Kampanyaya namzetiye ya birêz Gultan yek ji qadêñ herî girîng ên vê têkoşînê ye ku ji alîyê tevgera jinê femînîst ên li Tirkîyeyê û tevgera jinê Kurd ve bi hevparî tê meşandin. Em jin ji bo parastina bedena xwe, keda xwe, ziman û çanda xwe vê têkoşînê dimeşîn. Bi hevgirtina jinan em ê ji vê zîhniyeta tarî paşde têk bibin. Em ê di hilbijartîn 31'ê Adar de vê zîhniyeta tarî bi hev re li ser sindoqan binax bikin. Em li vir soza vê yekê didin.

Bi saetan beriya hilbijartinan em careke din bang li hemû gelên Tirkîyeyê û Kurdistanê dike: Ji kermâ xwe her kes biçin ser sindoqan, bila her kes dengê xwe bide. Bila tenê bi dengdayînê re xwe sînordar nekin. Werin em bi hev re li hember dizên sindoqan, dizên sindoqan û yên ku siyaseta emniyetê dimeşîn, bi awayekî rêxistinî sindoqan biparêzin. Hem di dema dengdayînê de hem jî di dema jimartînê de em ê sindoqên xwe biparêzin. Her wiha em ê sindoqên xwe yênen dengdanê di dema yekkîrina encaman de li desteyen hilbijartîn ên navçe û encumenê hilbijartîn yên bajaran biparêzin. Em ê bi gelê xwe re sindoqên xwe biparêzin. Em ê bi hev re bersiva herî mezîn bidin wan kesen ku bi parastina sindoqan hewl didin îradeya DEM Partiyê û bi taybetî gelê Kurd bidizin. Ez hemû gelê xwe vedixwînim parastina sindoqan."

sindoqan û yên ku siyaseta qeyûman dimeşîn, sindoqan bi rêxistinî biparêzin."

Hevseroka Giştî ya DEM Partiyê Tulay Hatîmogulları başdarî çalakiya li Enqereyê ya ji alîyê ekîba kampanyaya "Piştgerîya Jinan bi Gultan re ber bi Enqereyê ve" ve ji bo namzeta hevşaredariyê ya Bajarê Mezin a Enqereyê Gultan Kişanak hat avakirin, bû.

Tulay Hatîmogulları di axaftina xwe ya li vir de wiha got:

"Gultan dema bû namzete Enqereyê, sedema namzetiya xwe

seriya pirsigirêka Kurd rê û rîbâzên aştiyane û demokratîk bên afîrandin. Gultan gotibû, 'Çareserî bi tenê ne li Amedê û ne jî li Enqereyê ye. Rêya bidawîkirina şer û pevçûnên 40 salên didomin, di pira aştiyê ya ji Amedê heta Enqereyê bê avakirin de derbas dibe'. Em careke din bin vê ijara watedar careke din xêz dike.

Heta pêvajoya çareserî û diyalogê dest pê bike em ê têkoşîna xwe bidomîn.

BANGA PARASTINA SINDOQAN

Serkirdeyên Herêma Kurdistanê Cejna Qiyamê pîroz kir

Serok Mesûd Barzanî, Serokê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî

Serok Barzanî got: "Hêvîdarim kultûra pêkvejiyan û birayetî û

û Serokwezîr Mesrûr Barzanî, Cejna Qiyamê li Mesîhiyên Herêma Kurdistanê û cihanê pîroz kir.

Serok Barzanî îro bi boneya cejna Qiyamê peyamek belav kir.

Serok Barzanî di peyama xwe de got: "Germtirîn pîrozbahiyên xwe pêşkêşî xwiş û birayên Mesîhiyên li Kurdistan û Iraq û seranserê cîhanê dikim."

Herwiha bi helkefta serê sala nû û cejnên Ekîto pîrozbahiyê li gelê Kildan Siryan Aşûrî li Kurdistan û Iraq û hemû cîhanê dikim û hêviya xêr û xweşî û bextewerîyê ji bo wan dixwazim."

Di beşike din a peyamê jî de

tebayî ya di navbera hemû pêkhatên neteweyî û olî yên Kurdistan û Iraqê parastî û bîhêzîr bibe."

Serok Barzanî herwiha piştevaniya xwe ji bo maf û daxwazên rewa yên hemû pêkhatayan nîşan da û got:

Ez, tekeziyê li wê yekê dikim ku li jîr hîc hincetekê nabê paşvekêşîyê bi çanda pêkvejiyan û mafê xwiş û birayên Mesîhiyan û pêkhatên neteweyî û olî yên din ên li Kurdistan û Iraqê bê kirin."

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî jî peyama pîrozbahiya Cejna Qiyamê belav kir.

"Herêma Kurdistanê dê hertim

dê wekî welatê pêkvejiyanê bimîne"

Peyama Nêçîrvan Barzanî wiha ye: "Di vê cejna pîroz de em dûbare dikin ku Herêma Kurdistanê, wekî hertim, dê wekî pirçandî, pêkvejiyan, hevpejirandin û toleransê ji bo hemû ol û neteweyan bimîne û ji bona vê armancê em li ser hewl û xebatên xwe berdewam dibin.

Werin em vê cejna pîroz bikin derfetek ji bo bîhêzkirina biratî, yekrêzî û yekdengiya di navbera hemû pêkhatayen Kurdistanê de û bi hev re bi ruhê berpirsiyariya hevbeş, erkîn xwe yên li hemberî welat û parastina mafê xwe û kiyana destûrî ya Herêma Kurdistanê bicih bikin û dest li nav dest de ji bo paşerojeke baştır ji bo nifşen bêñ bixebeitin.

"Hêvîdar im, ev cejn bibe sedema xêr û xweşîyê"

Herwiha Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî di peyama xwe ya pîrozbahiyê de got:

"Bi boneya hatina Cejna Qiyame û sersala nû (Ekîto), germtirîn pîrozbahiyên xwe pêşkêşî xwiş û birayên Xuristîyan yên li Herêma Kurdistanê, Iraq û cîhanê dikim."

Mesrûr Barzanî herwiha got: "Hêvîdar im ev cejn bibe sedema xêr û xweşîyê bo hemûyan, bidawîhatina êş û azarê xwiş û birayên me yên Xiristîyan û bicihbûna aramî û ewlehiyê li cîhanê."

Sonûk, Parlamentera Êlihê Zeynep Oduncû, rîveberên DBP û DEM Partiyê jî tevlî konvoyê bûn û konvoy li pêşîya otogara bajêr ber bi Cadeya Amedê ve bi rî ket. Konvoy li ser cadeyê bi çepik û tilîliyan hate pêşwazîkirin û konvoy ji wir ber bi Şaredariya Elihê ve bi rî ket. Konvoya ku berê xwe da Taxa Petrolkentê piştre li ser heman rîye vegeriya û berê xwe da nava kolanên bajêr.

ÇEWLÎG

Rêxistina Çewlîgê ya DEM Partiyê bi tevlîbûna Namzetên Hevşaredarên Çewligê, Çîçek Arix û Aydin Burçun û Parlamentere DEM Partiyê yê Çewlîgê Omer Farûk Hulakuyî li navenda bajêr meşeke girseyî lidar xist. Meşê heya li pêşîya bînaya bajêr berdewam kir û gelê Çewlîgê eleqeyeke mezîn nîşanî meşê da. Di tevahiya meşê de dirûşmîn 'Jin Jiyan Azadî' û 'Wê DEM were û dewran vegere' hatin berzkinin.

DERSIM

Pêkhatayen Tifaqa Dersimê ku DEM Partî jî di nav de ye, di roja dawî ya xebatên hilbijartîne de bi konvoya sedan wesayîtan li bajêr geriya.

Namzetên Hevşaredariya Dersimê Bîrsen Orhan û Cevdet Konak jî di konvoye de cih girin. Konvoy ji Rostanê destpê kir, heta taxên Sihenk, Gazik, Harçik, Esentepe, Yeni Mahalle û Alîbaba geriya û hat navenda bajêr.

Gel bi çepik û tilîliyan konvoy pêşwazî kir. Namzetan jî di axaftinê xwe de peyama "Em amade ne, em ê bi ser bikevin" dan.

Her wiha DEM Partî di buroya hilbijartîne de, peyama ku Namzeta Hevşaredariya Bajarê Mezin a Enqereye Gultan Kişanak jî gelê Dersimê re şandî, xwend.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî bi Balyoza Amerîkayê li Iraqê re civiya

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî duh 30î Adara 2024an pêşwazî li Balyoza Amerîka li Iraqê Alina Romanowski kir.

Di civînê de guftûgo derbarê giringiya rîezgirtin li qewareya federalî ya Herêma Kurdistanê û şandina mafê darayı yên Herêma bi rîya Hikûmeta Herêma Kurdistanê re û pêşeveçûna projeja (Hejmara Min) hat kirin.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî tekezî li ser wê yekê kir ku Herêma Kurdistanê hemû erkîn xwe yên destûrî cibîcî kirine, êdî nabe mafê wê yên ku bi awayekî eşkere bê bînpêkirin ku di destûrê de hatiye naskirin.

Balyoza Amerîka piştevaniya xwe ji bo çareserkirina kîşeyê di navbera Herêma Kurdistanê û hikûmeta federal de bi rîya diyalog û di çarçoveya destûrê de nîşan da.

Mijareke din a hevdîtinê jî taybet bû bi girîngiya lidarxistina hilbijartinê Parlamentoja Kurdistanê.

Serokwezîr tekez kir ku ev du sal in em daxwaza hilbijartinan dikin û niha jî em li gel wê yekê ne ku hilbijartinê yasayî, rewa û destûrî di şert û mercîn rewa, pak û dadperwer de bêñ kirin.

Her du alî li ser çareserkirina pirsgirêkîn li pêşîya proseya hilbijartinan hevnîrîn bûn.

Berdevkê berê yê "Centcom": Divê Iraq rîzê li qewareya Herêma Kurdistanê bigire

Berdevkê berê yê Fermandehiya Navendî ya Amerîkayê (CENTCOM) Joe Buccino piştarst kir ku "vekişîna Amerîkayê ji Iraqê Bbîrokeyeke xirab e."

Berdevkê berê yê CENTCOM Joe Buccino got, hebûna hêzîn Amerîkî li Sûriye û Iraqê "ji bo çavdêrikirina DAIŞê pêwîst e, ku hîn jî gef e li ser cîhanê." Buccino di hevpeyvînekê de ligel K24ê de got: "Me ev xeletî li Afxanistanê kir dema ku em ji wî welatî vekişyan, me dît ku DAIŞê çawa li wir çalakîyen xwe zêde kirin." Herwiha got jî: "Pêwîst e hêzîn Amerîkî li Iraqê bîmînîn. Serokwezîr Iraqê Mihemed Siya Sûdanî bi fermî ti daxwazek bo vekîşana hêzîn Amerîkî û hevpeymanan ji Iraqê pêşkêş nekiriye."

Derbarê zextên hikûmeta federal li ser Hewlîrê de, Buccino daxwaz kir ku pêwîst e Iraq fişarîn li ser Herêma Kurdistanê rake û rîz li qewareya wê bigire. Berdevkê berê yê CENTCOM destnişan kir, vexwandina Serokwezîr Iraqê bo serdana Amerîkayê di vê demê de "ne tiştekî baş e."

Herwiha got: Divê fişar li ser Sûdanî bê kirin ku hejemonâ İranê li Iraqê sînordar bike û Herêma Kurdistanê biparêze. Buccino di beşike din a axaftinê xwe bal kişande ser wê yekê ku "Piştgiriya gelê Herêma Kurdistanê, ji erkê Amerîkayê ye." Biryar e Serokwezîr Iraqê Mihemed Siya Sûdanî roja 15ê Nisanê serdana Amerîkayê bike û li Koşka Sipî bi Serokê Amerîkayê Joe Biden re bicive.

Duhî Înê, heşt endamên Kongresê bang li Serokê Amerîkayê Joe Biden kirin ku berî serdana çaverêkirî ya Sûdanî, şert û mercan deyne ser wî, ji wan kêmkirina hejmona İranê li Iraqê û piştgiriya Kurdistanê. Her heşt endaman daxwaz ji Iraqê jî kirin ku bûdce û xercêñ darayı yên Herêma Kurdistanê bişîne û dest bi hinardekirina petrola Kurdistanê bike. Şewirmendê Asayîşa Netewî ya Amerîkayê Jake Sullivan jî pêşîr daxwaz ji Sûdanî kiribû ku pirsgirêkîn li gel Herêma Kurdistanê çareser bike û pişte serdana Washingtonê bike.

Amedê" kir. Beriya konvoye bi sedan wesayît li herêma Gozeliyê kom bûn. Li ber muzîkên otobusên hilbijartinê govend hate gerandin. Di destê welatiyekê ku tevlî konvoye bûyî de, dovîza "Dîroka dawî ya bikaranîna ampulê 31ê Adarê" bal kişand.

Bi hezaran kesên ku hatîn qadê, wesayîten xwe bi alîn DEM Partiyê xemilandin. Konvoy bi muzîkên hilbijartinê bi rî ket. Konvoy li rîya Riha, Nînova, Seyrantepe, rîya Xarpêt, Mizgefta Selahaddin Eyyubi, Dûraka Ofis Ayhan, Alî Pinar, Cadeya Sento, Kantar, Yenîyol, Dîclekent, Çarxerêya Dunya, 75'ê geriya û herî dawî derbasî Gazîler Son Dûrak a li avahîya bajêr a DEM Partiyê bû.

Bi hezaran kesan ji malên xwe, pencere, balkon û banên avahîyan piştgirî dan konvoye. Bi hezaran kesên ku li ber avahîye hatin ba hev,

Hatûn jî bi bîr xist ku sindoq wê siharê di saet 07.00'an de vebin, di saet 16.00'an de bêñ girtin. Hatûn diyar kir ku nêzî 4 meh in hemû navçeyan digerin û got ku gund bi gund tax bi tax xebatên xwe dimeşînin û sibe wê serketinê bi dest bixin. Hatûn anî ziman ku ew ê bibin iradeya 2 milyon Amediyan û her ji niha ve serketina her kesê pîroz kir.

Hevseroka DEM Partiyê ya Amedê Pinar Sakik Tekinê jî besdarvan silav kir û banga xwedîlerderketina sindoqan kir.

ÊLIH

Rojekê beriya hilbijartinê xwecîhî li Êlihê DEM Partî li navenda bajêr bi sedan wesayîtan konvoyeke hilbijartinê lidar xist. Rêxistina Êlihê ya DEM Partiyê li pêşîya otogara bajêr bi sedan wesayîtan hatin cem hev. Namzeta Hevşaredara DEM Partiyê Gulistan

Şandeke Hikûmeta Herêma Kurdistanê serdana Balyozxaneya Îraqê li Romayê dike

Şandeke Hikûmeta Herêma Kurdistanê serdana Balyozxaneya Îraqê li Romayê dike û bi Balyozê Îraqê re dicive.

Li dû ragehandina malpera Hikûmeta Herêma Kurdistanê, Şandeke Hikûmeta Herêma Kurdistanê, ku ji Berpirsê Fermangeha Peywendiyê Derve Seffîn Dizeyî û Serokê Desteya Weberhênanê Mihemed Şukrî pêk hatibû, îro (înî, 29.03.2024) serdana Balyozxaneya Îraqê li Romayê kir û bi Balyozê Îraqê Seywan Barzanî re civiya. Di wê civinê de, Şanda Hikûmeta Herêma Kurdistanê bi Balyozê Îraqê re danûstandin li ser rewşa revenda Îraqî û peywendiyên balyozxaneya Îraqê bi wezaret û fermangeh û dezgehê welatê İtalyayê bi giştî re kiran.

Şanda Hikûmeta Herêma Kurdistanê daxwaza berdewamî û serkeftinê ji bo Balyozê Îraqê û desteya balyozxaneyê kir, li dawiyê jî serdana çend parêن balyozxaneyê kir.

Şanda Hikûmeta Herêma Kurdistanê li roja Çarşemê, 27.03.2024, serdana Nûnerîtiya Hikûmeta Herêma Kurdistanê li İtalyayê kir û ji aliyê Nûnerê Hikûmetê Rézan Hemesalih û Desteya Nûnerîtiyê ve pêşwazî lê hat kiran.

Pêştir jî ew şand li Parîsê bû û hejmareke hevdîtin û civînan bi berpirsê Fransayê re jî kir.

Navenda Woodrow Wilsonê raportekê di derheqa biryarê Dodgeha Federalî de belav dike

Biryarê Dodgeha Federalî yên roja 21ê Sibatê li dijî Herêma Kurdistanê gelek

rengvedan li dû xwe anîn, Navenda Navdewletî ya Woodrow Wilsonê ya Amerîkayî jî di wî warî de raportek belav kiriye û tê de dibêje, "Biryarê Dodgeha Federalî bizavên vegerandina Îraqê ber bi welatekî navendî ve ne".

Piştî ku Dodgeha Federalî li roja 21ê Sibatê hebûna kursiyên kutayan li Perlemana Kurdistanê hilweşand û biryar li ser neçarkirina Hikûmeta Herêma Kurdistanê ji bo radestkirina dahata girêdayî petrolê û ya negirêdayî petrolê bi Hikûmeta Federalî da, Navenda Navdewletî ya Woodrow Wilsonê ya Amerîkayî raportek di wî warî de belav kiriye ku tê de hatiye, "Biryarê Dodgeha Federalî bizavên vegerandina Îraqê ber bi welatekî navendî ve ne".

Herwesa di wê rapporte de hatiye, "Ew biryar di berjewendiya Îranê de ne û li dijî berjewendiya Amerîkayê ne. Herêma Kurdistanê ya lawaz di berjewendiya Amerîkayê de nîne".

Wê navenda Amerîkayî herwesa gotiye, "Biryarê Dodgeha Federalî yên li ser hilweşandina kursiyên kutayan û neçarkirina Hikûmeta Herêma Kurdistanê ji bo radestkirina dahata girêdayî petrolê û ya negirêdayî petrolê bi Hikûmeta Federalî bizavên vegerandina Îraqê ber bi welatekî navendî ve ne".

Navenda Navdewletî ya Woodrow Wilsonê ya Amerîkayî herwesa amaje daye, "Armanca wê biryara Dodgeha Federalî sinordarkirina çavkaniyêna dahatan ên Herêma Kurdistanê ne, xasma hinardekirina petrolê û biryarê Dodgeha Federalî rewatiya siyasî ya Herêma Kurdistanê dixin di metirsîye de".

Serokwezîr Mesrûr Barzanî çend biryarê girîng di berjewendiya gelê Kurd de ragihandin

Serokwezîr Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 27.03.2024an ragihand, wan Wezareta Darayî û Aborî raspardine ku dest bi dabeşkirina mûçeyên meha Sibatê bikin û xwe bo mûçeyên meha Adarê û mehîn bê jî amade bike. Herwiha got: "Em hikûmeta federal dixin bin berpirsiyariyek destûrî û exlaqî, ta ku soza xwe ya dabînkirina mûçeyan bicîh bîne."

Serokwezîr Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 27.03.2024an ragihand, wan Wezareta Darayî û Aborî raspardine ku dest bi dabeşkirina mûçeyên meha Sibatê bikin û xwe bo mûçeyên meha Adarê û mehîn bê jî amade bike. Herwiha got: "Em hikûmeta federal dixin bin berpirsiyariyek destûrî û exlaqî, ta ku soza xwe ya dabînkirina mûçeyan bicîh bîne."

Deqa daxuyaniya Serokwezîr Herêma Kurdistanê

Bi navê Xwedayê mezin û dilovan

Welatiyên hêja

Her wek ku me duh soz dabû ku îro di civîna Encûmena Wezîran de em ê hinek biryaran di berjewendiya gelê Kurdistanê de bidin. Ji bilî destxweşî û spasiya li xwergirî û bînhfirehiya xelkê Kurdistanê, îro dixwazim ji we re ragîhînim ku me biryara dabeşkirina mûçeyên meha Sibatê daye û min Wezareta Darayî raspardeye ku dest bi dabeşkirina mûçeyên meha Sibatê bike û amadekariyan ji bo dabînkirina mûçeya Adarê û mehîn din jî bike. Em hikûmeta federal li Bexdayê dixin bin berpirsiyariyek destûrî û exlaqî ku soza dabînkirina mûçeyan bi me re dane, cîbicî bike.

Me hemûyan ew erkîn ku li ser milê Hikûmeta Herêma Kurdistanê bûn, bicîh anîne û bi spasî ve

Wezareta Darayî, Encûmena Wezîran û wezaretên peywendîdar hemû xebatên pêwîst kîn ku hemû

lêxweşbûna sizayan ji bo derengmayîna beşdariya desteberî civakî û raspardina Wezareta Şaredariyê ji

tedbîr bêñ girtin û hemû hincetênu ku heta niha hatine bikaranîn nehîlin û tiştê ku li ser milê me bû me kiriye û em hêvîdar in ku ev yek bibe qonax-eke nû ji bo ku mûce di dema xwe de û li gorî pêwîstian bêñ dabeşkirin.

Di berjewendiya gelê Kurdistanê de me çend biryarê din jî di Encûmena Wezîran de standin, da ku barê giran yê aborî ku ketiye ser milê gelê Herêma Kurdistanê sivik bikin. Me biryar daye ku Wezareta Şaredarî û Geştûguzarî dest bi terxankîn û dabeşkirina zevî li ser wan hemû karmendênu ku heta niha sûd ji hikûmetê wernegirtine bike.

Me daxwaza daxistina sedî 20 li ser fatûreya elektrîkê ya berhevkiî kiriye. Me wezaretên peywendîdar raspardine ku vê yekê bikin û herwiha me daxwaza daxistina %20 cezayîn trafîk yê komkirî, daxistina sedî 50 li ser risûmaten hinardekirina goşt, daxistina %20 li ser risûmaten paralel li zanîngeh û peymangehan kiriye. Herwiha,

bo kêmkirina risûmaten ava berhevkiî bi rîjeya sedî 20 û kêmkirina risûmaten şaredarî yê Taybet bi kirêya kirêdarên Wezareta Şaredariyê bi rîjeya sedî 20 ji kasi-bkar û hejaran re.

Hêvîdar im ev gav û biryar heta radeyekê alîkariya gelê Kurdistanê bikin. Careke din spasiya xweragirî û bînhfirehiya we dikim û hêvîdar im ku em bi hev re vê qonaxê derbas bikin û ev bibe destpêka bidawîkîrîna ambargoya aborî ya ku ketiye li ser Herêma Kurdistanê û bidawîanîna krîza darayî li Herêma Kurdistanê û bikevin qonaxeke nû û bikarîbin bi hikûmeta federal re bigîn encameke baş ji bo çareserkirîna hemû pirsgirêkîn ku di navbera hikûmeta federal û hikûmeta Herêma Kurdistanê de mane.

Tiştê ku li ser milê me û erkî me ye, me kiriye û emê di hewlîn xwe de berdewam bin ji bo zêdetir di xizmeta gelê Kurdistanê de bin. Hûn her şad û serketî bin û Kurdistanê jî her avedan be.

Çavdîrên siyasi: Biryarê Dodgeha Federal peywendiyên Hewlîr û Bexdayê têk dane

Kontrolkirina biryarê Dodgeha Federalî ji aliyê hêzîn siyasi ve û bi qestî çêkirina qeyranan ligel Herêma Kurdistanê, cihê pirs û nîgeraniya gelek çavdîrên siyasi ye. Hin kes di wê baweriye de ne ku yên li dijî hemû rîkeftinêna avakirina hikûmetêne, dê di pêşerojê de her tiştî wîndâ bikin.

Dirustkirina qeyranan yek li dû yekê ligel Herêma Kurdistanê, dibe ku bijardeyek be ta ku hin aliyêniyê siyasî hejmûna xwe ji alîgirêna xwe re

nîşan bidin, piştî ku nekarîn bi vî awayî xizmet ji wan re bikin. Ji ber wê jî xuya ye ti rîyeke din nedîtine, ji bilî ku serî li Dodgeha Federalî bidin, hinek pirsgirêkan derbixin û çend biryaran li dijî Herêma Kurdistanê bidin. Di encamê de ev gavan dê pirsgirêkîn siyasi derbixe holê, ku gelek caran pisporêni hiqqû hişyarî derbarê wê de dane.

Şarezayê siyasî Feysel Rêkan dibêhe: "Divê Dodgeha Federalî nekeve bin biryarê hin aliyêniyê

siyasi, ku dibe bandoreke nerêni li ser rewşa siyasi bike, wek biryarê Dodgeha Federalî ku encamên metîrsîdar li ser pêwendiyêni di navbera hikûmeta navendî û Herêma Kurdistanê de çêkiriye."

Ev biryarê Dodgeha Federalî tenê li gor daxwaza partiyekê têñ derxistin û dibe ku encamên wê li ser avakirina hikûmeten paşerojê hebin, bi taybetî ew aliyêni ku qeyranê bi Herêma Kurdistanê re çêdîkin, ew heman hêz in ku piştî her hilbijartinan serî li Herêma Kurdistanê didin û erêkirina aliyêni kurdî bidest dixin."

Şîrovekarê siyasî Casim Xurabî got: "Hikûmeta niha û dewleta Iraqlî bi lihevkiînekê pêk hatiye. Aliyêni siyasî yên ku niha li dijî Herêma Kurdistanê ne, di salêni berê de dema ku hikûmeten xwe ava kirin, li Hewlîrê civiyan û navenda rîkeftinan li Hewlîrê bû. Lî dema ku pêvajo gîhîst asta cibîcîkirina sozan, astengîyan çêdîkin."

Daxwazîn xelkê zêde dibin da ku rînedin hin aliyêni siyasî ta ku desthilatdariya dadwerî, di nav de jî Dodgeha Federal, ji bo biryarê ew dixwazîn bikar bînin.

Mesrûr Barzanî ferma terxankirina pereyên pêwîst bo projeya masterplana Helebceyê da

Serokwezîre Herêma Kurdistanâ Iraqê Mesrûr Barzanî ferma terx-

di hemû aliyan de û dê bibe bingeha jêrxana bajêr. Ev proje, projeyek

hiyê. Her wiha wê pêgeha Helebce ya dîrokî û rol û bandora vî bajarî jî li ber çavan bê girtin."

Piştî biryara terxankirina pereyan ji aliye serokwezîr ve, wek ku Wezîre Şaredarî û Geştûguzariyê gotiye, "karên projeyê dê bikevin qonaxeke pêşketî û proseya kar dê bileztil bibe û bikeve meriyetê."

Serokwezîre Herêma Kurdistanâ Mesrûr Barzanî roja 22ê Sibata 2024an serdana Helebceyê kir û piştî serdana Monumenta Helebceyê danîna tacegulê, di merasimê kevirê bingehîn ê rîya Helebce-Tuwaqt-Qlîce û pira Tuwaqtû li parêzgeha Helebce danî.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî di gotarekê de jî got: "Gelê vê herêmê gelek qurbanî dane û gelek êş û azar kişandine. Helebce bûye sembola qurbanîdana gelê Kurd, lê mixabin wek pêwîst xizmeta Helebce nehatiye kirin. Di vî warî de divê berpirsên vê herêmê û em hemû xwe deyndarê xelkê Helebce û malbatê hemû şehîd û enfalkiriyê Kurdistanê bizanîn ku diviyabû bi awayekî hêjatir xizmeta xelkê vê herêmê bihatana kirin."

ankirina pereyên pêwîst ji bo masterplana Helebceyê da.

Wezîre Şaredarî û Geştûguzariyê Sasan Ewnî iro 28ê Adarê ragihand, Serokwezîre Herêma Kurdistanâ Mesrûr Barzanî ferma terxankirina pereyên pêwîst ji bo masterplana Helebceyê da.

Li gor Wezîre Şaredarî û Geştûguzariyê, cîbicîkirina masterplana Helebceyê dê bibe sedema vejandin û geşepêdana Helebceyê

berfireh e û hemû beşen girîng ên bajêr di nava xwe de dihewîne û di pêşerojê de Helebce dê qonaxeke nû û pêşketî bibîne.

Sasan Ewnî got jî: "Di projeya masterplanê de, rîgezêr berfirehkiyêna bajar, destnîşankirina navçeya pîsesaziyê, niştecîbûnê, çandinî, geştiyari, bazirganî, xizmetguzariyêniştî têni diyarkirin, bi çav-girtina faktorên jîngeh, demografik, civakî, aborî, tenduristî û perwerde-

berfireh e û hemû beşen girîng ên bajêr di nava xwe de dihewîne û di pêşerojê de Helebce dê qonaxeke nû û pêşketî bibîne.

Sasan Ewnî got jî: "Di projeya masterplanê de, rîgezêr berfirehkiyêna bajar, destnîşankirina navçeya pîsesaziyê, niştecîbûnê, çandinî, geştiyari, bazirganî, xizmetguzariyêniştî têni diyarkirin, bi çav-girtina faktorên jîngeh, demografik, civakî, aborî, tenduristî û perwerde-

Hilbijartinan dest pê kir: Xelk diçe ser sindoqan

Li Tirkîye û Bakurê ji bo hilbijartina rîvebirîn herêmî yên ku dê 5

salan li ser wezîfeyê bin, xelk diçe ser sindoqan.

salan li ser wezîfeyê bin, xelk diçe ser sindoqan.

Li 32 parêzgehîn Tirkîye û Bakurê Kurdistanê dengdanê saet 07:00an dest pê kir.

Hilbijîrê parêzgehîn mayî jî dê saet 08.00a biçin ser sindoqan.

Li Tirkîye û Bakurê ji bo hilbijartina rîvebirîn herêmî yên ku dê 5

Di hilbijartinê xwecihî ya 31ê Adara 2024an dê ji 61 milyonan zêdetir hilbijîr dê di 208 hezar sindoqan ji bo namzedên 34 partîyen siyasî deng bidin.

Li parêzgehîn Agirî, Amed, Bedîs, Çewlîg, Erzingan, Erzirom, Elîh, Xarpêt, Dîlok, Colemêrg, Qers, Meletî, Mereş, Mêrdîn, Mûş, Sem-

salan li ser wezîfeyê bin, xelk diçe ser sindoqan.

Heta saeta dengdanê neqede sindoq venabin

Li parêzgehîn ku saeta dengdayînê 07:00-16:00 ye beriya 16:00an û li parêzgehîn din jî beriya 17:00an dê deng neyên hejmartin.

Heke hemî hilbijîrê di lîsteyê da dengê xwe bidin jî bi teqezî heta saet neqede dê sindoq venebin.

Li Amedê di helbijartinê muxtariyê de şer derket

Li gundekî navçeya Sûr a Amed a Bakurê Kurdistanê di dema dengdanê de şer derket û çek hatin

bikaranîn. Kesekî jiyana xwe ji dest da, 12 kesên din jî birîndar bûn Li navçeya Sûr a navenda Amed

a Bakurê Kurdistanê li gundê Cirnekê di dema dengdanê de di navbera du gruban de li ser helbijartina muxtar şer û pevçûn derket û kesekî jiyana xwe ji dest da, 12 kesên din jî birîndar bûn.

Li gor çapemeniya Tirkîye di dema karûbarê dengdanê birêve dicû, di navbera du gruban de şerê bi dar û beran destpêkir û piştre vegeriya şerê bi çek. Di bûyerê de li gor agahiyê destpêkê kesekî jiyana xwe ji dest da, 12 kesên din jî birîndar bûn. Birîndar bi ambulansan ji nexwaşxaneyê re hatin veguhestin. Hat ragehandin hêzên ewlehiyê tevdîrên ewlehiyê yên tund wergirtine.

Peyma rîzdar Mistefa Hicrî bi hilkevta roja Şehîdîn Kurdistanê

Rîzdar Mistefa Hicrî Berpirsê Navenda Birêveberiya Giştî a Hizba Démokrat a Kurdis-

tana Îranê bi hilkevta 10ê Xakelêwê roja Şehîdîn Kurdistanê peyamek belav kir.

Dega peyamê wihaye:

Roja 10ê Xakelêwa 1326an a rojî, li dîroka netewa me de bîranîna bûyerekî cihê xembâriyê ye ku ti carî nayête ji bîrkirin.

Li wê rojê de Pêşewa Qazî Mihemed, Serkokê Komara Kurdistanê tevî Ebûlqasim Sedrê Qazî û Mihemed Husêynê Seyfê Qazî hatine sêdaredanê, lê nav û yadê wan bûye remza dîroka xenat û berxwedaniya Kurdistanîyan.

Xelkê Kurdistanê li wê rojê de ku bi roja Şehîdîn Kurdistanê hatiye navdêr kirin, serdana mezârê Şehîdan û malbatê wan dikin û pîymana domandina rîbaza Şehîdan li gel riha wan nû dikin.

Roja 10ê Xakelêwê, wateyekî hevpar bal xelkê Kurdistanê heye, ev jî domandina rîbaza pir serweriya Şehîdan û zindî ragirtina rîbaza neteweyî ye Pêşewayê Kurdane.

Li wê rojê de, tevî serî tevandin li hember riha paqije şehîdîn Kurdistanê de û pîyman nû kirina tevî rîbaza wan, em silavê emegdariyê dişînin bo hemî malbatê serbilinde Şehîdan.

Li Efrînê 4 kes ji aliye grûpê çekdaran ve hatin revandin

Grûpê çekdar ên opozisyonâ Sûriyeyê yên bi artêşa Tirkîye re herêma Efrînê dagîr

kirine, 4 welatiyên Kurd ji Efrînê revandin.

Rêxistina Mafên Mirovan li Efrînê belav kir, grûpê çekdar a bi navê "Polîsa Leşkerî" roja 26ê Adarê welatiyê bi navê Mistefa İbrahîm û nahiya Mabeta revand, ku berî rojekê ji herêma Şehbayê vegeriyabû Efrînê.

Diyar kir jî, roja 25ê Adarê Şêx Mihemed İsmâîl ji mala xwe ya li taxa Eşrefiyê ya Efrînê hat revandin û heta niha çarenivîsa wî ne diyar e. Herwiha roja 17ê Adarê jî welatiyê bi navê Farûq Mihemed Şêxo li nahiya Mabeta ji aliye Polîsa Sîvîl ve hat revandin û heta niha çarenivîsa wî ne diyar e.

Rêxistina Mafên Mirovan li Efrînê ragihand jî, welatiyê bi navê Mihemed Eslan ji roja 11ê Adarê ve ji aliye Polîsa Leşkerî ve hatiye revandin û heta niha çarenivîsa wî jî ne diyar e. Şes sal di ser dagirkirina herêma Efrînê ji aliye artêşa Tirkîye û grûpê çekdar ên ser bi wê ve derbas dîbin û heta niha zêdetir ji 9 hezar kes hatine revandin ku çarenivîsa hejmareke mezin ji wan nayê zanîn. Li gor çalakvanê Efrînê, grûpê çekdaran bi armanca ku kurdên Efrînê neçar bibin dest ji cih û warê xwe berdin û koçber bibin, welatiyan direvîn û eşkence didin, pere, fidye û bacan ji wan distînîn.

X i d i r U s o

Di dema şerê Cihanê yê 2. de, Tirkîye û Iran nêzî sîyaseta Almanya û Italya ya faşist bûn û meriv dikari bêje dost û hevkarên hev yên veşartî bûn. Loma Sovyet û Birîtanya artêşen xwe xistin Iranê. Bi ketina van artêşan ya 1941, Mihemed Riza Pehlewî, di dewsâ bavê xwe de bû desthilat. Loma di wê demajoyê de, dewleta Iran polîтика xwe ya li hember Kurdan bi temamî guhert; hinek qedexeyê li hember gelê Kurd hat rakirin û kesen hatibûn nefikirin disa bi şünde hatin vegerandin.

Gava ku artêşen Sovyet û Birîtanya ketin Iranê, herdû dewlet jî bi Iranê re peymanek îmze kirin: Li gorî vê peymanê, artêşen herdû dewletan jî piştî şer herî pir di hundir şeş heyvan de wê Iranê terk bikin. Loma ew di dema dagîrîya Iranê de, ji xeynî Azerbaycan û Mahabadê, têkelî rêvebirina karê dewleta Iranê, yên hundur û derve nebûn.

Weke tê zanîn, hêza Sovyetê ya dikeve Azerbaycan û Kurdistanâ Rojhîlat, xwe wek hêzek azadîxwaz û pişgirê gelê bindest rî da. Loma ji alî herdû gelan bi kîf û şahî hatin pêşwazîkirin.

Piştî ku hêza Sovyetê ket herêma Kurdistanê, ji bo ku xwe hêzek demî didît û pîrsîgirêkîn girîng dernekeve pêşîya wan, diviyabû bi gelên xwecî yên herêmê re têkilîyen xweş deynin. Loma Karbîdestê dewleta Sovyetê, têkelîyen xwe bi rewşenbîr, axa, şêx û serokeşîren Kurd re danîn û wan vexwendî Sovyetê kirin. Li ser wê daxwazê civata Kurd, heyetek şand Azerbaycana Sovyetê. Piştî ku ew heyet vegerîya, di 16 Îlon 1942 yan de, civînekê li dar dixin û bi navê Komeleyî Jîyaneweyî Kurd, bi kinahî Komel, rîxistinê ava dikan. Komel di demek kin de bi hêz dibe û bi navê Nişîman rojnameyekê derdixe. Şeweyê Alarengîn yê dawîn û sirûda ey Reqîb jî alî rîxistina Komel ve tê amadekirin.

Di 1945 an de, karbîdestê Azerbaycana Sovyetê, di bin serokatîya Qazî Mihemed de disa heyetek Kurd, vexwendî Baku'ye dike. Serokwezîre Komara Azerbaycanê Cafer Bakirof, ji heyeta Kurd re pêşniyara ku di hundir sînorê.

KOMARA KURDISTAN

Azerbaycanê de otonomîyekê bixwazin dike; lê heyeta Kurd vê pêşniyara naejirîne. Piştî pêşniyara damezirandina Partîyek Demokratîk dike. Ji bo parastina xwe Kurd daxwaza alîkarîya çekan ji Bakirof dîkin û Bakirof jî sozê dide ku wê çekan ji wan re bişîne.

Kurd bi bawerîya bi Sovyetê tevdigerin û biryaren xwe didin. Berpirsêr Kurd, di her

Brno û Martînî ku ji artêşa Iranê stendibûn, dide artêşa Kurd. Wê gavê hejmara leşkerê Komara Mahabadê dige-hîje 13.000 an.

Bi avabûna Komara Mahabad re, zimanê Kurdî dibe zimanê fermî yê yekemîn; dibistanê Kurdî hatin vekirin; pirtûk, kovar û rojnameyêni bi Kurdî hatin çapkirin û weşandin. Tiyatroya Kurdî hat

îdarekirin kir. Ev pêşniyar bi Qazî Mihemed maqûl hatibû, lê bi serê xwe nikarîbû biryar bidaya. Piştî ku bi balyozê Sovyetê şêwîrî, balyoz, li hemberî vê pêşniyara Iranê derket; pejirandina vêna li hemberî Komara Azerbaycanê wek îxanetekê şîrove kir. Lewra di vî warî de, di nava Azerbaycan û Komara Kurd de peymanek hebû.

Archi Mahabadî heyva Îlona 1946 an de, alîgirê Ataseyê Emrîkî Archi Roosevelt, bajarê Mahabadê ziyaret kir; bi berpirsêr Komara Mahabadê re peywendî danî. Ji Kurdan pêşwazîyek baş dit. Wê gavê dibê ku "di rewşek werê de, Dewletê Emrîka yên Yekbûyî, ku nikaribe piştîriya destxistinê Kurdan bike jî, tu egerek mafedar tuneye ku li

Sovyetê Haşîmov. Ew jî ji wan regot; "metirsin, tiş nîn e".

Di wê demê de, desthilata Kurd di bin serokatîya Qazî Mihemed de, di 5 Berçile 1946 an de ji bo parastina Mahabadê, komîtak şer ava dîkin. Piştî biryara dewleta Iran ku têkevin herêma Komara Mahabadê, weke ku Sovyet tu helwestê rî nade, serokê eşîra Şikakan Umer Xan û hinek axayê din bi rîya balyozê Emrîka yên Tebrîzê ji desthilata Iranê re têl dikişin ku wê girêdayî wan bin.

Piştî ku Kurd, dinêrin artêşa Iranê ket Azerbaycanê û Sovyet bêdeng dimîne, berevacî vêna jî Emrîka û Brîtanya, bi her awayî piştîri û hevalbendîya dewleta Iran dîkin, baş dizanin ku bi çekêن xwe yên sivik nikarin bi artêşa Iran,

gavavêtina sîyasî de bi berpirsêr Sovyetê dişêwirin. Loma ji bo têkilîyen Kurd û Sovyetê yên sîyasî û çandî bi rîkûpêk bimeşe, li ser daxwaza Kurdan, di Îlona 1945 an de, balyozê Sovyetê Haşîmov li Mahabadê komelak bi navê Navenda Têkilîyen Çandî vedike. Di Cotmeha 1945 an de jî, di bin serokatîya Qazî Mihemed, Rêxistina Komel dicive û navê xwe wek Partîya Demokrat a Kurdistanê diguhere.

Di Mijdara 1945 an de, Sovyet mekînak çapê dîyarî Kurdistan dike. Bi vê mekînê gelek pirtûk, kovar û rojnameyêni çapkirin. Di wê demê de, dest bi derxistina rojnama Kurdistan jî tê kirin.

Azerbaycana Iranê, di 12 Berçile 1945 an de, Komara xwe ûlan dike û dixwazin Kurdistan jî di hundir sînorê wan de wek herêmek otomom bêt dîtin, lê Kurd vê daxwazê red dîkin. Pêşwayê Kurd, ji berpirsêr Sovyetê re dibê; "Tu kes nikare me zorgayî ketina bin desthelatîya netewak ji xwe bi şûndetir bike, heger em têkevin zorek werê, wê gavê em li hemberî desthilatîya Iran durnayê".

komara kurdistanê 2Di 22 Çile 1946 an de, piştî ku Qazî Mihemed agahdarî dide berpirsêr Sovyetê, li Mahabadê li meydana Çarçira Komara Mahabadê ûlan dike. Ji bo parastina Komarê artêseke netewî hat sazikirin. Hêza Pêşmerge, cihê hêza polîs û leşkerêne dewleta Faris girt. Wê gavê Mistefa Barzanî tevlî 2000 pêşmergeyêni xwe beşdarî artêşa Komarê bû. Karbîdestê Sovyetê çekênen sivik, li dora 5000 tufengêni

avakirin û yekem car, jîna Kurd, beşdarî jîyana sîyasî û çandî ya welat bû. Karmendên

Kurd, cihê yên Faris û Azerîyan girtin

Komara Mahabad, tenê li der û dora Mahabadê desthilatî dikir. Lê bajarê Bane, Serdeş, Saqiz, Sine û Kerمانşah'ê hîna di bin dagîrîya Iran û Brîtanya de bûn. Artêsha Kurd jî dixwest hemû bajarên Kurdistanê rizgar bike. Birîtanya û Emrîka destûr nedida ku ev herêm têkevin destê Sovyetê. Loma her du dewletan jî bi israr dixwestin Sovyet ji Iranê derkeve.

Kurdistan MahabadArtêsha Kurd biryar da ku êrîşî hêzên dagîrker yê li Saqizê bike, lê berpirsêr Sovyetê bi tundî li hemberî vê daxwazê derketin û gotin; "bi tu warî em alîkarîya we nakin". Di buhara 1946 an de, Sovyet leşkerêni xwe ji Iranê bi şünde kişand.

Piştî ku Sovyetê artêşa xwe ji Azerbaycan û Kurdistanê

hemberî bidestxistinê Kurdan derkeve. Lê piştî du heyva ku dewleta Iran, biryara ku ji nû de Azerbaycan û Kurdistanê dagîr bike stend, balyozê Emrîka George F. Allen bi daxwîyanîyekê piştîriya vê helwesta Iran ya mêtinkar kir.

Dewleta Iran biryara girt ku di 12 Berçile 1946 an de, leşker bişîne Azerbaycanê. Ji bo ku Sovyet wan neparast, kar-

loma ji bo ku xisarek mezin çê nebe, di 17 Berçile 1946 an de bajarê Mahabadê radestî artêşa Iran dike.

Di 21 Berçile 1946 an de, serokê artêşa Iran Hûmayûnî, 45 kes ji serok, rîvebir û karbîdestê Komara Mahabad û Partîya Demokratîk Kurdistanê, li avahîya beledîya Mahabadê dicivîne. Doza çekênen ku Sovyetê dabûn wan û yên ku artêşa Kurd, ji artêşa Iran stendibûn, li wan dike û piştî civînê, wan tevan davêje zîndanê.

Dewleta Iran, di 23 çile 1947 an, bi darazek leşkerî ya ji raya giştî re veşirtî, pêşewayê Kurd Qazî Mihemed, Birayê wî Evdilqadir Sadrî û pismamê wî Mihemed Huseyîn Seyîfî bi cezayê mirinê ceza dike û di 30 Adar 1947 an de tevlî hevalbendîn wan yên din wan bi dar dadikin.

Piştî ketina Komara Mahabad, hemû sazî, dezgeh û qanûnêne dewleta Kurd hatin qedexekirin; pirtûk, kovar, rojnameyêni Kurdî û prwerdeya bi zimanê Kurdî hat qedexekirin û zimanê fermî dîsa bû yê Farisî. portal.netewe.com

kişand, bi daxwaza çareserkirina pirsgirêka Kurd ya bi aşitî, dewleta Iranê Qazî Mihemed, di tebâxa 1946 an de vexwendî Tahranê kir. Serokwezîre Iranê pêşniyara ku Kurdistan di hundir sînorê Iranê de, ji alî walîyekî ve bêt

bidestêne dewleta Azerbaycanê reviyan Sovyetê. Dewleta Iran, bêberxwedana Azerîyan ket Azerbaycanê.

Piştî ku Iran biryara dagîrîya Mahabadê stend, Komara Mahabadê heyetekê şand Tebrîzê, cem balyozê

Gandiyê Kurdistanê

Erdnîgariya (cografyeya) Kurdistanê, di sala 1639an de bi peymana Qesrî Şêrîn di navbeyna İmparatorîya Osmanî û Farisî de bû du bes. Bi besbûna Kurdistanê, jiyana neteweya kurd jî beş bû, mejî, serî, aqlê neteweya kurd jî ji hevûdu dûr ket. duwarên biyanibûnê û eleqeyen qutbûyi bi ragehandina damezirandina Komara Kurdistanê ya Mehabadê ji holê radibe.

Mirov dikare bibêje ku gelek federasyonê eşîretên kurd û mîrîtiyên kurdan, ji gelek dewletên ku di sedsala 21an de jî jiyana xwe didomînin xurttir bûne û hîn jî xwediyê fonksiyoneke mezin ya civakî bûne. Qazî Mihemed jî, ji malbeteke wisa xurt hatibû dinyayê û têgîhîstibû.

Malbata Qazî Mihemed, malbeteke herî navdar yê herêma Mukiryanê bû û li hemû herêmên Kurdistanê jî dihat naskirin. Qazî Mihemed wek endamekî rîzdar ê vê malbatê digel merivên xwe di damezirandina Komara Mehabadê de li rîzên pêşiyê cîh girtin.

Qazî Mihemed, kurê Qazî Elî yê kurê Qasimê Qazî ye. Diya wî jî ji Saqîzê bû û ji eşireta Fettullah Begî bû. Bavê wî qadî bû. Malbata Qazî Mihemed ji 400 salan zêdetir e ku li bajarê Mehabadê (Sablaxê) dijin û di nav civatê de xwediyê giraniyeke civakî û çandî û entellektûeli ne. Ji malbata Qazî Mihemed re ne bes kurdan, di hemen demê de desthilatdar û berpirsîn hukumetîn İmparatoriya Faris û Şah Riza jî hurmet û rîz digitin.

Bavê Pêşewayê kurd Qazî Elî, di sala 1930an de li Mehabadê rîxistineke kurdî bi navê "Bizava Mihemed" ava dike. Têkilya ev bizav û bavê Pêşewa, bi Şoreşa Şêx Mihemed Xiyabanî ya li Tebrîzê hebûye. Bavê Qazî Mihemed di sala 1934an de çûye ser dilovaniya xwe.

Qazî Elî, xwediyê du zarakan bûye, yek ji wan Ebdulqasim Qazî bûye, ji aliye xelkê de bi navê Sedrî Qazî tête naskirin. Sedrî Qazî ji aliye gel de wek parlementer hatiye hilbijartin û nifûzeka wî ya xurt hebûye. Piştî dawî lêhatina parlamenteira wî, bi pêşniyara Pêşewayê kurd Qazî Mihemed ji bona ku li Tehranê kar û xebatê siyasî bimeşinê, li wir niştecîn dibe.

Qazî Mihemed jî, di sala 1900î de, di nav ev malbata navdar û xwediyê nûfuzeke civakî û siyasî de tê dinyayê. Qazî Mihemed di salên biçükîya xwe de dibistan û medreseyeke dînî ku navê wê "Kutabxane" bû, xwendiyê. Wek tê zanîn di wê demê de li Iranê ciyê perwerdeyê, medrese bûn.

Qazî Mihemed, beriya ku di ciyê bayê xwe de bibe qadî, di dezgeha mudirtiya weqfan de xebat kiriye. Lî bitaybetî piştî ku Qazî Mihemed bû qadî, qedir û qiymeta wî di nav gel de zêdetir bûye.

Ew him ji zanistiya kevn û him jî ji zanistiya nû ya modern agahdar bû. Ji bona vê jî hewildaneke wî ya îlmî hebûye. Dîsa ji bona ku zimanê biyanî fér bibe hewildaneke gelek xurt nîşan dide. Wî ji derveyî zimanê kurdî, erekî, farisî, fransîzî, Ingilîzî û biçek jî rusî dizanibûye.

Qazî Mihemed, piştî mirina bavê xwe bûye dadmendê bajarê Mehabadê. Qazî Mihemed ji bona ku ji karê çandî, zanistî, agahîya xelkê hez kiriye, beriya salên 1941an, du sal jî berpirsiyariya idareya çandî ya bajarê Mehabadê kiriye, di vê qadê de xebateke gelek baş kiriye. Li Mehabadê yekem car dibistana keçan bi hewildana wî hatiye avakirin.

Ji bona vê jî dema ku ji bona Komara Kurdistanê ya Mehabadê makezagonê amade dikin, di makezagonê de mafêن jinan ciyekî gelek girîng digre. Dîsa ji bona vê piştî damezrandina Komara Kurdistanê ya Mehabadê girîngiyeke mezin dide pêşkevtina ziman, edeb û şanoya kurd.

JIYANA WÎ YA CIVAKÎ Û KOMELEYETÎ Û SIYASÎ...

Qazî Mihemed, di çareserkirina pirsgrîkên civakî û eşîrî de rolekî berçav tîne cîh. Gelek pirs û karên rojane yên xelkê, di dîwana wî de ku jê re digotin "Mehkeme" dihatin çareserkirin.

Qazî Mihemed, di destpêkê de nebûye damezrînerê Komeleya Jîyanewaya Kurdistanê (Vejiyana Kurd-Je-Kaf/JK), lî bi Komeleyê re xwediyê pêwendîyeke gelek xurt bûye û ji damezrînerê Komeleyê re rîz û hirmeta wî hebûye.

Berpirsiyaren Komeleyê, pêwendîya wî û Komeleyê têrê nedîtine û xwestine ku ew bibe endamê Komeleyê. Wê demê bitaybetî hewil dane ku Qazî Mihemed bibe endamê Komeleyê. Ew jî di encam de dibe endam û berpirsiyaren Komeleyê.

Dema ku Iran ji aliye dewletên biyanî ve hate dagirkirin, heyetên biyanî jî li bajarê Mehabadê dihatine ziyaretiya Qazî Mihemed, Bi wî re rewşa siyasî ya wê demê û Kurdistanê qise dikirine.

Di destpêkê de daxwaza berpirsiyaren Yekîtiya Sovyetê ew bûye ku Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) wek seksiyona Partiya Demokrat a Azerbeycanê ava bibe. Dema ku Qazî Mihemed û grubek hevalên wî çûn Azerbeycana Sovyetê, ev pirsa di navbeyna wan de gelek bi tundî tê minaşekirin. Eger Qazî Mihemed û havelên wî ev nîrîna Sovyetê biecidbandana, wê demê Komara Kurdistanê jî, diviya bû wek komareke serbixwe ava nebe, di nav sînorêni siyasî yên Komara Azerbeycana Iranê de bibe xwedî otonomiyeke cûda.

Qazî Mihemed û hevalên wî, biryar dan ku Partiya Demokrat a Kurdistan a Iranê ava bikin û di bin pêşengîya partiyê de, bi piştgiriya Kurden beşen din û bi taybetî jî bi piştgiriya Mele Mistefa Barzanî û hevalên wî Komara Kurdistanê ya Mehabadê ava bikin.

Piştî ku Komara Kurdistanê ya Mehabadê ava bû, Qazî Mihemed bû serokê Komarê. Piştî ku Qazî Mihemed bû serokkomarê yekem ê Kurdistanê, li tevâyî Kurdistanê û li dinyayê bû kesekî navdar û aktorê siyaseta Rojhilata Navîn.

pişt re jî ew û serokên din yên Komara Kurdistanê hatin daleqandin.

Wasiyetnameya Qazî Mihemed ya dîrokî di nav neteweya kurd de ciyekî gelek girîng girt.

Qazî Mihemed di wesiyatnameya xwe de ji kurdan re dibêje ku:

"Ji hevûdu re dijminatî nekin, hevûdu biparêzin û ji hevûdu re alîkar bin. Li hemberî zulm û zordarya dijmin xwe biparêzin, xwe nefiroşin dijmin. Dijmin heta ku karên xwe bi we bide kirin ji we re tehemmûl dike, piştre divê hûn bizanin ku hîç bawerî bi we nakek û dilî wî bi we naşewite. Neteweya kurd jî, wek her mîletekî ye û wek neteweyen din xwediyê tû kêmasyîye nîne. Heta neteweya kurd ji aliye egidî, xîret de ji gelek neteweyen azad jî pêştir e. Neteweya kurd jî wek neteweyen din yên ji bin esaretê xelas bûne. Divê hûn jî wek neteweyen din ji bin esaratê derkevin û azad bibin. Lî hûn li hemberî hevûdu zikreş nebin, xwe

parastin. Beriya vê du-sê salan bîyar dan ku Iran bibe dewletere federal û Kurdistan jî bibe herêmeke federe.

Damezrandina Komeleyê û PDK a Iranê

Li Rojhilatê Kurdistanê, neteweya kurd ji bona ku mafên xwe yên neteweyî werbigre di sala 1921an de li jîr rîberiya Simko Axa serhildanê dest pê kir. Simko Axa, di demeke kurt de hemû Rojhilatê Kurdistanê azad kir. Hezar mixabin, bi fenûfût û xapanânia dewleta Iranê Simko Axa dîl ket û li Şînoyê hate daleqandin.

Piştî serhildana Simko Axa, li Rojhilatê Kurdistanê talan, hovîtî û zulmê dest pê kir û heta sala 1940î domand.

PDKA Iranê, di 25ê Tîrmeha sala 1945an de, bi destê Qazî Mihemed û 60 hevalên wî ava bû.

Avabûna Komara Kurdistan...

Di jiyana Qazî Mihemed de avabûna Komara Kurdistanê a Mehabadê bûyerek gelek bingehî ye.

Li Iranê di dawîya sala 1945an

31 Mart 1947

Сейфи Кази

Мухаммед Кази

Садри Кази

de neteweya Azerî serhilda û bajarê Tebrîzê xiste bin kontrola xwe. Di 11yê meha 1945an de Komara Otonom a Azerbeycanê ava bû. Kurdan jî hem bi xurtî piştgiriya wan kirin û hem jî Kurdistan azad kirin.

Pêşewa Qazî jî di 22. 01. 1946an de li meydana Çarçirayê damezrandina Komara Kurdistanê ragehand. Di dema ragehandina damezrandina Komara Kurdistanê ya Mehabadê de, Qazî Mihemed di axavtina xwe de wusa digot:

"Kurdistan xwedî ciyekî stratejî û erdnîgariya (cografyeya) taybet e ku gelê kurd her tim û bi bê wê hindê ku netewe û mîletekî din di navbera wan de mesafe çêbike û wan ji hev biqetîne, tev bi hev re têde dijin û tê de xwedî malikiyeta xwe ya millî ne. Ser bihûr û dîroka wan ya derbasbûyî yek û bi giştî têde heypar in. Kurd, xwedî edeb û edet û nerîtên netewî yên wisa ne ku bi ti rengan, sedemên cûr bi cûr û ti bûyerekê nekariye sistiyek di nava bingeh û binaxê mîleta wan de peyda bike..."

ALA MEHABADÊ JI STENBOLÊ HAT

Qazî Mihemed, li ser navê PDKA Iranê û wek serokê giştî yê Komara Kurdistanê di axavtina xwe de damezrandina partiyê jîilan kir. Pişt re Komîteya giştî ya partiyê civîya, Qazî Mihemed wek serokkomar hilbijartın. Qazî

Mihemedî jî di bin serokatiya Hecî Bab Şêx de hikumetê ava kir. Hikumet ji 13 wezîran pêh dihat

Hikumeta Komarê, ala Kurdistanê ya ku di sala 1919an de li Stenbolê ji aliye Komela Teşkilatî Îçtimaiye ya Kurd ve hatibû qebûlkirin, pejirand.

Hilwêsandina Komarê û Mele Mistefa Berzanî...

Komara Kurdistanê 11 mehan li ser piya ma. Piştî dewletê ku li ser axa Iranê desthilatdar bûn, di nav xwe de ji bona parvekirina dinyayê li ser peymaneke nû li hevûdu kirin. Yekîtiya Sovyetê xwe ji Iranê vekişand û piştgiriya xwe ya bo Komara Kurdistanê û Ezerbeycanê jî qut kir.

Hikumeta merkezi ya Iranê êris bir ser Komara Kurdistanê. Diyar bibû ku li hemberî êrîşen dewleta kolonyalist û hêzîn leşkerî, kurd nikarin rawestin. Di vê qonaxê de gengeşîya rewşa nû dest pê kir.

Mele Mistefa Barzanî, di sala 1943ê de li Başûrê Kurdistanê pêşengîya serhildaneke millî kiribû. Hezar mixabin ku di enama êrîşen İngiliz û Iraqê de şikeş xwar û mecbur bû ku ew û hevalên xwe derbasî Rojhilat Kurdistanê bibin. Wek Mele Mistefa Barzanî bi xwe jî behs dike, li Rojhilatê Kurdistanê dikevin bin xizmeta neteweya kurd.

Mele Mistefa Barzanî û hevalên wî jî di damezrandina Komara Kurdistanê de rolekî girîng lîstîn, di bin serokatiya Komarê de wek xebatkar, leşker û serleşkeran kar kirin, tu caran pêşengîya xwe dernexistin pêş.

Mele Mistefa Barzanî ji bona ku rewşa dawî bi Pêşewayê Kurd re qise bike, di êvara 16. 12. 1946an de hevdîtineke dawî bi wî re pêk tîne. Dixwaze ku bizane Pêşewayê kurd dê ci bike. Di vê hevdîtinê de Qazî Mihemed ji Barzanî re dibêje: "Ji bona ku zêde xwîn nerije, mîletê min zerar nebîne, ezê xwe bidim destê dijmin." Di eyñî hevdîtinê de diyar dike ku Barzanî bi xwe jî zerar nebîne û Iranê terk bike.

Mistefa Barzanî di heman hevdîtinê de Ala Kurdistanê ji teslim digre, piştî meşeke dirêj û şerekî dijwar derbasî Yekîtiya Sovyetê dibe.

Dîlketina Serokên Komarê û Dadgehkîrina Wî...

Komara Kurdistanê piştî êrîşêke leşkerî ya dijwar hate rûxandin. Serokên wê jî, Qazî Mihemed, Seyîfi Qazî û Sadîr Qazî di 20.12.1946an de ji aliye dewleta Iranê ve hatin girtin. Dîlketina wan, neteweya kurd ji qetîfama dewleta Iranê xelas nekir.

Belê Qazî Mihemed Gandîyê Kurdistanê bû. Hezar Mixabin Iran ne Engîlstan bû.

Qazî Mihemed û serokên din yên Komara Kurdistanê di dadgehî de bi awayekî nehiqûqî hatin darizandin. Qazî Mihemed, mafê neteweya kurd, meşrûbuna Komara Kurdistanê ya Mehebadê, ala û surûda Kurdistanê gelek aşkere parast.

Hezar mixabin piştî dadgeheke bêhiqûqî Qazî Mihemed, Seyîfi Qazî û Sadîr Qazî bi lezûbez di 31. 3. 1947-an de li Meydana Çarçiraya hatin daleqandin.

Ibrahim GÜCLÜ

78. salvegera şehîdên Komara Mahabadê

Îro 76emîn salvegera şehadeta Serokê Komara Kurdistanê yê Mahabadê Qazî Mihemed û hevalên wî ye.

Qadî Mihemed ku Ala Kurdistanê, Sirûda Kurdistanê, kevneşopîya berxwedana bi rûmet û xwerêveberîya Kurdan li pey xwe hişt, bû yet ji navê sembol yên berxwedana gelê Kurd. Di roja 22.01.1946ê de bi amadebûna xelkê Mahabadê, mîvanê herçar parçeyên Kurdistanê, rîvebirên PDKî, serokên eşîran, pêşmerge û Mela Mistefa Barzanî bi serperestîya Qazî Mihemed li meydana Çarçira ya Mahabadê, ala netewî ya Kurdistanê pêl da û sirûda netewî hat xwendin. Bi xwendina Ey Reqîp û duayan Komara Kurdistanê hat ragihandin. Di 11ê Sibata 1946an de, di civîna Meclîsa Millî ya Kurdistanê ku ji 30 endaman pêk

dihat, Qazî Mihemed ji bo serokkomarîye hat hilbijartin. Lijneya Wezîran a ji sêzdeh kesan hat avakirin Hacî Baba Şêx ji bo serokwezîrtîyê, Mihemed Husêن Seyfî Qazî Wezîrê Parastinê û Mela Mistefa Barzanî ji wek Serokê Sererkanîye hat hilbijartin. Di heman rojê de Meclîsa Millî ya Kurdistanê Kurdî wek zimanê fermî yê dewletê, "Ey Raqîb" sirûda Kurdistanê û ala rengîn ji wek ala Kurdistanê hilbijart.

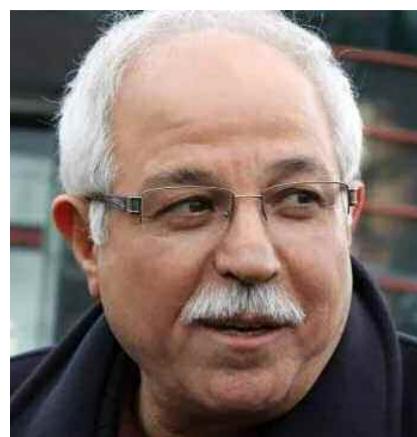
Meclîsa Millî ya Kurdistanê bîyîr da ku qada perwerdeyê baştır bike û yasayêne damezrandina perwerdeya seretayî ya giştî û mecbûrî derxist. Ji zarokên malbatêñ feqîr re alîkarîya aborî, cil û berg û pirtûkêñ dersê hatin dayîn. Meclîsa bal kişand ser girîngîya xebatê çandî û pêşî pirtûkêñ helbestêñ du helbestvanêñ Kurd Hejar û Hêmin li çapxaneya dewletê çap kir. Di demek kurt de dibistanêñ Kurdî hatin avakirin û perwerdeya bi Kurdî dest pê kir. Di vê çarçoveyê de rojnameya "Kurdistan" û kovarêñ Hawar, Hilale, Agir, Gelawêj û Niştiman derketin. Weşanêñ radyoya Kurdî hatin destpêkirin û ji bo pêşistina ziman û wêjeya Kurdî çalakî hatin lidarxistin. Dema ku Sovyet di 9ê Gulanê de ji axa Îranê vekîşıya, artêşa Îranê di 17ê Kanûnê de êrişî Mahabadê kir û Komara Kurdistanê wêran kir. Di 30ê Adara 1947an de Serokkomar Qazî Mihemed, Serokwezîr Hacî Baba Şêx û Wezîrê Parastinê Mihemed Husêن Seyfî Qazî li Meydana Çarçira ya ku komar lê hatibû avakirin, hatin darvekirin.

Qazî Muhammed di wesiyetnameya xwe de bi van gotinan hisyarîya yekîti û tifaqê da Kurdan: "Ez saetêñ dawî yên jiyana xwe dijîm. Ji bo Xwedê êdiñ dijminatîya hev nekin, piştgîrîya hev bikin û li hember dijmin û zaliman bisekinin. Xwe belaş nefiroşin dijmin."

Dijminen gelê kurd pir in, zalim û hov in. Sem-bola serkeftina her gel û neteweyekî yekîti, hevkarî û hevgirtin e. Her gelê ku yekîtiya xwe neparêze û nebe tifaq, her tim di bin zexta dijmin de ye û tê perçiqandin. Tiştekî Kurdan ji gelên din yên li ser rûyê erdê dijîn kêm nîne. Bi rastî ji bi lehengî û fedakarîya xwe hûn li pêşîya gelên ku ji bindestiyê rizgar bûne de ne. Dijmin bi qasî ku karê wî bi te hebe te dixwaze û piştî ku karê wî biqede, qet ji te razî nabe, tucarî te efû nake. Gelên ku ji çewsandina dijminen xwe xilas bûn, wek we bûn, lê ji bo rizgarîye bûn yek. Wek hemû gelên li ser rûyê erdê ji bindestiyê xilas bibin. Ger hûn bibin yek, hesûdîya hev nekin, xwe nefiroşin dijmin hûnê ji xilas bibin."

Em wek Rojeva Kurd hemû şehîdên Komara Mahabadê û şehîdên Kurd û Kurdistanê yad dikin, ruhê wan şad û cihê wan bihuşt be.

İdama Qadi Mihemed / Pirtuka Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî

Ibrahim GUÇLU

"Ez bi çend rîzan Mele Mistefa ji we re bidim danasîn. Di dînyayê û dîrokê de kesen şexsiyetmezin û dûrbîn û leheng û bişeref û hûmanîst û azad û bêtirs hene. Barzanî ji yek ji wan kesan e."

Komara Mehabadê ya Kurdistanê di 22.01.1946an ava bû û 11 mehan li ser piya ma. Piştî dewletêni ku li ser axa Îranê desthilatdar bûn, di nav xwe de ji bona parvekirina dînyayê li ser peymaneke nû li hevûdu kirin. Yekîtiya Sowyetê xwe ji Îranê vekişand û piştgîriya xwe ya bo Komara Kurdistanê û Ezerbeycanê ji qut kir.

Hikûmeta merkezî ya Îranê êriş bir ser Komara Mehabadê ya Kurdistanê. Diyar bibû ku li hemberî êrişen dewleta kolonyalîst û hêzên leşkerî, kurd nikarin rawestin. Di vê qonaxê de gengeşîya rewşa nû dest pê kir. Mele Mistefa Barzanî ji bona ku rewşa dawî bi Pêşewayê Kurdistanê Qadi Mihemed re qise bike, di êvara 16. 12. 1946an de hevdîtineke dawî bi wî re pêk tîne. Dixwaze ku bizane Pêşewayê kurd dê çi bike. Di vê hevdîtinê de Pêşawayê Kurd Qazî Mihemed ji Barzanî re dibêje: "Ji bona ku zêde xwîn nerije, miletê min zerar nebîne, ezê xwe bidim destê dijmin." Di eynî hevdîtinê de diyar dike ku Barzanî bi xwe ji zerar nebîne û Îranê terk bike.

Serokê Efsanewî yê Neteweya Kurd Mistefa Barzanî di heman hevdîtinê de emaneta xwe ya pîroz Ala Kurdistanê, ji Pêşawayê Kurd Qadi Mihemed teslîm digre, piştî meşike dirêj û şerekî dijwar li hemberî Îranê, Tirkîyê, Iraqê derbasî Yekîtiya Sowyetê dibe.

Hezar mixabin Komara Mehabadê Kurdistanê pîştî êrîseke leşkerî ya dijwar hate rûxandin. Serokên wê ji Qadi Mihemed, Seyfî Qazî û Sadîr Qazî di 20.12.1946an de ji aliye dewleta Îranê ve dîl hatin girtin.

Qadi Mihemed Gandîyê Kurdistanê bû. Hezar Mixabin Îran ne Engîstan bû.

Qadi Mihemed û serokên din yên Komara Kurdistanê di dadgehê de bi awayekî nehiqûqî hatin darizandin. Wan ji di dadgehê de neteweya kurd û Konmara Mehabadê ya Kurdistanê bi cesareteke medenî û hiqûqî û neteweyî û layiqîya serokbûna xwe parastin. Hemû tawanêñ dadgehê red kirin. Li hemberî heqereten qadiyêñ dadgeha Îranê yên faşîst rawestîyan.

Qadi Mihemed, mafê neteweya kurd, meşrûbûna Komara Mehabadê ya Kurdistanê, Al û Surûda Kurdistanê gelek aşkere parast.

Parastiina Qadi Mihemed û têkoşerên din yên Komara Kurdistanê, li hemberî dijminen gelê kurd parastin û helwêsteke dîrokî bû.

Qadi Mihemed di dadgehê de

gelek aşkere desthilatdarên Îranê tewanbar kir û got: "Ez di quncên girtîgehê de dengê xwe li dijî dewleta Tehran û serokêñ wê bilind dikim û dibêjim ku hûn gunehbar in, ne em. We welatê me dagir kiriye. Tevâhiya ev serpêhatî û bûyeran encama siyaseta dagîrker a dewletê ye. Ger dewlet hemû kurdan bi xayîn dizane, bila ji kurdan vegeler, kar û barêñ xwe bi xwe bigrin destê xwe. Ev bûyeran di encamê de bûye ku we bi xwe makezagon binpêkiriye. Niha jî ez tenê bi xwe demokrasiye di Kurdistanê de xurt dikim û pêşve dibim û tu hêzeke biyanî haydarê min nebûye. Bêpar bûna gelê Kurd yê bûye haydarê min, ji bo birêvebirina van kar û xebatan e." Pêşewa Qadi Mihemed di heman demê de Barzanîyan jî li hemberî dadgehê diparêze û dibêje:

"Mele Mistefa Barzanî kesekî bîyanî nebû ku hatibû Kurdistanê. Kurdistan mala her kurdekî ye. Barzanî, ji bona ku şert û zurufan xwest, ji odayeke mala xwe derbasî odayeke din bû.... Ez bi çend rîzan Mele Mistefa ji we re bidim danasîn. Di dînyayê û dîrokê de kesen şexsiyetmezin û dûrbîn û leheng û bişeref û hûmanîst û azad û bêtirs hene. Barzanî ji yek ji wan kesan e."

Hezar mixabin piştî dadgeheke bêhiqûqî Qazî Mihemed, Seyfî Qazî û Sadîr Qazî bi lezûbez di 31. 3. 1947-an de li Meydana Çarçiraya hatin idam kirin. İdama wan li Kurdistanê bû darbeyeke gelek mezin. Li Kurdistanê bû sedem ku qonaxeke nû dest pê bike. Lewra rûxandina Komara Mehabadê ya Kurdistanê û idama Peşawa Qadi Mihemed û berpirsiyaren Komarê di dîroka Kurdistanê de di şertîn Şerîsar de bûyereke gelek girîng bû. Ji bona dînyayê ji rûreşiyek bû.

Neteweya kurd piştî 76 salan hîn re û rîbaza Qadî Mihemed û berpirsiyaren Komara Mehabadê ya Kurdistanê qedirbilind û pîroz qebul dikan. Wan wek rîberen xwe dipejîrinin û ji wan re xwedî derdi Kevin. Wan di dilê xwe de vedişîrinin.

DİVÊ PIRTÜKA SEROKÊ KURDISTANÊ MESÛD BARZANI MITLEQA BÊ XWENDIN...

Wek tê zanîn Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî du pirtûkên bi navê "Barzanî û Hareketa/Bizava Azadî û Neteweyî ya Kurd" hatibû nivîsandibû Pirtûk ji aliye weşanxane ya Dozê ve Tirkî hatibûn çap kirin. Ev du pirtûkan di dîroka Kurdistanê de roniyeç çêkiribûn. Ji aliyeñ gelek kurdan ve hatibû xwendin û hatibûn pejîrandin.

Pirtûka 3emîn yê Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî jî, ji aliye Weşanxane ya Dozê ve hat weşanîn. Pirtûk bi navê "Barzanî û Hareketa/Bizava Azadî û Neteweyî ya Kurd - III - Şoreşa Gulanê (1975-1990)" hatiye çap kirin.

Pirtûk 455 rûpel e. Ji 5 beşan/biran pêk tê. Di her beşekê/birekê de bûyeran gelek dîrokê hatine rojevê û hatine şirove Kirin..

Em dema li wan 5 beşan binêrin tabloya li jêr dê bê pêşîya me.

Beşa Yekemîn: Destpêke Şoreşa Gulanê

-Piştî têkçûna 1975an şert, qewimandin, jînûve plankirina têkoşîna neteweyî

-Nexweşîya Serokê Nemir Meele

Mistefa Barzanî û Seredaniya Emerîkayê

-Destpêkirina Şoreşa Gulanê -Avakirina Komîteya Mûwaqqvet ya PDKE

-Konferansa Berlinê -Komelaya Xwendevanê Kurd li Ewrûpayê

-Li Diasporeyê rîexistinê partiyê jînûve organize kirin

-Tehdit û pêşîgirtina SAVAKÊ

-Nameya Dewleta Sûriyeyê

-Li Viyanayê li hemberî min suîkast

-Wefata Nemîr Serokê Kurdistanê Mele Mistefa Barzanî -Civîna Şawaneyê

Beşa duyemîn: Kongreya 9emîn ya PDKE

-Civandina Kongreya 9emîn -Rapora Politik ya Kongreya 9emîn ya partiyê

-Biryarê Kongreya 9emîn û parvekirina wezîfayan

Beşa sîyemîn: Çalakî û Rêxistinkirina Şoreşa Gulanê

-Piştî Kongreya 9emîn rîexistinkirin û pêşistina partiyê

-Damezrandina Cepheya CUDÊ

-Erişâ li dijî gora Serokê Nemir Mele Mistefa Barzanî

-Di Şoreşa Gulanê de xebat û hewildanêñ rîexistkirinê

-Şertîn penaberan û xizmet-rolevan di Şoreşa Gulanê de

Beşa çaremîn: Ziyareta Liqa Yekemîn û Herêmîn Hatîbûn Rizgarkirî...

-Mayina min li Herêma Yekemîn, Rewşa Leşkerî û Rêxistînî

-Bandora Komîteya Lépirsîn û Miraqebeyê (Kontrolê)

-Dest Ji Herêma Yekemîn Berdan û amadekariyê jînûve vegere

Beşa pêncemîn: Di Pêvajoya Şoreşa Gulanê de Pêwendiyê PDKE yê Hundir û Derve...

1-BI RÊXISTINÊN KURD RE DANÛSTANDIN: BI YNKÊ RE PÊWENDİYÊN ME

-Projeja Hevkarî ya di navbera PDKE û YNKÊ de

-Bi Partiya Demokrat ya Kurdistan-Îranê re pêwendî

-Partiya Sosyalist re pêwendî

-Bi Partiya Komunîst ya Iraqê re pêwendî

-Bi PKK re pêwendî

-Pêwendiyê PDKE Iraqê bi BDK - Bakur û PDK-Sûriyeyê re

-Pêwendî bi Grûbêñ İslâmî yêñi bi Îranê re girêdanbûn

-Bi PASOKÊ re pêwendî

2-PÊWENDİYÊN DERVE: BI REJİMÊ RE HEVDÎTIN...

-Bi Dewleta Îranê pêwendî

-Bi Dewleta Sûriyeyê re pêwendî

û bi Dewleta Suriyeyê re despêkirina pêwendiyê fermî

-Bi Dewleta Lîbyayê re pêwendî

-Bi Tirkîyeyê re pêwendî

-Pêwendiyê Partiyê di pêvajoya Şoreşa Gulanê de bi Dewletê Ewrûpayê û Emerîkayê re...

Ev Pirtûka Serokê Kurdistanê Mesûd Brazanî jî, pirtûkeke gelek girîng e. Dîroka nêzik ya Azadî û Rizgarîxwaz ya Başûrê Kurdistanê pêşkêşî me dike. Şoreşa Gulanê bi gelek tefferrûat tîne rojevê. Di pirtûkê de belge, şirove, agahjdariyê gelek giring cî girtine.

Divê Pirtûka Serokê Kurdistanê her kurdperwerek û siyasetvanek û nivîslarek û hunermendekî Kurdistanê bixwîne. Şirove bike û binirxîne. **Diyarbekir, 31.03.2023**

Projeyê ûngilîs li Kurdistanê - 1

Xwendevanê delal, em ji rôzenivisa "Berhemên kurdzanen me" vê carê beşek ji cildeya 2an ya berhemâ zanyari ya kurdzanen mezin profêstor M. Lazarev ya bi sernavê "Împêriyâlîzma û pirsa kurdan (di salen 1917-1923)" raberî we dikin. Îro em beşa pêşin a bi sernavê "Projeyê ûngilîs" raberî we dikin.

Her sê cildeyên profêstor M. Lazarev ji alîyê Têmûrê Xelîl da ji rûsî hatine wergerandin, herduyên pêşin çap bûne, ya 3an heta niha jî çap nebûye, lê bo çapê amade ye.

Rêvebirê bernameyê û wergera ji rûsî:

Têmûrê Xelîl Berhemên kurdzanen me - 74

Wek ku tecrûbeya mehêne pêşin yên hukumdarîya ûngilîs li Îraqê dane xuyanîkirin, tenê bi karanîna mecalen eskerî-cendirmeyî va ew pirsanîn nikaribû bihata safikirinê ne diaspêkta hundurîn da, ne jî ya der va da. Serhildana sala 1920-î nîşanî serokatiya Împêriyâya Brîtanîyayê kir, ku pêwîst e bi lez bingeha "dîwarê" sîyasî çê bikin bona bikaribin rîjma xwe ya dagîrkarîye li Îraqê bi ser xin. Ew yek him derheqa temamîya welêt da bû, him jî derheqa mentiqen kurda da bû. Gerekê sistêma sîyasî ya bi hêz û kardar bihata rîkîkîrinê, ya ku gotî bibûya kefîliya serketina berjewendîyen împêriyâstên Brîtanîyayê li Îraqê, herwiha li Kurdistanâ Başûr jî. Ew problêmeke sade nîbû, xwesma "para wê ya derheqa kurda da", ji ber ku bilî dijwarîyê "tabiyî", ku me derheqa wan da çend cara gotîye û gelek kesen ji der hatî jî di nav peywandîyen xwe tevî eşîren kurda ew yek ser xwe texmîn kirine, herwiha lazimayî pêşda dihat bi rewşa li Kurdistanâ Rohilatê, Roavayê û Bakûr ra hesaba rûnên, ku wan dema rewseke tevlihev û ne dîyar bû. Ew problêm gerekê bi du dereca bihatana safikirinê: ji alîyê serokatiya Brîtanîyayê li Îraqê û serokatiya sîyasî ya here bilind li Londonê û Dêliyê.

Ber dîwana Brîtanîya dagîrkar pîrseke sext û dualî sekinîbû: goveka (çap, menzîl, çarçove) gêografi ya wê para Kurdistanê kîş bikin, ku kurd de'w dikirin, û bi wê ra jî-cûrê serkarîkirina wê. Ew herdu jî karekî nû û pir dijwar bûn, ji ber ku ûngilîs hîc cara di aspêkta praktik-sîyasî da rû bi rû rastî pîrsa kurda ne hatibû. Derheqa Kurdistanê da her tenê tiştek ber çava bû, ku ew di nav Tîrkiyê û Farizistanê da hatîye percekirin. ûngilîs û dewletên Roavayê yên mayîn, ku destbi safikirina problêma kurda kirin, tenê berjewendîyen xwe dane ber çava û ji ber wê jî di destpêkê da sîyaseta dijî daxazên gelê kurd meşandin.

Arnold Wilson berî gişka pêşnîyara safikirina pîrsa kurda li Îraqê kir. Cîyê sereke di nav wê da qedera navçeyen bakûr yên Îraqê bûn, ku kurd lê diman. "Wilayeta Mûsilî û Dêre-Zor, - ew 20ê sibatê sala 1919a ji wezîre alîyê pîrsen Hindistanê ra nîvîsiye, - gerekê bikive nav teşkîla Îraqê, herwiha ew perçen Kurdistanê jî, ku niha dikevine nav wilayeta Mûsilî

û yên ku nakekine nava dewleta Ermanîstanê ya pêşdemê, ango temamîya hewza Zaba Mezin", û vira gerekê warekî peyda bikin bona cîwarkirina aşûriya, "eger ew dil bikin vegeerin". "Kese gotî" sînorê bakûr yê Mûsilî gerekê di navbera çemê Zaba Mezin û derya Wanê ra derbaz bibe, ango A. Wilson pêşnîyâr dikir temamîya Sûriya Rohilatê (perçekî wê da jî kurd hebûn) û piranîya para Anatolîya Başûr-Rohilatê bikine bin hukumê ûngilîs, ku hema bêje hemû binecîyen wê kurd bûn

Çi ku dimîne derheqa alîyê pîrsîyê sîyasî da, A. Wilson ser vê bawerîyê bû: "Pîrsa avtonomîyake çawa bidne kurdên Kurdistanê, diha rind e bihîlin ser me, lê ne ku ser konfîransa aşîtyê. Lê eger statûya cihê bidne Kurdistanê, vira gerekê pênc wilayet hebin". Bi bawerîyâ wî, ne ku "mîrê ereba", lê komîsarê Brîtanîyayê yê tewribilind gerekê serokati li hemû Îraqê bike.

1. Wilson li Parîsê ew projeyâ safikirina pîrsen Îraqê û kurda raberî dîlêgasyona Brîtanîyayê kir. Ewî pîrsa derheqa sînorê bakûr yên wilayeta Mûsilî kiribû nava para dewleta ereba li Îraqê: gerekê navça Cizîrî-îbin-Omar (Cizîra niha), Nîsîbîn, Ûrfâ û Dîyarbekir biketana navê, ango, temamîya para başûr ya Anatolîya Rohilatê an jî Kurdistanâ Başûr-Roavayê. Wilson bi xwe ser wê bawerîyê bû, ku mîsîya wî ya li Parîsê, ku gorî daxaza bi cûrê "Îngilîs-Hindîyê" (54) qeydekirina problêma Îraqa piştî şer bû, wê bi ser keve. Li konfîrânsê, ewî nîvîsî ye, "pîrsa derheqa Kurdistanê da paşda hate êxistinê bi pêşnîyara me, ku emê li Kurdistanâ Başûr dewleta kurda ya avtonom saz bikin bin serokati û parastina Brîtanîyayê" (55). Lê rastîyê, pîrs diha sext bû û derheqa wê da emê paşê gîlî bikin.

Bi vî awahî, projeyâ Wilson bi bingehê xwe va ya dagîrkarîye, bindestkirinê û dijî kurda bû. "Înglo-Hindî", ku bi serokatiya A. Wilson pêşnîyâr dikirin menzîla wilayeta Mûsilî fire bikin, eşkere destdirêjaya piranîya wê mîrata Ottomanîyê dikirin, ya ku bi peymâna Sayks-Pîkoyê para Fransîyayê ketibû û ji alîyê ûngilîs da hatibû zevtkirinê, ji ber ku axa wan dera bi stratêjî û aborî gelek giranbuha bû û lingê tu eskerekî ûngilîs heta wî çaxî li wî erdî ne ketibû. Paşê, bêy ku sozê xwe bi cîh bînin, ku ûngilîs dema şer dabûne ereba, li temamîya Îraqê ne ku mîlît gerekê hukumdarîye bike, lê Brîtanîya dagîrkar. Hela di ser da jî, kurd gerekê dest ji xeyalîn xwe yên ji bo serxwebûnê bikişînîn. "Tişte herî baş", ku pêşnîyâr dikirin, ew bû, ku avtonomîyake vir-derev raberî wan dikirin ya bin kontrola Brîtanîyayê, ew jî pêşda hatibû bîryarkirin, ku ew gerekê erdekî yekgîrtî da nîbe û serokati jî gerekê bin destê serekên kurda yên berdevkîn wan bin. Pîrsa derheqa paşdavegerandina aşûriya jî hate bikaranîne bona ûngilîs bikaribin bi hêsanî kontrolîye li ser kurda bikin (56).

Tişte sereke di nava derbazkirina sîyaseta ûngilîs ya "perce bike, ku bikaribî xwedî lê derkevî", hin-

dava pîrsa kurda da ew bû, ku wana yekîtiya gelê kurd di goveka Kurdistanâ Başûr û herwiha yên perçen mayîn da jî ûnkar dikirin. Serdar E. Noel dema li Suleymanîyê bû (destpêka sala 1919a), têrîyake tam amade kiribû derheqa wê yekê da, ku kurd mîletekî pîre-pîrebûyî ye (ji hev dûr ketin, li hev ne kirin), nikare di hêla sîyasî da bibe yek û bona berjewendîyen temamîya gelê xwe kar bike. Ewî tevribûna azadarîye ya piştî şer li Kurdistanâ bi "teyfebazîya (helekarî) qebîltîyê" va girê dida, lê ne ku bi hişyarbûna mîlet va. Ewî dida kîvşê, ku kurd timê jî ji ermenîya, ereba, "xelqê Mûsilî" (endamîn gelek sîktîn xaçparêzîye yên wilayeta Mûsilî) hiz

gîhîştina wan armanca weke hev bûn: jihevçûna sîyasî li Kurdistanâ ser dereca berê bihîlin û hîn kûrtir bikin, di her mentîqekê da serekeşîrên usa hilbijîrin, ku ji gotina zapitê sîyasî yên Brîtanîyayê derneyê, û bingehê amade bikin bona berjewdanen ser bingehê etnîkîyê û dîndarîyê, yên ku gerekê dema lazim karê ûngilîs di hêla hukumdarîya li ser vê navça Rohilata Nêzîk ya nerehet da bida hêsa kirinê.

"Înglo-Hindî" hema bi wî awahî jî him li Bexdayê, him jî di navçeyen kurda yên Îraqê û Tîrkiya Başûr-Rohilatê kar kirin. Rewş carna wana mecbûr dikir takîfî biguhêrin, hinek xalê bernama xwe derxin, an jî yên nû

û awa dawî li nama xwe anîbû: "Tişte herî dawî", ku em dixwezin li bakûr-rohilata Îraqê hel bikin, - "ew problêma ser sînor ya bakûr-roavayê ye" (59).

Himberîhevkirina rewşen li navçeyen kurda û afxanîya-pûstûna da berî her tişî derheqa wê yekê da dibêje, ku néta komên ûngilîs yên serokatiya hebû gelê kurd usa perçekirî bihîle. Tu şik tunabû, ku London bi çavekî dijmînayî li her cûre serxwebûna kurda dînhîrî. Û bi wî awahî jî berbirî serxwebûna Afxanistanê dibû û ji ber wê jî hema wê salê -1919a ûngilîs dijî wana şerekî giran danîn. Wek xuya bû, dîwana ûngilîs ya dagîrkar turuş ne dikir hukumdarîya ku li ser eşîren pûstûna yên bakûr-roava Hindistanê bi kar anîbû, hindava kurda da jî bi kar bîne. Wî çaxî li ser sînorê tevî Afxanistanê zonake eşîra ya taybetî hatibû çekirin, ku ji navbendê dihate serkarîkirinê, lê dîsa jî eşîr di karên xwe yên hundurîn da azad bûn (60). Sazkirina tiştekî awa li Îraqê dikaribû bibûya sebeb, ku Kurdistanâne serbixwe bê damezirandinê, ango dewleteke usa, ku wê ji bin hukumdarîya Brîtanîyayê derima.

Bi vî awahî, rabekirina pîrsa derheqa çekirina rîyê hesin li Kurdistanâ Îraqê, ku armancen wê yên dagîrkarîye û stratêjîye hebûn, daxazên împêriyâzma Brîtanîyayê li Kurdistanâ Başûr derxistine ser avê. Lê heta destpêkirina çekirina riya, demeke dirêj hebû. Lê ji wê jî giringtir ew bû, ku dîwana Brîtanîyayê gerekê tabîyên xwe li navçeyen kurda da bida mehkemkirinê û pêşeroja xwe bîryar bikira.

Karekî usa -ew safikirina pîrsa derheqa qedera aşûriyên koçbar da ne, ku ûngilîs ji navça Ürmîyayê ew mihacîrî kampa li ber cemê Dîyalayê, rex bajarê Baakûbê kiribûn. Bilî sazkirina desteyen ji aşûriya yên çekdar, ku derheqa wan da me idî gotîye, lazim bû binecîyan jî bi cî bikin. Projeyâ cîwarkirina aşûriya li bakûrî wilayeta Mûsilî, ango di Kurdistanâ Navbendî da, ku bi armanca dagîrkarîye û derketina dijî kurda dihate kirinê, û bi heyetiya xwe va dikete nava çarçova sîyaseta "perce bike, ku bikaribî zevt bikî", bû têmake minaqeşê û ew proje hate hesabkirin wek ya provokasyon. Mîsyonêrê ûngilîs û zaneyê problêmîn aşûriya W. Wîngrenê "aqilmend" A. Wilson dida hesandinê, ku dema raqetandina aşûriya ji bakûrî Îranê dikare qerebalix û tevlihevî çê be. Wî pêşnîyâr dikir wana mihacîrî Kanadayê bikin (!). Lê bi bawerîyâ wî, ya here baş ew bû, ku hêviya xwe daynine li ser aşûriyên cîlo (61), wana derxine dijî kurda û bispêrîne wan ku bin serokatiya Brîtanîyayê karê cendirmetîye bikin (62).

Serekê kampa aşûriya li Baakûbê gêneral Ostîn ji pêşnîyâr dikir, ku gumanâ xwe daynine li ser aşûriyên cîlo û berk wan deng û basen "xîrnexweza" ûnkar bikin, ku xudêgiravî Wilson dixweze aşûriyan bike bin hukumê kurda (63).

Dûmahî heye

HESENÊ HECİSILEMAN

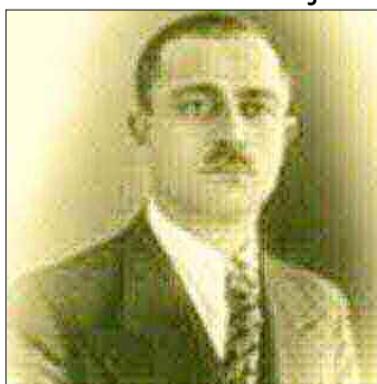
"Eskeran mîr beravkirin navenda gund û ji wir birin gundê Arezdeyanê. Li wir bi wan ra civîn kirin û gotin: "Em ji we re 3-4 roj wext didin, dewleta Tirkiyeyê dixweze êrisî ser dewleta Sovyetê bike, li sînor şerê bibe, ji bona wê jî em we ji sînor dûr dixin." Dîroka Kurdan dîrokeke pir kevnar e. Ew di nava zîlm, zorê de, bûyeren dijwar de derbas bûye û gîhiştiye rojên me yêñ iro. Ez dixwazim behsa wan bûyera yekê bikim ku sala 1937'an pêk hatibû. Ewa 78 sala ku Kurd ji Qafqasyayê hatine nefikirin û ew şandin Qazakîstanê. Sala 1937'a "babê gel" İ.V. Stalîn Kurd nefikirin. Nenêrin ku 78 sal ji nefikirinê derbas bûye, hê jî çave geleka li riya dê û babê xwe, bira û xûşkê xwe ye ku wan bibîn. Bi sedan Kurd, Azerî, Ermenî, di riyan de, di sir û şermî de, ji birçibûnan mirin. Sala 1937'an ji Qafqasyayê bi emrê Stalîn sirgûnî Qazakîstanê û Asyaya Navîn kirin, wek "gelê bêtîbar". Wî wextî ji navçeya Şerûrê, Naxçıvan a Azerbaycanê nezikî cemê Erez 12 gundê Kurdan: Qîqaç, Qerka, Misirka, Axayar, Qerebûrin, Yanix, Golevan, Metîqa-Şawalîka û yêñ din sirgûn kirin. Payîz bû Kurd hê jî çiyan nû hatibûne aranê, amadekariyê zivistanê dikirin.

Rêwitiya bi trêne dest pê dike

12'ê Mîjdarê sibe zû bû, wesaîtîn barbir eskeren Sovyetê jê peya bûn û dora gund girtin. Bore-bora çeleka, ewtîniya seyan, qurte-qurta mirîşkan, girînya zara, bi gîlîkîva bû qerebalix. Eskeran mîr li qada gund kom kirin û ew birin gundê Arezdeyanê û li wir wana ra civîn kirin û gotin: "Em ji we re 3-4 roj wext didin, dewleta Tirkiyayê dixweza êrisî dewleta Sovyetê bike, li sînor wê şer bibe, ji bo wê jî em we ji sînor dûr dixin."

Kurdê belengaz bi nîvgîmet pêzê xwe firotin Azerîyan. Îzin dane wan ku hesp û dewarê xwe bi xwera bibin. Pişti 2-3 rojan wesayîten bar hatin, 3-4 mal bar kirin, berê wan dane stasyona Arazdayanê. Mal barkirin vagonê bargir, vagona de tiwalet tunebûn, di kunçe vagonê de, vagon qu kiribûn, perdek têde darda kiribûn, çawa tivalet! Qîz, bûkan ji kal û pîra, xesû û xezûra şerm dikirin herine tivaletê, ber wê jî wan nan, av nedixwarin. Wexta stasyonê trêne disekinî ew peya dibûn, diçûne tiwalâtê. Wexta stasyonê elam dikir ku tirêne here Kurda zimanê Rûsî nizanîbûn, hînek ketine bin tekerê tirêne seqet bûn.

59 SAL DI SER KOÇKIRINA HELBESTVAN QEDRÎ CAN RE DERBAS DIBE

İro, (23.02.2023) 58 sal di ser Koçkirina helbestvan Qedrî Can

re derbas dibe, bi min xweş e ku ez vê diyaloga helbestî di navbera

Sirguna - Nefikirina Kurden Qazakîstanê

'Em mirovîn çiya ne!'

Nezî meheke ew rî hatin, trêna wan gihişte bajarê Almatayê, ji wir bi wesayîten bargir, di sir û sermî de ew birine navçeya Balxaşê gundê Baxti-Baxtîye. Serokê gund ew parevekirine ser malê Qazaxan, her yekê re otaxe dan, ew hetanî baharê ser wan man. Qazaxan ew bi nan, av û cil kîrin. Baharê dewletê ji wana rî xanî çekirin, ew ketine xaniya, xwe re erd reşandin. Bû havîn dest germe û mixmixka (mêşa) wan taw nedikir. Hineka ber wê dijwariye xwe şewitandin. Şevekê rûspiyê gund beravî mala sedre kolxoşê Keremê Lele bûn û giliye xwe kirine yek, şev seat yekê barkin. Wan bi şevê boholêن xwe yi ker, hespan kirin û berê xwe dane şemê lîliye. Kêleka şemê lîliye meşîyan. Bi sibe ra, Qazax deriyê malen Kurda vedikin, lê dinêrin ku mal vala ne, pez, dewar, hesp û kuçikê wan tunenin. Cimeata gund cawê didine navçeye, esker bi hespa ve dikevin pey şopa wan, lê dinêrin ku 15 km li kêleka şemê lîliye ew westiyâbî dîbin. Wî çaxî esker dora wan digirin û dixwezin wan vegérînine cihê wan. Cem wan kalek hebû navê wî Biro bû ew jina re dibêje xwe bavêjine şem. Ew xwe davêjine şem û dikine qîje-qîj. Eskef têne cem mîra û dipirsin, kî zimanê Rûsî zanim. Biro tê cem wan divêbe ez zimanê Rûsî zanim. Eskef divêjine Biro, ev jinan ci dixwazin, ew dibêje eger hûn pêşîya me bernedin, emê xwe şem de bixeniqînin, em meriyê çiyan e, em

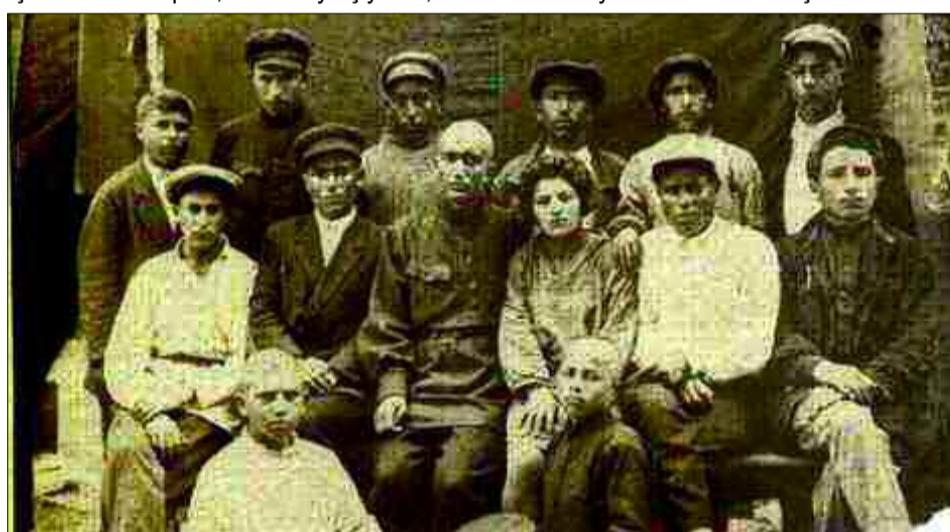
canê, hînek jî li herema Almatayê man. Pişti hilweşîna dewleta Sovyetê sala 1990-1991'ê Kurd ji Ermenîstanê ji bo na şere Qereba xa Çiya hatine Qazakîstanê. Naha ewana li Qazaxistana jiyana xwe didomînin.

Birine pêş eniya şer de

Bi dewr û zemana Kurd ketine mirin, kuştînê û nefikirinê. Dijmin û neyarê Kurdan her tim xebîfine da ku Kurdan ji ci warê wan bibin, wan bîhelînin û asîmîle bikin. Merî dikare behsa wan bûyera yekê bike ew jî nefikirina Kurda ya sala 1941'ye. Sala 1941'ê şerî cîhanê dest pê kir. Wî wextî bi emrê İ.V. Stalîn gelê kêmnetew nedibirine şer, Gurcistanê Kurdê Axiske pasaportê wan guherîn, wan de Azerî nîvisîn û birine pêş eniya şer. Li gundan de ciwan, kal-pîr, jin û zarok man. Sala 1944 meha mîjdarê ji navçeya Aspîndîzînsike ji gundê Axçiyê, Coldê, Timogiyê, Zêdevariyê, Mîrşanî, Danêtê, Anakêtê û yên mayîn nefikirine Qazakîstanê. Kurden van gunda di nava 3-4 rojê de malê wan barkirine irênen bargir de berê wan dane best û beyarêd Sovyetistanê. Kurdan nizanbûn ku wan dibine kû. Trêne de di rî de kal û pir, jin û zar ji sermî, seqemî, birçibûnê mirin. 20 roja tîrê de rî de hat û gîhişte herêma Almatayê. Ewana birine navçeya Çîlikê. Qazaxan di sermî û seqemî de alîkarî dane Kurdan ew nan, av, mal û kinç kîrin.

Bi ordêñ û madalyava vedigerin

Malxîyê wan mala birine şer em dikarin

nikarin li çol û qumistanê de bijîn! Wî çaxî izin ji navçê tê pêşîya wan vedikin. Di nava du roja de ew têne Almatê. Hinekan ji wan dişînin navçeya lîliye, yêñ din ji dişînin navçeya Enbekşîyê. Yê navçeya lîliye têne Kayçûk Sovxozê. Ewana nêzîkî şemê Almatînka biçûn 25 kulîkê binerd çedîkin. Alîkî kulkêda sewalan xwedî dîkin, yê din de jî ew dimînin. Kurden nefikirîa hetanî sala 1948'a wan kulika de dimînin, dû wê re Sovxoz erdê dide wan ew ji xwe re xaniya çê dîkin. Wê demê izina nefikirîa tunebû 2 km dûrî gund herin, lazim bû ku ji komîndat (qomtan) izin bixwestana. Izîna wan tunebûn ku herin xwendina bilind dest bînîn. Pey mirina İ. V. Sitalîn sala 1956'an de izin dane nefikirîan ku ji ku hatine dikarin herin cihê xwe. Wê demê hînek ji wan vegeriyan Ermenîstanê û Azerbay-

navê çend kesa bikşînin Zîyo Aliyev, Aydin Aliyev, Ezalxan Mistevayev, Adil Hesenov, Sarî Aslanov, Meclîs Hesenov û yên mayîn. Ji wan gundan 25 kes çûbûne şer ji wan heft kesan bi ordîn û madalyava vegeriyan. Ji wana wek mînak ez dikarim bidime kîvşê Aydin Aliyev ku şer vedigere, tê Gurcistanê gundê xwe li dinere pêş mala wî mîrovne biyanî hene. ij wan dipirse "Hûn kî ne?" ew dibêjin, "Ev mala me ye", dewletê daye me. Aydin diçe cem muxtarê gund û jê re dibêje, "Ka malbata min?" Muxtar dibêje: "Malbata te nefikirîne Asyaya Nîvîn!" Aydin bi çetinayî tê Ozbekistanê bajarê Taşkentê li wir dipirse ku malbata wî kû da nefî kîrine. Ew hîn dibe ku malbata wî nefikirîne Qazakîstanê. Ew tê bajarê Almatayê bazara Almatayeye li wir jîneke Azerî dibêje ku, malbata wîli gundê Zariya-Vostokê ye, ew

Sebrî dibêje:

*Jiyîn çîqas delal e
Di nîv bav û biran de
Dil heye ko ne nale
Ber birînên riman da
Ev birîna riman e,
Barekî pir giran e,
Kezeb, gurçik ne mane,
Li pepûkên xwehan da.
Hawara me vaya ye
Xewa bê kér bela ye
Qet şik têde ne ma ye
Di gotinêñ yaran da..*

Osman Sebrî jî yê duyemîn e ku di kovara Hawaê de dinivîsandiye. Wî jî ev helbest (Berdîlik; Ji Qerdî Canê Canbi-

te il wir maîdate xwe dioine.

Çand û huner a "Berbang"

Sala 1986'an serokkomarê dewleta Sovyet êye Sosialît ê dawî M.S. Gorbacov di nava dewletan de dabeşkirin da meşandinê. Di heman demê de partîye mileperest serê xwe bilind kîrin. Di navê komarê Sovyetê de şer û pevcûnan des pê kirin. Mirov hatin qirkirin û ji cih û warê xwe bûn. Wî çaxî bi emrê Dewleta Sovyetî ji bo na her netewê û kemnetewekê navendê çand û hunerê hatin sazkarin. L Qazakîstanê cara yekemîn sala 1989'an bajarê Almatayê Navenda Çanda Kurd ha sazkarin. Dû wê re sala 1993'an li Qazakîstan tanê Navenda Çanda Kurden Qazakîstan "Yekbûn" hat sazkarin. Tevlî wê navendê herêma Almatayê, Çîmkendê, Cambûlê (Taldiqorxanê (yi wir gelek Kurd dijîn) bûn Sala 1999'an navê navendê hatê guherandinê û mîna "Berbang" ve hatê binavkirin.

Azerî, İranî û Türk hatine nîvisandin

Ji sala 1989'an hetanî sala 1998'ar serokê navenda çand û hunera bajarê Almatayê Huseynê Hemîd Sadîkov bû. J sala 1991 hetanî sala 1996'an serokê Yekîtiya Kurden Qazakîstanê "Yekbûn" Ezîz Zîyo Bedirxan xebitiye. Ji sala 1996'a hetanî sala 1997'a Kînyazî İbrahîm xebitiye. Ji sala 1998'an hetanî 2006'ar akadêmîsyen Nadir Nadirov, ji sala 2006'an hetanî niha akadêmîsyen Kînyazî İbrahîm kar dike. Bi agahîyen resmî Qazakîstanêda 45 heza Kurd dijîn. B texmîna Yekîtiya Kurden Qazakîstanê "Berbang" 100 hezarî zêdetir Kurd dijîn. D pasaporten wan de Azerî, İranî û Tır hatine nîvisandin. Ewana hîn jî li herêma Almatayê, Canbûlê, Axmolê, Çîmkendê dimînin.

Weşanên 'Jîyana Kurd' û 'Nûbar'

Yekîtiya Kurden Qazakîstanê ya çand û huner a "Berbang" kar û xebatê çandî hûnerî û civakî ve mijûl dibe. Ji sala 1991'ê hetanî niha li bajarê Almatayê rojnemâ "Jîyana Kurd" (berê navê wê Kurdistan bû weşanê dike. Rêdaktörê rojnemâ Hesenê Hecîsilêman e. Ji sala 1992'a hetanî niha kovara "Nûbar" weşanê dike. Rêdaktör wê akadêmîk Kînyazî İbrahîme. Yekîtiya Kurden Qazakîstanê "Berbang" çand û hunerê usa jî berhemîn nîviskar û helbest vanan çap dike. Niha li Qazakîstanê 12 komê folklorê û reqasê hene. Pêş Assam blîya Gelê Qazakîstanê ji sala 2001'ê het anî niha komên dersên zimanê Kurd hatine teşkîkirin. Di wan komê de dersê zimanê Kurdi Hesenê Hecîsilêman dide.

Cara yekemîn dewlet finanse kir

Di Qazakîstanê de cara yekemîr Yekîtiya Kurden Qazakîstanê "Berbang" çand û huner hesabe (fînasê) dewletê ve sala 1996'a elfeba û giramêra zimanê Kurd da weşanê. Torîvanê kitêbê Kînyazî İbrahîm e. Mûzêya dewletê ya mezîn de sala 1995'a para çanda Kurda hatîye vekir inê. Kurden Qazakîstanê di nava pê daçûyîna komarê de ji aliye çand, huner ilmî, perwerde de û aborî de keda xwe tevlî kirine. Kurden Qazakîstanê her tim welatê xwe Kurdistanê û gel xwe re ye. Eş û jana Kurd û Kurdistanê eş û jana wan e!

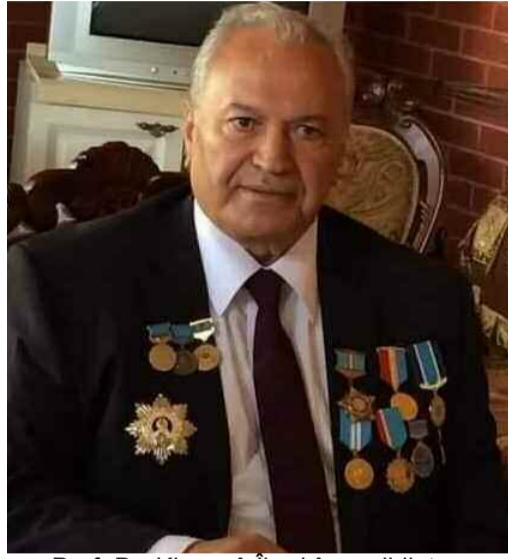
YENİ ÖZGÜR POLİTİKA

ra re), wek bersiv ji Qedrî Carre, di hejmara 2an de ji kovara Hawarê belav kiriye:

*Jiyîn xweşe bi xurtî
Li Kurdistan bi Kurdan
Bav û biran; ci bikim?
Hemû min tê bi dirdan..
De rabin li me tu zanî
Rim nîne giş nîzanî
Xopan kîrin Kurdanî
Ev teral û nezanân
Hawarê, xweş awakir
Dilê Kurdan pê şakir
Zar û ziman ava kir
Jîn û xweşî belav kir..
Konê Reş Qamişlo*

Ji Ermenistanê heta Kazakistanê axîneke ji kezebê

"Ez Kinyazê İbrahîm Nevoyê Mîrza. Wekî Kinyazê İbrahîm Mîrzoyêv jî tême naskirin. 1-ê Gulana 1947-an, li Zengî-basara Ermenistanê hatime dinyayê. Ev der li ser Çemê Eresê ye û nêzîkî sînorê Tirkîye ye. Navê Gundê me Rihanlû ye. Malbata me ji Serhedê ye. Em ji Eşîra Celaliyan in. Kal-bavê min ji Rojhilatê Kurdistanê hatine Bazîdê, ji wir jî li Îdirê bi cih û war bûne."

Prof. Dr. Kinyazê İbrahîm, rojhilatnas û akademîsyen. Serokê Kurdên Kazakistanê û li Zanîngeha Abaya Alma Atayê Serokê Navenda Zimanê Dinyayê. Pişti Şerê Qerebaxê terka Ermenistanê dike û di destpêka sala 1990-î de li Alma Ataya Kazakistanê bi cih dibe. Li Erivanê, li Zanîngeha Xaçatûr Aboyan salân dirêj Serokatiya Beşê Ziman û Edebiyata Azeriyan kiriye. Vê gavê Endamê Yekîtiya Nivîskarê Kazakistanê û Endamê Yekîtiya Rojnamegerê Kazakistanê ye. Li hêla din ew Li Kazakistan û Asya Navîn Nûnerê Navenda PEN'a Kurd e û Berpîrsê Giştî yê kovara edebî Nûbarê ye ku li Alma Atayê bi zimanê Kurdi û rûsî ronahiyê dibîne. Kinyazê İbrahîm xwediyê gelek xelatên neteweyî ye. Bi 6 zimanen dizane. Nêzîkî 20 kitêb li pirtûkxaneya Kurdi zêde kiriye. 'Xortê 67 salî' xwediyê serpêhatiyeke balkêş e. Di 65 salan de, bûye şahidê gelek qewimînan, guhdariya karesatên mezin kiriye. Ji dayîkê û nefîkirina yekem destpê dike: "Dayika min malxanîma Mihemedê Nadoyê Üso ye. Ji Eşîra Birûkan e. Li Wanê hatiye dinyayê. Di sala 1926-an te bi qasî 2000 malan malbata me jî dersînor dibe, dikeve nav axa Nexçîvana Sovyeta Berê. Wê gavê gelek eşîren me kurdan ji ber serhildanê Agîrî, Şerê Bro Heskî Têlî, Şêx Seîd xwe li sînoran dixistin û ji ber zilma roma reş terkeser dibûn. Rehmetiyê bavê min digot ku ew ji eşîra Bro Heskî Têlî yê Celalî ne. Gel bi halekî perîşan hatiye sirgunkirin. Parek çûye İranê. Em ji wan eşîren bûne ku 1926-ê salê derbasî axa Sovyetê bûne. Gelek eşîre kurdan para xwe ji nefîyê standine. Brûkî, Celalî, Sîpkî. Lê zêdetirê wan Brûkî bûne. Heta sala 1937'an li wir mane. Pişti ku derbasî hêla din a Eresê dibin, li aliyê din ji malbata wan gelek kes dimînin. Artêşa Sor a Sovyetê rê li ber wan digire. Édî nahêle derbas bin. Sînor tê şidandin. Berê di navbera Tirkîye, Sovyet û Ermenistanê de sînor tunebûn. Havînê kurd ji wir dihatin zozanen Egrîce, Qanîgol, Qizilziyaretê. Heta payîza dereng li wir diman. Payîza dizivirin Serhedê. Gava ku birek ji eşîren kurdan li wan zozanen bûne, leşkeren Sovyetê hatine û gotine; 'Édî hûn nikarin derbasî hêla din a Eresê bibin!' Milet

perîşan dibe..."

Kinyazê İbrahîm pişti vê rewşê behsa malbetekê dike ku serî ji vê yekê re rakiriye û tevî kuştina mîran û leşkeren sînor derbas kiriye: "Çend mal hene, ji Mala Basoyê Ozmîn ku Mamkî ne. Şer dikin sînor derbas dikin. Xwe li Çemê Eres dixin, digihîjin qewim, bira û pis-mâmîn xwe. Di navbera wan û leşkeren Sovyetê de şer çêdibe. 2-3 kes ji wan, ji leşkeren Üris jî çend leşker têne kuştin. Pişti wî şerî, Sovyet sînor girê dide. Hinceteke din jî ew bû ku divê kurd ji wir derketana. Digotin; 'kurdên li nav sînorê Azerbaycan, Tirkîye û Ermenistanê karê îstîxbarat û ajantiyê dikin.' Desthilatdarên ermenistan û Azerbaycanê jî dixwestin kurd ji wir derkevin. Armanca wan 'paqîjkirina' kurdan, yekmîletbûna wan bû.' 1937'ê salê, di nava şevekê de kurdan li trênen bar û heywanan siwar dikin, di bin kontrola leşkeren de nefî dikin. Kes nizane bi ku ve jî dibin. Du mehîn dirêj di riyan de 'dê weledê xwe davêjê!' Gava dibînin ku li Kazakistan û li ser hidûdên Kirgîzîstanê ne. Sar, seqem, çol, best. Ne ew der bi zimanen wan dizanin, ne ew bi zimanen wan deran!

"Malbata me jî di nav wan de ne. Dê, bav, xwişk-bira, kal-pîr, qewim û pis-mam. Malbata me li Kirgîzîstanê wîlayeta Qızılqeyayê peya dikin. Ew der nêzîkî Oşê ye. Oş li ser sînorê Ozbekistanê ye! Kurdên Ermenistanê tînin Kirgîzîstanê. Kurdên Azerbaycan û Nexçîvanê tînin Kazakistanê. Malbata me sê salan li Qızılqeyayê dimîne. Heta sala 1940'î." Sê sal paşê destpêka Şerê Cîhanê yê Duyem e. Camêrek heye, ji wan re dibe dergeh û star! Stara vegera Erivanê. Ew camêr rewşenbîr, şâfir û nivîskarê mezin Wezîrê Cebarê Nadirî ye. Kinyazê İbrahîm bi van hevokan behsa wan rojan dike:

"Di nav nefîkirian de malbata Wezîrê Nadirî jî hebûye. Ew jî hatine sir-gunkirin. Wezîrê Nadirî tê malbata xwe dibe. Dewletê ji bo malbata me digot;

"Ev kesên biguman in. Dikarin ajantiyê bikin." Lê Wezîrê Nadirî ketibû karê dewletê. Di îstîxbarata dewletê de nav û dengê wî hebû. Rê jê re vekirî bû. Digot; 'Ez kefilê vê malbatê me.' Hat û malbata xwe bir. Mala me jî tevî mala wan, 1940'ê salê zivirî Erivanê. Li Erivanê ji bo 10 malan avahî standin, erd standin. 1941'ê salê mala me derbasî Zengîbasarê dibe, li gundê Rûhanliyê cîwar dibe. Wê salê birayê min ji dayik dibe, navê wî Têmîr e û niha 70 salî ye. Xwişk û birayekî min jî li Kirgîzîstanê dimirin: Yaqûb û Gulnaz. Dê-bavê min bi du zarokan ve têne Kirgîzîstanê, destevala dizivirin Ermenistanê! Her du jî 2-3 salî bûne. Di wan zilm û çetinahiyan de dimirin. Lewma jî dê û bavê min her dem digotin; "Me du zarok bi xwe re anîn vir, lê em destevala zivirîn." Ji dê û bavê min

re 9 zarok çêbûn. 7 bira, 2 xwişk: Têmîr, Yaqûb, Gulnaz, Ez, Eylaz, Ewyaz, Ehmed, Nûrê û Mihemed. Em destpêka 1990'î ji Erîvana Ermenistanê hatin Alma Ataya Kazakistanê. Birayê min Yaqûb 4-5 mehan li Alma Atayê ma û li vir rehma Xwedê kir." Kinyazê İbrahîm di sala 1955'an de dest bi dibistanê dike û heta 1963'ye salê li gund dixwîne. 1963'ye salê tevî zarokên rehmetiyê xalê xwe Balayê Nadir li Erîvanê dest bi dibistana navîn dike. Bala birayê Wezîrê Nadirî ye. Navê dibistana wan Axundov bû. Dibistan li ser navê Azeriyan bû. 65-66'ê salê dibistan diqedîne û diçe Fakülteya Ziman û Dîrokê ya Zanîngeha Bakûyê. Doktoraya xwe jî li wir dike. 1978-ê salê teza xwe ya doktorayê dinivîse. Teza wî li ser 'Têkiliya Edebiyata Kurdan û Azeriyan' e: "Min di teza xwe de behsa edebiyata me ya bedew xal bi xal nivîsandîye. Edebiyata çar perçeyen welatê me tê de heye. Min edebiyata me û ya azeriyan daye ber hev. Li gorî vê tezê em dibînin ku gelek rewşenbîr û nivîs-

Azeriyan li ser Komara Mehebad, Qazî Mihemed û Pêşmergeyên Barzanî nivîsandine. Min di teza xwe de behsa van têkiliyan jî kiriye."

1989-1990, Şerê Qerebaxê. Azerî û Ermenî hev dixwin! Kinyazê İbrahîm dibêje ku şer mala kurdan jî mîrat kiriye: "Kurdên me -xasma jî kurdên me yên misilman- rastî êş û azareke mezin hatin. Ji neçarî li seranserê Sovyetê belav bûn. Hinek ji wan çûn Sîbîrya û Yaqûtskê, beşek ji wan çûn Rûsyâ û derdora wê, qismek ji wan hatin Kazakistan, Qırğızîstan û Ozbekistanê. Ev nefîkirin ne wekî nefîkirina 1937'an û 1944'an bû. Ermenî bi darê zorê digotin; 'ji nav me derkevin herin. Ermenîstan axa Ermenîyan el!' Di dema Sovyetê de ji bavê kî zêde bû wisa bigota? Sovyet çavê wan derdixist!"

Kinyazê İbrahîm dibêje ku ev polîtîkaya dewleta Ermenistanê bû, dixwestin kurdên misilman û kurdên êzîdî ji hev cuda bikin û ev polîtîka iro jî berde-wam e: "Digotin; 'Ezîdî ne kurd in!' Ji ber

karen mezin ên Azeriyan, li ser edebiyata kurdan nivîsandine. Di nav wan de gelek kes jî hene ku kurd in. Mesela nivîskarê Azeriyan ê mezin Nîzamî Gencewî dinivîse ku dayîka wî Kurd e. Nîzamî 'qerasyekî edebiyata dinyayê' ye. Wî bixwe 'Xemse' nivîsandîye. Xemse ji pênc berhemên mezin pê. Leyla û Mecnûn, Xosrov û Şerîn 2 ji wan in. Her wiha wî İskendernâme nivîsandîye. Nîzamî di berhemâ xwe ya Leyla û Mecnûnê de dibêje 'dayîka min kurd e û navê wê Reise ye. Min terbiya xwe ji malxalanê xwe yê kurd dîtiye.' Gava dayîka wî dimire gelek xemgîn dibe. Li ser dayîka xwe nivîsandîye, me kiriye kurdi. Lî bi azerkî dibêje: 'Kürt Kızı anamdır/Bizi Terg ettî/Bîr ana kalbîne dünyadan gitti/Ne geder yansa da, yaksa da ürek/Anama dîl vêren var midir görek?' Dibêje; 'Kürt Kızı Anam/Diya min a keça kurd.' Jixwe dayîka wî ji bajarê Gencê, ji Elâ Şedadiyan bûye. Nîzamî li tu deverî naniwîse; 'bavê min faris e, an azerî ye an tirk e.' Naxwe bavê wî jî kurd e."

Prof. Kinyazê İbrahîm diyar dike ku mînakên wisa gelek in, di zargotina azeriyan de gelek motîfîn kurdan hene û berde-wam dike: "Yek ji wan 'Destana Koroglı' ye. Koroglı bi kurdî jî hatiye gotin. Koroglı kurdekkî Celalî ye. Têkiliya kurd û azeriyan di tarîxe de xurt e. Zimanê azeriyan bi ser tîrkî ve ye, lê ew ne tîrk in, arî ne. Kurd jî arî û medyayî ne. İranî jî wisa ne. Li Rojhilat, li İranê Azerî di nav kurdan de mezin bûne. Rabûn-rûniştin, xwarin, adetîn wan gelek nêzîkî hev in. Kurdish nêzîkî xwe dîtine. Mesela gelek şâfir û nivîskarê

ku digotin; 'Em kurd in', kirin ku gelek rewşenbîr, ziman, nivîskarê kurdên me yên Ezidî terka Ermenistanê bikin. Dewletê bi riya şêx û pîrên Ezidîyan zilm û neheqî li wan kir. Semendê Siyabend, Şekiroye Xudo Mihoyî, Karlanê Çaçan, Mîroyê Esed, Çerkezê Reş, Tîtalê Efo, Şerefê Eşîr, Celîlê Celîl, Ordîxanê Celîl. Tevahîya van navan digotin; 'Em Kurd in', lê Ermenîyan şêx û pîrân sor dikirin ku li dijî wan bikin şer. Dikirin jî. Digotin; 'We mîletê xwe firotiyel' Bi ser de jî li Karlanê Çaçan û Çerkezê Reş xistibûn. Ez bixwe li wir bûm. Ev İstîka Ermenîyan bû. Dixwestin tîfaqa kurdan perçe bikin. Ermenî niha tiştekî wiha xistine nav Ezidîyan me. Ji wan re dibêjîn; 'Nebêjîn zimanê me Kurdî ye, bibêjîn Ezidîkî ye' Radyoya Kurdî heye. Radyo vekirin bi navê Radyoya Ezidîyan nemeşa, rojname derxistin nemeşa. Nameşe jî! Gava digotin; 'Zimanê me Ezidîkî ye' jî bi Kurdî digotin! Ez bixwe 43 salan di nav kurdên me yên Ezidî de mame. Piraniya heval û hogirê min Kurdên Ezidî bûne. 43 salan min negotiye; 'tu Ezidî yi' wan negotiye 'tu misilman i.' Em diçûne malîn hev, me nanê hev dixwar. Kurdayetî iro behrek e. Di wê behrê de Ezidî jî, zaza jî, Goran jî, Soran jî, Behdîn jî di hûndirê wê behrê de ne. Gelo tu dikarî ji behrê, ava çeman cuda bikî? Nikarî! Tu sax û ez silamet...

* Di hejmara 140-î ya rojnameya Rûdawê Çapa Ewropayê ku li Kolnê tê weşandin de bi sernavê "Ji Erîvana Ermenistanê berbi Alma Ataya Qazaxistanê: Çiroka sirgunkirina malbata Serokê Kurdên Qazaxistanê Kinyazê İbrahîm" hatiye weşandin.

Salihê Kevirbiri
salihkevirbiri@hotmail.com

Osmanlılarda Kürtler ve Özerklik:

Kürtler bu topraklarda yaşayan en eski kavimlerdendir. Kürtlerin tarihi M.Ö.4000 yıllarına dayanmaktadır. Kürtler Hz. Ömer zamanında, 636 yılından itibaren Müslüman olmaya başlamışlardır.

Türkler, Kürtlər...en iki yüzyıl sonra İslamiyeti kabul etmişlerdir.

1071 yılında Bizanslarla Alparslan arasındaki savaşa katılan 60 bin kişilik Selçuklu ordusunun 15 bini Kürtlərden oluşmaktadır. Alparslan bu savaşta en büyük desteği Kürtlərden görmüştür. Türkler, bu savaşla birlikte Anadolu'ya yerleşmişlerdir. Kazanılan bu zafer sadece Türk'lere Anadolu'nun kapısını açmakla kalmamış, Anadolu'da Bizans'ın yenilgi sürecini de başlatmıştır. Bu tarihten sonra Türk ve Kürt beylikleri, 15. yüzyıla kadar karşılıklı olarak birbirlerinin hak ve hukukuna saygı göstermiş ve birbirlerinin varlıklarını kabul etmişlerdir.

Kürtler Osmanlı İmparatorluğunun egenliğini Yavuz Sultan Selim döneminde kabul etmişlerdir. Bu dönemde Osmanlı ile Kürt beylikleri arasında doğal bir ittifakın en yoğun yaşandığı dönem olmuştur.

15. yüzyılda Avrupa'da gelişen kapitalizmin etkisiyle, Osmanlıların sürdürdüğü genişleme politikası büyük bir dirençle karşı karşıya kaldı. Diğer taraftan, Doğu'dan İran Safevilerinin Orta Anadolu'ya kadar genişlemeleri üzerine, Kürtlər yeniden ulaşmak gereği hasıl oldu. Yavuz Sultan Selim, Kürtlər ile sağlanan ittifak sonucunda, Kafkaslardan tüm Arapistan

ve Kuzey Afrika'ya kadar tüm yolları açan Çaldırın ve peşinden Mercidabık savaşlarını kazandı. Bu zaferlerden sonra Osmanlılar Ortadoğu'nun en güçlü imparatorluğu haline geldiler.

İşte Kürtlerle yapılan bu ittifakın sonucunda, 1515 yılında Amasya'da Kürt-Osmanlı Özerklik Antlaşması imzalandı. Kürt beyleri ile Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalanan antlaşma gereğince Kürt beylerine özel bir statü ile yarı bağımsız bir konum verilerek, 16 özerk Kürt hükümetinin varlığı kabul ediliyordu. Kürt beylikleri, hükümetler biçiminde kimi yerde yöre halkın seçtiği kişiler tarafından yönetilen, kimi yerde de babadan oğula geçen bir Özerk yerel iktidar modeline sahip oldular. Bu Kürt hükümetlerinin adları şunlardır; Cizre, Hazro, Eğil, Palu, Kiğı, Genç, Bitlis, Hizan, Hakkari, Mahmudi, Şehrizor, Yırıvana, İmadiye, Astı, Tercil ve Mihriban'dı. Osmanlı İmparatorluğu'nda ırklar arasında herhangi bir ayırım yapılmamış, hiçbir ırkın kendi dilini, kültürünü yaşamayı engellenmemiştir. Kürtler böylece dillerini, kültürlerini özgürce sürdürüp geliştirdiler. Bunun en büyük sebeplerinin başında Osmanlı İmparatorluğu'nun adem-i merkeziyetçi bir yönetim şeklini benimsemesi gelmektedir. Diğer bir sebep ise, bünyesindeki halkları kültürel yönünden entegre etmeye dair herhangi bir girişimde bulunmamaları yani halkların diline ve kültürüne hiçbir suretle karışmamalarıdır.

Kürtlerin Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde Özerk beylikler (hükümetler) halinde yaşamaları 1839 yılına kadar devam etti. Bu dönemde Kürtler Osmanlıya karşı yılda bir kez belirli bir meblağı vergi olarak vermek ve padişahın emrettiği

bütün seferlere, askerlerin her türlü donanımının sağlanması kaydıyla katılmak zorundaydılar. Tanzimat Fermanının ilanına kadar 300 yıl özerk bir statüde yaşayan Kürtler ve Osmanlılar arasında herhangi bir konuda ihtilaf çıkmamıştır. Osmanlı yönetimini, Kürtlere kimliklerini koruma imkanı veren hukuki düzenlemeler de

getirmiştir.

Ancak, Osmanlı yönetiminin ard arda gelen askeri yenilgiler sebebiyle gerilemesi ve ekonomik açıdan da zayıflamaya başlaması, Osmanlı-Kürt ilişkilerinde yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Çünkü Osmanlılar Batıda toprak kaybetmekçe ve sürekli savaşların finansmanı için asker ve para ihtiyacı duydunda, Kürt bölgelerine daha fazla haraç ödemek ve daha fazla asker vermek istemeyen Kürt beyleri yer yer ve zaman zaman isyanlara yönelikti.

Osmanlıların Kürtlere yönelik bu baskıcı tutumları, Kürtler arasında huzur-suzlukların başlamasına ve birbirini takip eden isyanların başlamasına neden olmuştur. İlk başlarında özerkliklerini ve kişisel çıkarlarını kaybetme endişesi ile başlatılan ve ulusal bir yanı olmayan isyanlar, 1880 yılında Şeyh Ubeydullah tarafından başlatılan isyanla ulusal bir kimliğe büründü. O zamana kadar çok iyi bir yönetim anlayışı sürdürmen Osmani Devleti, Mustafa Reşid Paşa tarafından ilan edilen Tanzimat Fermanı sonucunda, Kürtlerle olan ilişkilerinin bozulmasına ve imparatorluğun da çöküşünün başlangıcına neden olmuştur. Daha sonra çöken imparatorluğun mirası olan Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı'nın tam aksine katı bir merkeziyetçi yönetim şeklini benimsedi. Kökleri Tanzimat Fermanına dayanan bu baskıcı ve statükocu zihniyet üzerinden Kürtlerle ilişkiler şekillendirilmeye başlandı. Ve sorunlar da bundan sonra çıkmaya başladı..

Tarihte Kurd Direnişleri

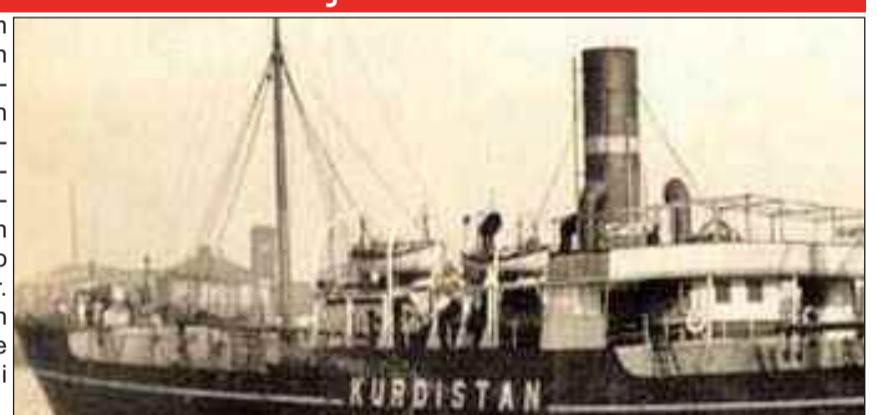
01. 1806 – Musul: Baban Asireti, Abdurrahman Pasa Direnişi
02. 1812 – Musul: Babanzade Ahmet Pasa Direnişi
03. 1820 - Zaza'ların Direnişi
04. 1830 – Hakkari: Ezidilerin Direnişi
05. 1833- Soran: Mir Muhammed (Soran) Direnişi
06. 1831- Bitlis: Serefhan

- Direnisi
07. 1835 – Botan: Bedirhan Direnişi
08. 1843 – Bedir Han Direnişi
09. 1839 – Amed: Garzan Direnişi
10. 1855 – Yazhan Ser Direnişi
11. 1872 – Mardin-Cizre: Bedirhan Osman Pasa ve kardeşi Hüseyin Pasa Direnişi
12. 1878 – Hakkari: Seyh Ubeydullah Nehri Direnişi
13. 1889- Erzincan: Bedirhan Emin Ali Direnişi
14. 1911 - Abdulselam Barzani Direnişi
15. 1912 – Mardin: Bedirhaniler ve Halil Rema Direnişi
16. 1912 – Bitlis: Seyh Selim Sehabettin ve Ali Direnişi
17. 1919 – Simko (Ismail Aga) Direnişi
18. 1919 – Ali Bati Direnişi
19. 1919 - Mahmut Berzenci Direnişi
20. 1920 – Kocgiri: Kocgiri ve bu direniş hala sürdürmektedir ..

Osmanlı'nın son dönemlerinde inşa edilen Kurdistan Gemisi'dir

Donanmaya yardım için İstanbul'dan yapılan çağrı sonucunda Kürdistan'ın da birçok yerinden para toplanmıştır. Diyarbakır, Erzurum, Van, Marmuretu'l-Aziz (Elazığ), Bitlis, gibi şehirden toplanan para ile alınacak gemiye o bölgenin ismi verilecektir. Kürdistan'dan toplanan para ile alınan gemiye Kürdistan Gemisi ismi verilmesi kararlaştırılmıştır.

Wan YYÜ Araştırma Görevlisi Mehmet Fırat'ın 13 yıllık çalışması olan Ferhenga Navêni Riwekén Bi Kurdi (Kürdçe Bitki Adları Sözlüğü) kitabı Nefel Kitapevi'nde basına tanıtıldı.

Fırat tarafından tanıtılan kitapta bölgede bulunan 67 bin bitkinin Kürdçe isimlerinin bulunduğu belirtildi. Sîtav Yâynevi'nde çıkarılan kitabı şimdilik bin tane basıldığı bilgisini veren Fırat, "13 yıllık bir çalış-

ma sonucunda milyonlarca bitki isimleri buldu, bunların çoğu tekrar olduğu için 67 bin isim bularak bunu bir kitap haline getirdim" dedi. Bitki isimlerinden 42 bininin Kürdçe, 18 bininin Türkçe, 7 bin 300'ünün de Latince olduğunu belirtti. Fırat, "13 yıllık bir çalış-

ma olduğunu söyledi. Kürdçe isimlerin Kurmancî ağırlıkta olduğunu söyleyen Fırat, Kurmancının yanı sıra Zazakî, Soranî lehçesinden isimlerin de olduğunu dile getirdi. Kürtlerin yaşadığı bütün coğrafyaları gezdiğini belirtti. Fırat, "Federal Kürdistan Bölgesi ile Türkiye Kürdistan'ında bitkiler aynı isimlerle anılıyor. Yani Saronî ile Kurmancî lehçelerinde bitki isimleri aynıdır. Kürdçe'nin kitle iletişim alanları kullanılmadan nasıl bugüne kadar özünü koruyarak geldiği hep kafamda soru işaretiydi. Bitki isimlerinde olduğu gibi Kürdçe'nin çok köklü bir dil ve medeniyet dili olduğundan kaynaklandığı anladım. Biz yeni bir bitki keşfettiğimizde unutmamak için o yerin ismini verdik kitapta" dedi.

Kurdistan Gazetesi Yayınlada [22 Nisan 1898]

İlk Kürt gazetesi Kürdistan, 22 Nisan 1898'de Kahire'de yayın hayatına başladı. Mithat Mithad Bedirhan tarafından çıkartılan gazetenin ilk beş sayısı Mısır'ın başkenti Kahire'de, 6-19 arası sayıları Cenevre'de, 20-23

ABDÜLMAHİT İN DİSKİLERİNİ KAĞITEN
114 YIL ÖNCÜ 22 NİSAN'DA YAYINA BAŞLADI

**KÜRDİSTAN:
İLK KÜRTÇE
GAZETE**

arası sayıları Londra'da, 24-29 arası sayıları Folkston'da, 30 ve 31. sayılarıyla Cenevre'de yayımlandı. Gazetenin ilk beş sayısında sahibi ve yazılışları sorumlusu Mithat Mithad Bedirhan'dı fakat onun ölümünden

sonra bu görevi Abdullah Bedirhan üstlendi.

Gazete yayımlanmaya başladığı ilk dönemde politik olmaktan çok dil ve eğitime önem veriyordu.

Gazetenin Cenevre'ye taşıdığı dönemde ise daha çok Abdülhamid aleyhisi liberal-demokrat düşünceler savunuluyordu. Süreya Bedirhan'ın yönetici 3. döneminde ise gazetenin basımı, Londra, Folkston, Cenevre ve Kahire'de yapılmak zorunda kalınmış ve yayın aksamıştır. Toplam 31 sayı çıkan gazete, 1902 yılında yayınından durdurmuştur. Bu gazetenin çıkış günü olan 22 Nisan, 'Kurdistan Gazetecilik Günü' olarak kutlanmaktadır.

Komara Kurdistanê ya Mehabadê

Komara Kurdistanê ya Mehabadê, yan jî Komara Otonom a Kurdî ya Mehabadê, komareke kurdî bû ku serbajarê wê Mehabad bû. Komar, di 22'ê çileya sala 1946'an de ji aliyê serokê wê Qazî Mihemed ve hate ragiandin.

Di nava sedsala 20'an de, pişti hikûmeta Başûrê Kurdistanê ku Şex Mehmûd Berzencî li Silêmaniye ûlan kir, Komara Kurdistanê ya Mehabadê, di warê dewletbûyinê de, ji bo kurdan bû tecrûbeyeke duyem. Lî belê, hin welat ji bo berjewendiyêne xwe, Komara Mehabadê, feda kirin. Di 22'ê çileya sala 1946'an de, berî 64 salan weke iro, bi alîkariya Yekîtiya Sovyetê, li Meydana Çwarcîra ya Mehabadê, Komara Mehabadê ji aliyê Qazî Mihemed ve hate îlankirin.

13 wezîrên ku di komara Mehabadê de cih girtin, pişti demekê Destûra bingehîn a komarê zelal kirin. Komara Mehabadê, her çiqas heta demek kin berdewam kir jî di wê

Bi navê Xwedayê mezin û dilovan

Gelê minê kurd û birayê min yên hêja, bîryê min yên behr xwarî, gelê min yên zorlêkirî, vama ez di gavê herî dawîn yên jiyanâ xwe de me, werin ji bo xatirê Xwedê idî dijiminayîa hev nekin û pişta xwe bidin hev, li hember dijiminê zordest û zâlim derkevin, xwe belaş mefiroşin dijiminan, dijimin her ewqas we dixwaze tanê karê xwe bi we pêk tîne û qed bi we re dilovanî naked; di her fersendekê de be qed li we nabûhure.

Dijimin gelê Kurd pir in, zordest û bê dilovanî ne, sîmbola serketina her gel û netewekê hevgirtin û yekbûn e, piştiya tev gel e. Her gelê ku yekîtiya û tebaviya wî nebe; ewê hertim bin destê dijimin be, ti tiştê we gelê Kurd ji gelên li ser rûkê wê erdê; ne kêmtrî e, belkî hun bi mîranî û egidî û hêjatiya xwe; ji gelên ku rizgar bûne; li pêştir in jî.

Gelên ku ji destê dijiminê xwe yên zordest rizgar bûne; mîna we ne, lêbelê yekîtiya ên xwe rizgar kirine hebûye, bila hûn jî mîna tev gelên li ser rûkê erdê; idî bin dest nebin, her bi yekbûn û hesûdî bi hev nebirinê û xwe nefirotna ji dijiminan re li dijî neteweya me; hun dikarin rizgar bibin, birayê min idî bi dijmina neyên xapandin, dijiminê Kurdan ji her reng û destek û netewekê bin, her dijimin e, bê dilovanî ye, bê wijdan e û rehmê bi we nake, wê we bi hevdu bide kuştin, wê we temah bike û bi direw û xapandinê; wê we berengarî hev bike, ji tev dijiminê gelê Kurd, dijiminê Ecem ji tevan zalimti û melûntir û Xwedê nenastir û bê dilovantir e, destê xwe ji ti tawanan li dijî gelê Kurd naparêze, bi dirêjayiya dîrokê bi gelê Kurd re xerez û kîna wî ya kevnar hebûye û heye jî, temşa kin, binêrin tev zilamîn we yên mezin, her ji Simayîl Axayê Şikak, tanî Cewher Axayê birê wî û Hemze Axayê Mengur û çend û çendîn zilamîn din, ew hemû bi xapandin aram kirin û xelq ji pişt wan vekir û ca pir bi nemerdî ew kuştin, ew tev bi sond û Quran xapandin ku xudêgiravî niyaza eceman ya xêrê bi wan re heye û wê qencyîe bi wan re bikin, lêbelê her xweşbawer e û bi sond û sozên Eceman hatiye xapandin û jê bawer kiriye, lêbelê tanî niha bi dirêjiya dîrokê kes nedîtiye bi tenê carekê ji ecem li sond û sozên xwe xwedî derketibe û ehdêne dane Kurdan pêk bînin, tev

demê de, bû navenda siyaset û ronahiyê. Komara ku li Mehabadê hate sazkirin, ala netewî ya Kurdistanê hilda û gel jî, artêsha welêt sazkir. Hikûmeta Komarê, herwiha rêxistinê aborî, civakî, edebî, hunerî û rêxistinê leşkerî jî saz kir. Rojname û kovar derketin. Sistema birêvebir ya Komarê jî hate sazkirin. Hewl hate dayîn ku sistema perwerde û ziman were pêş-

istin. Zimanê kurdî bi fermî hate qebulkirin. Şanoya kurd hate sazkirin. Ji bo jin di aliyê siyasiy û civakî de pêşbîkevin, di 14'ê adarê de, Yekîtiya Jinê Kurdistanê hate sazkirin. Jina Qazî Mihemed, Mine Xanim, di xebatêjinan de, roleke aktiv leyist. Herwiha hewl hate dayîn ku têkiliyên diplomasî jî werin xurtkiran. Bi kurtahî, herçend temenê Komara Mehabadê kin be jî,

Mehabad di vê demê de bû navenda siyaset û rewşenbiriyê.

Pişti îlankirina Komarê, Yekîtiya Sovyetê desteka ku dida Qazî Mihemed, paşve kişand û di 16'ê mijdara sala 1946'an de, hêzên Artêşa Îranê Paytexta Azerbaycanê bi destxistin û ber bi Mehabadê ve meşyan. Hêzên Rejîma Îranê, bi desteka Britanya, di 17'ê kanûna sala 1946'an de, Komara Kurdistanê ya li Mehabadê hilweşand. Li Mehabadê di merasîma sazkirina Komara Kurdistanê de, Qazî Mihemed wiha sond xwaribû[çavkanî pêwîst e]:

"Bi mezinahiya Xwedê, Rumetiya Kurana Kerîm, li ser Welat û ala min, ez sond diwxim, heta dilopa dawî ya xwîna min û nefesa min a dawî, bi can û Malê xwe, di rîya azadiyê de, ji bo alêne me li azamanan pêl bidin, ezê têbikoşim".

Qazî Mihemed, Wezîr Parastinê Seyîf Qazî û birayê wî Sadîr Qazî, li meydana Çwarcîra ya ku lê Komara Mehabadê hatibû îlankirin, di 31'ê adara 1947'an de hatin dardekirin.

yariyê û xizmetê de.

3- Xwendin û zanist û pileya zaniyariya xwe pêşve bibin ji bo dujmin kêmtrî we bixapîne.

4- Ji dujminan bawer mekin, bi taybetî jî dujminen ehem, ji ber bi çend awa û riyan ehem dijminen we ne, dijminê gel û welat û Ola we ne. Dîrokê selmandiye ku berdewam ji Kurdan bi behane ne, bi kêmtrîn tawanê we dikujin û ji ti tawanan di derheq Kurdan de destê xwe n****n.

5- Ji bo hin rojîn jiyanâ bê qî**** wî dinê, xwe mefiroşin dijiminan, ji ber dijmin dijmin e û ne cihê pêbawerbûnê ye.

6- Îxanetê li hev mekin, ne îxaneta siyasiy û ne giyanî û malî û ne jî ya namûsî, ji ber îxanetkar li cem Xwedê û mirovan jî sivik û súçbar e, îxanet li îxanetkar vedi-gere.

7- Ger yekî ji ve dikaribû karêne xwe bê îxanet pêk bîne, pê re alîkarî bikin, ne ji ber temahî û bexîliyê li dijî wî derkevin, yan Xwedê neke li ser wî bibin sîxurên biyaniyan.

8- Cihênu ku min di wesiyetnameyê de ji mizgeft û nexoşxane û dibistanan re nîvîsandîye, hun tev daxwaz bikin ji bo pêk werin û mifa jê bigirin.

9- Hun ji xebat û hewl û tekoşinê ramewestin ji bo mîna tev gelên din ji bin destê dijminan rizgar bibin, malê dinê ne tiştek e, ger welatê we hebe, serbestiya we hebe, wî çaxî her tiştê we heye, hem mal, hem serwet, hem dewlet, hem rûmet û hem wê nîştimanê we jî hebe.

10- Ez nebawer im, heqê Xwedê nebe, ti heqêne din li ser min hebin, lêbelê ger kesekî welê dît ku kêm yan jî pir tiştîkî wî li cem min e, min malekî pir hiştiye, bila biçe ji warisên min bixwaze û wergire.

Tanî ku hun hev negirin, hunê sernekevin, zilm û zore li hev mekin, ji ber Xwedê pir zû zâlim ji holê radike û nabûd dike. Ew soza Xwedê ya bê kêm û zêde ye, zâlim dirûxiyê û nabûd dike, Xwedê toleya zilmê jî hil tîne.

Hêvîwaz im wan gotinan têxîn guhê xwe û Xwedê we bi ser dijiminan we de bi ser bixe, weke Sedî Kerem kiriye:

Muradê ma nesîhet bûd û gufîtm

Hewalet ba Xuda kerdîm û refîtm

Ango: Mirama me şîret bûn û me kir, me hun rasparin Xwedê û em cûn.

Xizmetkarê gel û welat

Serokê Netewî... Wesiyetnameya Qazî Mihemed

de direw û xapandin bûye, ca vaye ez wek birayek we yê biçük, di riya Xwedê de, ji bo xatirê Xwedê ji we re dibêjim hev bigirin û ti carî pişta hev ber medin, piştrast bin ger ecem hingiv bide we, diyar e jar xistiyê, bi sond û sozên direwên eceman mexapin, ku ger hezar carî ji dest li Qurana pîroz bixe û soz bide we, bi tenê niyaza wî xapandina weye, ji bo hîlekê li we bike.

Va me ez di demên dawî yên jiyanâ xwe de me, ji we re dibêjim û ji bo xatirê Xwedê yê mazin ez we şîret dikim ku a ji destê min hat bi ser can û tekoşîn, bi şîret û nîşandana riya rast; min ji we re xemsarî nekiriye, niha jî di vê dem û rewşê de dîsa ji we re dibêjim ku idî bi eceman mexapin û ji sond û dest li Quranê xistin û ehd û peymanên wan bawer mekin, ji ber ne Xwedê dinasin û ne jî ji Xwedê û pêxember û roja qiyametê û hîsab û kîtaban bawer dikin, li cem wan bi tenê ji ber ku

Şîret û wesiyeta min ew e bila zaroyen we bixwînin, ji ber ti tiştê me ji yê gelên din ne kêmtrî e, bi tenê xwendin nebe, bixwînin ji bo hun ji karwanê gelen paşve nemîn û her xwendin çekâ kuje-ka dujiminan e.

Piştrast bin û bizanin ger tebâyî û yekbûn û xwendin we baş be, hunê pir baş bi ser dujiminê xwe de serbîkevin jî. Çânabe bi kuştina min û bi kuştina bira û pismamîn min çavê we bitirse, tanî hin digijin hêvî û meremên xwe; divê hê jî pir kesen din yên mîna me di vê rê de gorî bikin.

Piştrast im pişti me pir kesen din ji her wê bi xapandin û durûtiyê ji holê werin rakirin.

Piştrast im pir kesen ku wê

mal e, ger we zanî kesek li vê malê dikare karekî bike, dev jê berdin bila bike.

İdî çânabe hun kevira danin ser riya wî û çânabe dilê we ji wê yekê bêşe ku berpirsiyariyên mezin di destê yekî ji we de hene, ger karên mezin ketin ser milê yekî û ew kar bi rîve bir, welê diyare jê dizane û berpirsiyariyên wî yên mezin jî li hember wî erkî hene. Piştrast be birayê te yê Kurd her ji dijminê dil bi kîn baştı e û ger berpirsiyariyên mazin li ser milê min nebûna, niha ez di bin darê sêdarê de neradiwestiyam, lewra çânabe hun bi hev re temahkar bin, ên ku fermanê me pêk ne anîn, ne her bi tenê pêk ne anîna fermanan, lêbelê tam dijminatiya me dikir, ji ber me xwe wek

xizmetkarê gelê xwe qebûl dikir, niha ew di nava mal û zarokên xwe de, di nava xewa şîrîn de ne, lêbelê vaye li ser navê xiz*** gel di bin darê sêdarê de me û wa ezê demên dawî yên jiyanâ xwe bi vê wesiyetnamê derbaz dikim. Ca ger berpirsiyariyên

mezin di sitoyê min de nebûna, ez jî wê niha di nava zarok û zêçiyê xwe de di xewa şîrîn de bûma, ku ez niha ji bo pişti çûyîna xwe jî we şîret dikim, ew jî yek ji berpirsiyariyên di sitoyê min de ye, piştrast im ger yekî din ji we berpirsiyariyên min bigirtana sitoyê xwe, niha ewê li şûna min di bin darê sêdarê de bûya, ji bo razîbûna Xwedê û li gor berpirsiyariya di sitoyê xwe de mîna Kurdeki xizmetkarê gel û di riya çakîyê de, min ev şîret li we kirin ku hêvîdarim ji niha pê ve pendan jê wergirin û dirust guh-dariya şîretên min bikin, bi hêviya Xwedê yê mezin we bi ser dujiminan we de serbixe.

1- Baweriya we bi Xwedê û tiştê li cem Xwedê tê û peristina Xwedê û pêxember (silavê Xwedê lê bin) hebe, di pêk anîna erkên Olî de xurt bin.

Xweştiyîn min, Kurdistan mala her Kurdeki ye, her wek di malê de; endamên malê her kesê ji her karekî dizane, wî dispérin wî, idî mafê ti kesî ti ne ku hesûdiyê pê bibe, Kurdistan jî her ew

pişti me jî bîkevin xapandina ece-man de; wê ji me zanatir û hêjatir jî bin, lêbelê hêvîdar im kuştina me ji dilsozên gelê Kurd re bibe pend û ibret.

Wesiyetke din min ji were ew e daxwaz bikin her çiyê we ji bona serfiraziya gel kir, alîkarî we gel be, piştrast im Xwedê yê mezin wê we serbixe û wê alîkarîya we bike, heye ku hun bêjîn; lê çima ez sernekettim?! di bersivê de dibêjim, bi Xwedê kim ez serke-time, ci nîmetek, ci serketinek ji wê yekê mezintir e ku va me ez niha di riya gel û welatê xwe de, ser û mal û canê xwe didim, bawer bin min pir ji dil dixwest ger ez mirim bi mergekî bimirim ku di hizûra Xwedê û resûlê Xwedê û gel û welatê xwe de rûsor bim, ji min re ev serketin e.

Xweştiyîn min, Kurdistan mala her Kurdeki ye, her wek di malê de; endamên malê her kesê ji her karekî dizane, wî dispérin wî, idî mafê ti kesî ti ne ku hesûdiyê pê bibe, Kurdistan jî her ew

Премьер-министр Барзани объявил о мерах по облегчению экономического бремени Курдистана

В попытке решить насущные экономические проблемы, с которыми сталкивается народ Курдистана, премьер-министр Масрур Барзани в среду объявил о ряде мер, направленных на оказание немедленной помощи и поддержки.

Премьер-министр подтвердил свою готовность уделять приоритетное внимание благосостоянию курдского народа, подчеркнув активную позицию своего правительства в обеспечении своевременного распределения заработной платы и облегчения финансового бремени.

"Мы поручили министерству

финансов и экономики начать распределение зарплат за февраль и подготовиться к выплате зарплат за март и ближайшие месяцы", — заявил премьер, подчеркнув твердую приверженность правительства выполнению своих обязательств перед гражданами.

Выразив твердую позицию по отношению к федеральному правительству в Багдаде, премьер-министр Барзани возложил на него конституционную и моральную ответственность за невыполнение обязательств по обеспечению заработной платы в курдском регионе.

Подчеркнув согласованные уси-

ления правительства, премьер-министр Барзани обозначил дополнительные меры, направленные на облегчение экономической нагрузки на граждан. К ним относятся такие инициативы, как выделение земли работникам через министерство муниципалитетов и туризма, а также скидки на накопленные счета за электроэнергию, штрафы за нарушение правил дорожного движения, сборы за импорт мяса и параллельную плату за обучение в государственных учебных заведениях.

"Мы сделали то, что лежит на наших плечах и нашем долге, и мы продолжим наши усилия, чтобы больше служить народу Курдистана", — сказал курдский лидер, выразив благодарность народу за его стойкость и терпение в трудные времена.

Эрбиль и Багдад продолжают спор по поводу распределения зарплат государственным служащим в Курдистане, поскольку федеральное правительство все еще не предоставило полную сумму доли региона из бюджета.

К 33-й годовщине массового исхода курдов

Каждый год 31 марта жители Иракского Курдистана отмечают трагическую годовщину массового бегства 1991 года, когда, спасаясь от террора режима Саддама Хусейна, свои дома покинули более миллиона курдов.

После десятилетий революций и жертв ради свободы 5 марта 1991 года курды северного Ирака

начали народное восстание, изгнав силы режима "Баас" из Курдистана. Но в результате жестких военных операций иракскому режиму удалось отбить часть территории Курдистана. Напряженные боевые действия привели к массовому исходу курдов в горы, а затем с 31 марта 1991 года - в Иран и другие страны.

В общей сложности 1 400 000 человек были перемещены и нашли убежище в Иране, Европе и Америке, столкнувшись с гуманитарной катастрофой, которая побудила Совет Безопасности ООН принять резолюцию 688 об объявлении бесполетной зоны над курдскими территориями Ирака.

США призывают к расширению связей Эрбия и Багдада

Соединенные Штаты призвали федеральное правительство Ирака укрепить

связи с Региональным правительством Курдистана (КРГ) для решения финансовых проблем, охвативших страну.

Согласно пресс-релизу Госдепартамента, министр иностранных дел Ирака Фуад Хусейн, который также является заместителем премьер-министра, встретился с госсекретарем США Энтони Блинкеном в Вашингтоне.

"Госсекретарь и заместитель премьер-министра/министр иностранных дел обсудили сотрудничество по вопросам безопасности, экономики, политики и дипломатии в рамках американо-иракского стратегического рамочного соглашения", — говорится в пресс-релизе.

В ходе обсуждений лидеры также коснулись предстоящего заседания Высшего координационного комитета США и Ирака и запланированной на 15 апреля встречи премьер-министра Мухаммеда ас-Судани с президентом Байденом.

"Госсекретарь поддержал усилия по укреплению отношений Багдада и Эрбия, увеличению экономических выгод для всех иракцев, укреплению энергетической независимости Ирака, укреплению суверенитета Ирака и укреплению стабильности и безопасности для всех иракцев".

Оба лидера подтвердили свою приверженность процессу перехода к устойчивому двустороннему альянсу по безопасности между Ираком и Соединенными Штатами с целью долгосрочного поражения ИГ.

"Благотворительный фонд Барзани" предоставил топливо вынужденным переселенцам в Эрбile в условиях продолжающихся холодов

Курдский "Благотворительный фонд Барзани" (BCF) во вторник объявил о раздаче печного топлива вынужденным переселенцам

(ВПЛ) в провинции Эрбиль Иракского Курдистана. В сотрудничестве с министерством миграции и перемещения Ирака благотворительная группа раздала мазут 1084 семьям вынужденных переселенцев в лагере "Хасан-Шам" на окраине города Эрбиль, при этом каждой семье было предоставлено 50 литров топлива, говорится в заявлении фонда.

Расположенный в Курдистане "Благотворительный фонд Барзани" является жизненно важной благотворительной организацией, оказывающей значительное влияние как на местном, так и на региональном уровнях. Основная задача фонда — оказывать финансовую и гуманитарную помощь малоимущим семьям, а также тем, кто пострадал от стихийных бедствий и конфликтов. Недавно фонд пришел на помощь людям, пострадавшим от наводнений в провинциях Эрбиль и Дохук.

Барзани принял посла Великобритании

Курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), принял посла Великобритании в Ираке Стивена Хитчена.

Барзани подчеркнул, что его страна не поддается внешнему влиянию. Также Барзани раскритиковал

партии Курдистана" (ДПК), 27 марта принял посла Великобритании в Багдаде Стивена Хитчена, чтобы обсудить политический ландшафт Ирака.

Барзани подчеркнул приверженность Курдистана демократическим принципам, и историческую роль ДПК как движущей силы выборов с 1991 года.

Он выразил обеспокоенность по поводу препятствий в избирательном процессе Курдистана, объяснив их внешним вмешательством и спорными решениями Верховного федерального суда Ирака. Курдский лидер решительно отверг то, что он назвал неконституционным вмешательством в избирательный процесс, заявив о приверженности партии честным и прозрачным выборам, свобод-

сокращение бюджета Курдистана, подчеркнув, что политические маневры, направленные на ослабление решимости курдского региона отстаивать свои права, не увенчаются успехом. Он подтвердил, что Курдистан полагается на легитимность устремлений своего народа и его дела, укорененных в жертвах народа на протяжении всей истории.

Со своей стороны, Хитчен подтвердил давнюю поддержку Соединенным Королевством Курдистана, начиная с начала 1990-х годов, подчеркнув важность сильного и стабильного Курдистана.

Признавая ключевую роль ДПК в политическом ландшафте Ирака, британский посол подчеркнул необходимость участия партии в обеспечении полноты и

легитимности избирательного процесса. Посол также выразил готовность своей страны помочь в решении проблем, препятствующих продвижению к свободным, справедливым и прозрачным выборам, подчеркнув важность решения курдских проблем.

Ранее, 18 марта, ДПК заявила, что не будет принимать участие в выборах, проводимых национальной системой, противоречащей воле народа, имея в виду предстоящие парламентские выборы в Курдистане. Партия также заявила, что выступает против "всех конституционных нарушений, совершенных Верховным федеральным судом Ирака против Курдистана и его конституционных институтов в целом".

В конце февраля этого года Верховный федеральный суд Ирака постановил, что распределение мест по квотам для этнических и религиозных компонентов в парламенте Курдистана является "неконституционным". Также по решению Верховного суда страны зарплаты государственных служащих Курдистана подлежат прямой выплате федеральными банками Ирака.

В результате представители туркменских, халдейских, ассирийских и армянских партий и объединений объявили о своем решении бойкотировать предстоящие парламентские выборы в Курдистане в знак протesta против решения Верховного суда Ирака.

мана Галаи, представитель ИНЕС, отметил, что примерно 12,6 процента избирателей в регионе сталкиваются с проблемами идентификации отпечатков пальцев, и только пять процентов могут проголосовать без проверки отпечатков пальцев. Эти новости пришли на фоне обеспокоенности "Демократической партии Курдистана" (ДПК) по поводу проблем с распознаванием отпечатков пальцев избирателей: более 232 000 избирателей испытывают трудности с использованием машин для голосования.

Между тем, предвыборный политический ландшафт характеризуется позицией ДПК, настроенной против участия в том, что она считает "незаконными и неконституционными" выборами, как подчеркивается в заявлении, опубликованном Политбюро партии.

По данным ИНЕС, 3 789 405 человек в Курдистане имеют право голосовать на предстоящих парламентских выборах, назначенных президентом Нечирваном Барзани на 10 июня.

Выборы в Курдистане: низкая явка кандидатов вызывает обеспокоенность

Высшая Независимая избирательная комиссия Ирака (ИНЕС) заявила в среду, 27 марта, что только две политические партии и две коалиции представили свои списки кандидатов на парламентские выборы в Курдистане.

Фархад Асад Шетна, руководитель отдела регистрации политических партий и кандидатов в офисе ИНЕС в Эрбите, заявил, что крайний срок подачи заявок кандидатов - четверг, 28 марта. Одна-

ко по состоянию на среду только "Исламский союз Курдистана", "Туркменский фронт", Коалиция "Сардам", "Региональная коалиция Курдистана" и 12 независимых кандидатов подали свои кандидатуры.

Более того, ИНЕС подчеркнула важную проблему, связанную с идентификацией избирателей, показав, что у более 357 000 человек в Курдистане не идентифицированы отпечатки пальцев. Джун-

Гармиян: В результате атаки дрона погиб лидер туркменского племени баят

31 марта в результате удара беспилотника по центру района Кифри в Гармии (Иракский Курдистан) погиб вождь туркменского племени баят.

Сообщается, что атака произошла около 15:00 возле местного рынка, в результате чего вождь племени Хусейн Алуш был убит. Личности виновных в нападении в настоящее время остаются нераскрытыми. Туркмены, составляющие третью по величине этническую группу в Ираке, составляют примерно 8% населения Курдистана.

25-31 марта 2024

"Мы унизим администрацию "Черного дома". Ополчение Ирака пригрозило США разгромом, если они не выведут войска

Генеральный секретарь организации Файлак аль-Ваад аль-Садик Шейх Мохаммед аль-

Тамими заявил американскому журналу Newsweek, что иракское ополчение нанесет удар по американским военным, если президент США Джо Байден не выведет войска из ближневосточного государства.

"Если соглашение (о выводе сил США) не будет достигнуто, американцы покинут Ирак в гробах, и мы унизим администрацию "Черного дома" (Белого дома)", — сказал аль-Тамими.

По его словам, Штаты увидят, что такое настоящее сопротивление и каковы его возможности в Ираке. Файлак аль-Ваад аль-Садик предупредил, что у ополченцев есть умные дроны и ракеты большой дальности.

Ранее премьер-министр страны Мухаммед ас-Судани заявил, что Багдад серьезно настроен на вывод иностранного военного контингента после того, как базы США стали объектами постоянных нападений иракских шиитских вооруженных группировок, а Штаты стали отвечать на эти атаки ударами по иракской территории. При этом сирийский эксперт по геостратегическим вопросам Камаль аль-Джуфа полагает, что переговоры между Багдадом и Вашингтоном о завершении миссии окончатся не выводом войск США, а изменением формата их присутствия в стране с учетом потребностей американского военного контингента в соседней Сирии.

США ввели визовые ограничения против 10 сирийских чиновников

США ввели визовые ограничения в отношении 10 сирийских чиновников, которые, по

мнению Вашингтона, причастны к нарушению прав человека. Об этом говорится в заявлении руководителя пресс-службы американского госдепартамента Мэттью Миллера, опубликованном на сайте Госдепа.

Как уточняется, ограничения распространяются в том числе на членов семей чиновников.

Глава пресс-службы Госдепа отметил, что в декабре 2023 года госсекретарь Энтони Блинкен объявил о новой политике ограничения виз в отношении нынешних и бывших представителей сирийского режима, которые, как предполагается, несут ответственность "за репрессии в отношении сирийцев путем насилия и нарушения прав человека". Тогда же визовые ограничения были введены против 11 сирийских официальных лиц и их родственников.

ДИПЛОМАТ

№ 12 (572) 25 - 31 марта 2024-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Барзани поздравляет христиан

Курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), направил сердечное послание по случаю празднования Пасхи, выразив теплые поздравления

христианам Курдистана и всего мира.

В праздничной атмосфере Барзани подчеркнул важность сохранения и укрепления культуры сосуществования, братства и единства

среди всех этнических и религиозных общин в Курдистане и Ираке.

Его послание служит напоминанием о богатом разнообразии региона и необходимости взаимного уважения и понимания среди его жителей.

Слова курдского лидера перекликаются со стремлением создать гармоничное общество, в котором люди из разных слоев общества могут процветать вместе в мире. Барзани подтвердил свою непоколебимую приверженность продолжению защиты прав всех этнических и религиозных общин в Курдистане и их мирного сосуществования.

ДПК отказывается выдвигать своих кандидатов, протестуя против решения иракского суда

Член Политбюро "Демократической партии Курдистана"

выборы на основании неконституционного и политического

(ДПК) Хемин Хаврами заявил, что его партия не будет представлять список своих кандидатов в иракскую избирательную комиссию для участия в выборах, "призванных уничтожить Курдистан". Хемин Хаврами 28 марта сообщил, что он встретился с Маноджем Мэтью, директором по политическим вопросам Миссии ООН по содействию Ираку (МООНСИ), чтобы обсудить последние события, связанные с парламентскими выборами в Курдистане.

"Мы подтвердили нашу позицию по поводу последних политических событий. ДПК всегда выступает за свободные и справедливые выборы, проводимые без политизированных и неконституционных решений федерального суда", — сообщил Хаврами. "Мы не передаем список кандидатов на

решения неконституционного федерального суда".

В более подробном заявлении на своей официальной странице в Facebook курдский чиновник сказал: "Мы подчеркнули, что за последние два года как ДПК, мы приложили все усилия, чтобы провести выборы вовремя, но другие партии препятствовали этому и прибегали к неконституционному суду, который вынес политические решения против Курдистана".

"Помимо политического давления, они также нанесли беспилотные и ракетные удары по Курдистану в целом и Эрбили в частности", добавил Хаврами, подчеркнув, что "мы не будем участвовать в выборах, призванных уничтожить Курдистанский регион и ДПК".

Говоря о "других партиях", Хаврами, очевидно, имел в виду

Хаврами также называет иракский суд неконституционным, имея в виду, что этот орган не имеет конституционного права выносить подобные верdicts.

Напоминаем, что в феврале Верховный федеральный суд Ирака постановил, что распределение мест по квотам для этнических и религиозных групп в парламенте Курдистана является "неконституционным". Он также распорядился направить выплачивать заработную плату государственным служащим Курдистана федеральными банками Ирака, что усугубило финансовые споры между Эрбилем и Багдадом.

Высшая Независимая избирательная комиссия Ирака (ИНЕС) объявила о продлении срока подачи списков кандидатов до 31 марта.

TESİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

XÜDAN İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТАХИР СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktörün müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə

S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakû Az1040, soqaq

S.Məhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица
С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzeti bilgisayar

mərkəzində yığılıb səhifələnib və

"Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.

e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NFŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filialı

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500

Премьер-министр Курдистана принял посла Великобритании

Премьер-министр Курдистана Масрур Барзани 27 марта встретился с послом Великобритании в Багдаде Стивеном

Хитченом, чтобы обсудить важность защиты конституционных прав курдского народа в Ираке.

"Мы согласились с необходимостью защищать и уважать конституционные рамки Курдистана и обеспечивать права его народа", - заявил премьер-министр после встречи на своей официальной странице в Facebook.

В ходе переговоров также были рассмотрены последние политические события в Курдистане, в частности назначенные на 10 июня парламентские выборы.

"Что касается парламентских выборов в Курдистане, мы подтвердили нашу приверженность честным, прозрачным и законным выборам, которые защищают права всех людей и компонентов региона Курдистан", - сообщил премьер.

Курдский режиссер спас жизнь американке во время полета

Известный курдский режиссер Бахман Гобади стал настоящим героем во время полета из Стамбула в Лос-Анджелес, когда он реанимировал 32-летнюю американку, у которой во время полета случился сердечный приступ. Драматический инцидент произошел, когда пассажиры мирно спали на борту самолета. Пассажирка г-жа Зозан рассказала о душераздирающих моментах, когда американка, путешествовавшая с мужем и двумя детьми, упала в обморок возле туалета из-за внезапного сердечного приступа.

Гобади, который оказался на том же рейсе, быстро оценил ситуацию и предпринял меры по спасению ее жизни, включая искусственное дыхание, сердечно-легочную реанимацию и непрямой массаж сердца, пока на помощь не прибыли члены летного экипажа. Благодаря быстрому вмешательству Гобади женщина пришла в сознание, едва избежав потенциально смертельного исхода. Летный экипаж выразил Гобади глубокую благодарность за его решительные действия, признав, что его своевременная помощь сыграла решающую роль в спасении жизни женщины.